

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Atėnės Šilytės,
V kurso, civilinės ir verslo teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Patvirtinimai ir garantijos akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse

**Representations and warranties in share sale and purchase
agreements**

Vadovas: doc. Dr. Paulius Miliauskas

Recenzentė: lekt. Ieva Rimavičienė

Vilnius
2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame magistro darbe analizuojamas patvirtinimų ir garantijų institutas akcijų pirkimo-pardavimo, kaip verslo perleidimo būdo, sutartyse. Darbe siekiama atskleisti šio instituto poreikį verslo praktikoje, atsižvelgiant į akcijų pirkimo-pardavimo kaip verslo perleidimo nepripažinimo problematiką ir pirkėjo pareigą atlikti išsamų bendrovės patikrinimą. Magistro darbe nagrinėjamos akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse įtvirtintų rizikos valdymo priemonių sąlygos, sutartinės atsakomybės ir jos ribojimo galimybės, taip pat atliekama praktinė analizė – vertinamos 2023-2024 metais praktikoje sudarytos sutartys, siekiant nustatyti, kokie standartiniai patvirtinimai ir garantijos vyrauja verslo praktikoje.

Pagrindiniai žodžiai: patvirtinimai, garantijos, verslo perleidimas, rizika, akcijų pirkimas-pardavimas.

This Master's thesis analyses the institution of representations and warranties in share sale and purchase agreements as a business transfer method. The work aims to show the need for this institution in business practice, taking into account the problem of non-recognition of the sale and purchase of shares as a transfer of business and the buyer's obligation to carry out due diligence on the company. The Master's thesis examines the terms of risk management instruments, the possibilities of contractual liability and limitation of liability in share sale and purchase agreements, and also conducts a practical analysis by assessing contracts concluded in practice in the period 2023-2024 in order to determine which standard representations and warranties are prevalent in business practice.

Keywords: representations, warranties, business transfer, risk, share sale and purchase.

TURINYS

IŽANGA	1
1. Verslo perleidimo kriterijų pripažinimo problematika.....	7
2. Ikisutartinis bendrovės patikrinimas	13
2.1. Pardavėjo pareiga atskleisti ir pirkėjo pareiga domėtis	13
2.2. Rizikos paskirstymas sutartinių nuostatų pagalba	22
2.3. Atskleistos informacijos įtaka pirkėjo ir pardavėjo atsakomybei	29
3. Sutartinė atsakomybė pažeidus patvirtinimus ir garantijas	36
4. Standartinės patvirtinimų ir garantijų nuostatos sutartyse	45
IŠVADOS	50
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	52
SANTRAUKA.....	59
SUMMARY	60
PRIEDAS.....	61

IŽANGA

Temos aktualumas.

Sparčiai besivystanti ekonomika ir augantis rinkos dalyvių aktyvumas skatina nuolatinius verslo subjektų struktūrinius pokyčius, atitinkamai ir gausų sutarčių sudarymą. Paprastai pagrindinis šių sutarčių tikslas yra verslo, kaip galimybės priimti sprendimus vykdant tam tikrą komercinę ūkinę veiklą, perleidimas. Šalys siekdamos perleisti verslą paprastai renkasi tarp dviejų būdų – įmonės, kaip turtinio komplekso ar jo esminės dalies, arba bendrovės akcijų pirkimo-pardavimo. Nors šių sandorių objektas, pirmuoju atveju – įmonė, kaip nekilnojamas turtas, antruoju – akcijos, yra skirtingas, tačiau iš esmės sutarties šalys siekia to paties ekonominio rezultato – verslo perleidimo. Šių konkrečių verslo perleidimo būdų pasirinkimo problematika išryškėja pirkėjo teisių gynimo būdų kontekste. Jei akcijų pirkimo sandoris vertinamas neatsižvelgiant į jo ekonominį tikslą perleisti verslą, pirkėjas perima bendrovę su visais jos žinomais ir nežinomais įsipareigojimais, taip netekdamas papildomos apsaugos, kuri taikoma įmonės pardavimo atveju – daikto (įmonės) trūkumų instituto. Doktrinoje ši situacija dažnai apibūdinama „katės pirkimo maiše“ fraze. Atitinkamai, akcijų pirkėjas iš esmės pirkdamas įmonę (ekonominė prasme) akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi, privalo prisiimti visą susijusią riziką dėl įmonės „trūkumų“. Nepaisant to, tiek Lietuvos Respublikoje (toliau – Lietuva), tiek užsienyje, akcijų pirkimas-pardavimas išlieka dominuojančiu verslo perleidimo būdu.

Bendrovės įsigijimas perkant akcijų paketą yra rizikingas sandoris, todėl teismų praktikoje pripažįstama, kad *bonus pater familias* elgesio standartą atitinkantis pirkėjas turi pats kaip galima išsamiau išanalizuoti įmonės, kurios akcijas jis perka, padėtį. Nors pardavėjas turi pareigą atskleisti sandorio sudarymui esminę informaciją, šią pareigą reikšmingai sumažino įsitvirtinęs anglų-amerikiečių verslo praktikos instrumentas – išsamus bendrovės patikrinimas (angl. *due diligence*) – tapdamas neatsiejama pirkėjo pareigos domėtis perkamu objektu sudėtine dalimi. Tačiau šio instrumento integracija į nacionalines teisinės sistemas skiriasi – atskirų valstybių teismai formuoja skirtingą praktiką, siekdami suderinti tinkamą abiejų derybų šalių interesų pusiausvyrą derinant pardavėjo pareigą atskleisti „esminę informaciją sandoriui“ ir pirkėjo pareigą domėtis. Kai pirkėjas privalo atlikti išsamų bendrovės patikrinimą, jo turimos žinios apie įmonės būklę riboja pardavėjo atsakomybę už galimus trūkumus. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.327 straipsnio 2 dalį, pardavėjas neatsako už daikto neatitikimus, jei pirkėjas apie juos žinojo arba turėjo žinoti sudarydamas sutartį. Todėl, jei bendrovės patikrinimas laikomas pirkėjo pareigos domėtis dalimi, pardavėjo atsakomybė už neatskleistas rizikas

mažėja, nes pirmiausia vertinama, ar pirkėjas buvo pakankamai rūpestingas atlikdamas patikrinimą, ar savo neveiklumu pats prisiėmė neprotingą riziką. Priešingu atveju, jei patikrinimas nėra privalomas, pardavėjui tenka pareiga pašalinti informacijos asimetriją, atskleidžiant visas sandoriui reikšmingas aplinkybes. Lietuvos teisinėje sistemoje akcijų pirkėjas atsiduria itin nepalankioje padėtyje. Kadangi akcijos nėra laikomos daiktu, o jų pirkimas savo esme yra laikomas teisių įsigijimu, atitinkamai pirkėjui nėra taikomos teisių gynbos priemonės dėl daikto trūkumų. Be to, pardavėjo atskleidžiama informacija apsiriboja tik teisingu akcijų nuosavybės patvirtinimu ir jų suteikiamų teisių tęstinumu, nesuteikiant išsamios informacijos apie pačią bendrovę, kurios akcijos įsigyjamoms. Dėl pirkėjo prisiimamos rizikos ypatingą svarbą įgyja tinkamai parengta ir išsami sutartis, padedanti valdyti galimą riziką.

Šio magistro darbo tema – patvirtinimai ir garantijos akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse, kuriomis yra perleidžiamas bendrovės verslas – atspindi verslo praktikos sutarčių pamatą. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.317 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta vienintelė norma dėl garantijos pagal įstatymą, susijusios su nesuvaržyta nuosavybės teise į akcijas. Tačiau, praktikoje patvirtinimai ir garantijos neapsiriboja vien tik nuosavybės teisės patvirtinimu – šalys, pasitelkdamos šį sutartinį institutą, gali nustatyti konkrečius įmonės būklės rodiklius, kurių neatitikimas sutarties sąlygoms suteikia pirkėjui teisę reikšti reikalavimą pardavėjui. Tenka pripažinti, kad Lietuvos teisinę bazę sutarties šalys privalo papildyti verslo subjektų interesus atitinkančiomis priemonėmis. Siekiant užtikrinti šių sutartinių priemonių tinkamą vykdymą, šalys taip pat numato specialų sutarties sąlygoms pritaikytą atsakomybės režimą. Sutartyje šalys yra laisvos derėtis ir dėl įvairių atsakomybės apribojimų, pardavėjo ir pirkėjo žinojimo sąvokų apibrėžimo, taip pat kitų užsienio verslo praktikoje paplitusių sutarties sąlygų, kurių tiesioginių atitikmenų Lietuvos teisinėje sistemoje dažnai nėra. Šios sutartinės konstrukcijos nėra išplėtos Lietuvos teismų praktikoje, kadangi ginčai, kylantys iš itin kompleksinių akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių, paprastai sprendžiami arbitraže, o tai dar labiau apsunkina vieningos teismų praktikos formavimąsi. Autorės nuomone, ši tema yra itin reikšminga teisės teorijai ir praktikai, kadangi patvirtinimų ir garantijų institutas paprastai sutinkamas kiekvienoje akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje. Taip pat ateityje galimi ginčai, susiję su šiuo institutu, gali susidurti su problema, kadangi nėra suformuotos aiškos teismų praktikos ir Lietuvos teisės doktrinos šaltinių, kurie padėtų spręsti šiuos klausimus.

Darbo tikslas.

Šio darbo tikslas yra išanalizuoti patvirtinimų ir garantijų institutą uždaruųjų akcinių bendrovių akcijų pirkimo-pardavimo, kaip verslo perleidimo būdo, sutartyse. Siekiant

įgyvendinti darbo tikslą, visų pirma, apžvelgiamas šio instituto poreikis – analizuojama verslo perleidimo kriterijų nepripažinimo problematika bei ikisutartinių santykių pareigų – atskleisti ir domėtis – apimtis pasirinktose valstybėse. Taip pat siekiama įvertinti patvirtinimų ir garantijų reikšmę kitų sutarties sąlygų kontekste, nustatyti šalių sutartinius apribojimus, atsižvelgiant į pardavėjo atskleistą informaciją ir šalių atsakomybę, bei apžvelgti šių susitarimų įgyvendinimo galimybes pasirinktų valstybių teismų praktikoje. Be to, autorės nuomone, yra svarbu atskleisti patvirtinimų ir garantijų praktinį taikymą. Analizuojant Tarptautinių prekybos rūmų (angl. *International Chamber of Commerce*) modelinės sutarties ir praktikoje sudaromų akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių nuostatas, siekiama nustatyti, kokie standartiniai susitarimai vyrauja praktikoje.

Šiame darbe taip pat yra pasitelkiamas Vokietijos Federacinės Respublikos (toliau – Vokietija) ir Nyderlandų Karalystės (toliau – Nyderlandai) teisinis reguliavimas ir teismų praktika nagrinėjant verslo perleidimo kriterijus, ikisutartines šalių pareigas bei sutartinės atsakomybės vertinimą teismų praktikoje. Šių konkrečių valstybių pasirinkimą lėmė jų priklausomybė kontinentinės teisės tradicijai, kuri lemia panašų teisės normų taikymo pobūdį ir leidžia išvengti esminių skirtumų, būdingų bendrosios teisės sistemoms. Vokietija pasirinkta dėl aiškiai suformuluotų verslo perleidimo kriterijų ir daikto trūkumų reglamentavimo, taikomo verslo perleidimo atvejais. Šios valstybės teisinis reguliavimas išsiskiria tuo, kad pirkėjui nėra nustatyta pareiga atlikti bendrovės patikrinimą ir teismų praktikoje akcentuojama pardavėjo pareiga atskleisti sandorio sudarymui reikšmingą informaciją. Tokia praktika sukuria lyginamosios analizės pagrindą, atsižvelgiant į tai, kad tiek Lietuvoje, tiek Nyderlanduose pirkėjas privalo atlikti išsamų bendrovės patikrinimą, kad tinkamai įsivertintų bendrovės padėtį ir rizikas įsigyjant verslą. Nyderlandų teismų praktikoje pateikiamas šalių sutartinės atsakomybės ir jos numatytų apribojimų vertinimas. Atsižvelgiant į tai, kad paprastai šalys susitaria dėl arbitražinės išlygos, ši teismų praktika suteikia galimybę įvertinti sutartinės atsakomybės įgyvendinimo problematiką.

Šiame magistro darbe nesiekama pateikti detalios Vokietijos ir Nyderlandų teisinio reguliavimo analizės, išskyrus ikisutartinių pareigų atskleisti ir domėtis atveju, kadangi siekiama išnagrinėti, kaip užsienio praktikos instrumentas – bendrovės patikrinimas ikisutartinėje stadijoje – įsitvirtino šių valstybių teisinėje sistemoje ir kokią įtaką tai turi pardavėjo pareigai atskleisti esminę informaciją. Lyginamajai analizei pasirinktų valstybių reguliavimas yra analizuojamas tiek, kiek tai susiję su nagrinėjamos problematikos sprendimo būdu ir Lietuvos teismų praktikoje nenagrinėtų klausimų tuščias vietas. Nors šiame darbe analizuojamų patvirtinimų ir garantijų pažeidimas turi reikšmingą įtaką akcijų

vertei, pažymėtina, kad šio darbo tikslas nėra išnagrinėti visus galimus veiksnius, lemiančius akcijų kainą ir bendrovės vertės nustatymą.

Darbo uždaviniai.

1. Atskleisti akcijų pirkimo-pardavimo, kaip verslo perleidimo būdo, kvalifikavimo kriterijus ir jų taikymą Lietuvos teismų praktikoje.
2. Apibrėžti ikisutartinių santykių pareigų – atskleisti esminę sandoriui informaciją ir domėtis perkamu objektu – apimtį Lietuvoje, Vokietijoje ir Nyderlanduose.
3. Išsiaiškinti patvirtinimų ir garantijų instituto sąvoką ir reikšmę Lietuvoje.
4. Nustatyti, kokiomis papildomomis sutartinėmis priemonėmis, rizika, nustatyta ikisutartinio bendrovės patikrinimo metu, gali būti perkeliama pardavėjui.
5. Ištirti pardavėjo atskleistos informacijos reikšmę pirkėjo atsakomybei.
6. Išsiaiškinti įstatymų ir teismų praktikos nustatytus apribojimus šalių susitarimu įtvirtintai sutartinei atsakomybei akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse.
7. Ištirti praktikoje sudaromų sutarčių standartines patvirtinimų ir garantijų nuostatas akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse, išskirti šių nuostatų formulavimo tendencijas.

Tyrimo objektas.

Šio darbo tyrimo objektas yra teisės normos, reguliuojančios ikisutartines šalių pareigas ir daikto trūkumų institutą, teismų formuojama praktika ir teisės mokslininkų bei užsienio šalių praktikų tyrimai ir analizės. Siekiant šio magistro darbo tikslo bei sprendžiant iškeltus uždavinius, šiame darbe nagrinėjama Tarptautinių prekybos rūmų (angl. *International Chamber of Commerce*) modelinė akcijų pirkimo-pardavimo sutartis ir advokatų kontoros „Ellex Valiūnas ir partneriai“ 2023-2024 metais sudarytų akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių patvirtinimų ir garantijų skyriai.

Šiame darbe tiriamas objektas yra susijęs su uždaryjū akcinių bendrovių akcijų pardavimo kaip verslo perleidimo būdo teisiniais santykiais, neanalizuojant akcinių bendrovių perleidimo ypatumų. Autorės nuomone, uždarosios akcinės bendrovės paprastai laikomos verslo vykdymo priemonėmis, o akcinių bendrovių veikla dažniausiai yra orientuota į investavimą, taip pat jų veiklai taikomos specifinės taisyklės, kurios šiame darbe nėra analizuojamos.

Tyrimo metodai.

Šio darbo rengimo metu pasitelkti pagrindiniai tyrimo metodai yra dokumentų analizės metodas, lingvistinis metodas, sisteminis metodas ir lyginamasis metodas. Siekiant išspręsti šio darbo uždavinius, buvo naudojamas dokumentų – Lietuvos Respublikos, Nyderlandų Karalystės ir Vokietijos Federacinės Respublikos civilinių kodeksų ir teismų sprendimų – analizės metodas. Taip pat šis metodas naudojamas analizuojant teisės

doktrina, užsienio mokslininkų tyrimus bei praktikoje sudarytų sutarčių patvirtinimų ir garantijų skyrius. Šių dokumentų formuluotėms suprasti taikytas lingvistinis ir sisteminis metodai, kurie padėjo suvokti tekstą pažodžiui, sistemiškai atrasti sąsajas tarp nuostatų. Sisteminis metodas taip pat panaudotas pasirinktų valstybių mokslininkų ir tyrėjų teisės šaltinių analizei atlikti. Šio darbo iškeltas tikslas lėmė trijų valstybių lyginamosios analizės svarbą, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teismų praktikoje ir teisės doktrinoje nėra detaliai analizuojamas patvirtinimų ir garantijų institutas. Lyginamojo metodo pagalba buvo atskleisti darbe analizuojamų valstybių teisinio reguliavimo, teismų formuojamos praktikos skirtumai.

Darbo originalumas.

Patvirtinimų ir garantijų institutas Lietuvoje nėra plačiai tyrinėta tema ir, autorės žiniomis, per pastaruosius 5 metus Lietuvoje nėra parengta jokių mokslinių darbų išsamiai analizuojančių šį institutą. Užsienio teisės doktrina ir atlikti moksliniai tyrimai daugiausia dėmesio skiria akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse nustatytų sąlygų vertinimui bei aktualioms praktinėms šio instituto ir kitų sutarties sąlygų aiškinimo bei formulavimo problemoms spręsti.

Autorės žiniomis, per pastaruosius 5 metus Lietuvoje yra parengtas vienas magistro darbas – 2020 metų Mildos Vaznelytės „Patvirtinimai ir garantijos akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse, jų reikšmė ir probleminiai aspektai“. Tačiau, šiame darbe viena iš lyginamajai analizei pasirinktų valstybių yra Jungtinė Karalystė, atitinkamai didelė darbo dalis yra skiriama įvardyti bendrosios teisės tradicija besiremiančios valstybės esminius skirtumus. Taip pat M. Vaznelytės darbe daug dėmesio skiriama akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių palyginimui, išskirtas atskiras patvirtinimų ir garantijų draudimo skyrius. Šio darbo autorė analizuodama pardavėjo atsakomybę pažeidus patvirtinimus ir garantijas neužsimena apie sutartyje numatomų atsakomybės apribojimų galimybę, ikisutartinių šalių pareigų – atskleisti ir domėtis – problematiką, taip pat nėra paminimos kitos akcijų pirkimo-pardavimo sutarties sąlygos, kuriose reikšmingą vaidmenį atlieka patvirtinimų ir garantijų institutas. Nors šio darbo autorė savo darbe išskyrė dalį skirtą patvirtinimams ir garantijoms akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo sandoriuose, šių nuostatų analizė apsiribojo trumpa dviejų sutarčių skirtumais paremta analize, neatliekant realiai praktikoje sudaromų sutarčių ar Tarptautinių prekybos rūmų (angl. *International Chamber of Commerce*) išleistų modelinių sutarčių nuostatų tyrimo.

Svarbiausi šaltiniai.

Siekiant pasiekti šio magistro darbo tikslą bei atskleisti keliamus uždavinius, buvo naudojami įvairūs šaltiniai. Pagrindinės šiame darbe naudotos šaltinių grupės yra

nacionaliniai teisės norminiai aktai (Lietuvos Respublikos, Nyderlandų Karalystės ir Vokietijos Federacinės Respublikos civiliniai kodeksai bei Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas), teismų formuojama praktika ir įvairi specialioji literatūra – Lietuvos ir užsienio valstybių mokslininkų darbai. Lietuvos teisės doktrinoje patvirtinimų ir garantijų institutą iš esmės analizavo tik Virginijus Bitė keliuose savo moksliniuose straipsniuose. Rengiant šį darbą, autorės nuomone, svarbiausi šaltiniai yra užsienio autorių, kurių tarpe ryškiausi yra C. Harrison ir P. Martinius, tyrimai, susiję su patvirtinimų ir garantijų ir kitų sutarties sąlygų formulavimu, aiškinimu bei šių nuostatų poreikio verslo praktikoje įvardijimu. Taip pat Lietuvos ir šiame darbe pasirinktų analizuoti valstybių teismų praktika suteikė galimybę suprasti, kaip šalių susitarimai gali būti įgyvendinami praktikoje. Kitų darbe naudotų šaltinių pasirinkimą lėmė temos specifika – įvairios mokslo daktarų ir praktikų išleidžiamos įmonių susijungimo ir įsigijimo (angl. *mergers and acquisitions*) apžvalgos, Tarptautinių prekybos rūmų (angl. *International Chamber of Commerce*) modelinė akcijų pirkimo-pardavimo sutartis bei advokatų kontoros „Ellex Valiūnas ir partneriai“, 2023-2024 metais sudarytų akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių, patvirtinimų ir garantijų skyriai buvo pasitelkti siekiant atskleisti dabartinėje verslo praktikoje vyraujančius susitarimus ir jų galimą vertinimą.

1. Verslo perleidimo kriterijų pripažinimo problematika

Praktikoje plačiai vartojama sąvoka „Mergers and Acquisitions (M&A)“ (liet. *susijungimai ir įsigijimai*) apima visus sandorius, susijusius su įmonės įsigyjimu ar susijungimu. Įmonės pirkimas gali būti vykdomas arba kaip įmonei priklausančių aktyvų ir pasyvų (arba įmonės kaip viso turtinio komplekso) įsigijimas (angl. *asset deal*), arba įmonės dalių (pavyzdžiui, akcijų) pirkimas-pardavimas (angl. *share deal*) (Mizaras, 2017). Konkretus būdas įsigyti verslą (ekonominė prasme) pasirenkamas atsižvelgiant į šalių sandoriui keliamus tikslus. Pavyzdžiui, jei siekiama įsigyti verslą, kuris sudaro dalį, bet ne visą bendrovės turtą (pavyzdžiui, vieną iš bendrovei priklausančių mažmeninės prekybos parduotuvių), naudingiau pardavimą organizuoti kaip turto pardavimą. Šiame darbe lyginamajai analizei pasirinktose valstybėse aiškiai atsispindi akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių dominavimas siekiant įsigyti verslą. Pavyzdžiui, Vokietijoje teigiama, kad didžioji dauguma privačių įmonių įsigijimo sandorių sudaromi kaip akcijų sandoriai, nes akcijų pirkimo-pardavimo sandorių struktūra yra daug paprastesnė ir lengviau įgyvendinama (Lutz, 2019). Kadangi tiek akcijų, tiek įmonės pirkimo-pardavimo sutarčių ekonomis rezultatas iš esmės yra toks pats, natūralu, kad sutarties šalys renkasi paprastesnį, reikalaujantį mažiau laiko ir sąnaudų – akcijų pardavimą (Zagurskis, 2017, p. 44).

Nė vienos iš analizuojamų valstybių teisės aktai nepateikia specialių akcijų pirkimą-pardavimą reglamentuojančių normų – taikomos bendrosios pirkimo-pardavimo normos, bendrovių įstatymai, atsižvelgiant į juridinio asmens teisinę formą ir kiti teisės aktai, atsižvelgiant į veiklą, kuria užsiima įsigyjama bendrovė. Taip pat, Vokietijos ir Nyderlandų įstatymų leidėjas neišskiria įmonės (verslo) įsigijimo, kaip atskiros įmonės pirkimo-pardavimo sutarties. Atitinkamai, šiose valstybėse sandorio objektas yra kiekvienas atskiras verslą sudarantis turtas ir įsipareigojimas, o jų perleidimui taikomos atitinkamos civilinių kodeksų nuostatos. Šiuo atveju, galioja bendras principas, pagal kurį šalys yra laisvos derėtis, kuris turtas ir įsipareigojimai bus sandorio dalis, išskyrus tam tikras išimtis, susijusias su darbo ir kitų sutarčių perleidimu (Lutz, 2019)¹. Kai turtui perleisti reikalingi trečiųjų šalių sutikimai, o gauti bet kurį ar visus būtinus sutikimus yra neįmanoma, akcijų pirkimas gali būti vienintelis būdas įsigyti norimą verslą (Keijzer, Rappard-Priem, 2022, p. 5). Toks įstatyminis reguliavimas sukuria papildomą našta sutarties šalims įvertinti bendrovės darbuotojų ir trečiųjų šalių interesus, perleidžiamo turto ir įsipareigojimų atitiktį

¹ Tokia pati pozicija pateikiama ir Nyderlandų teisės doktrinoje – įsigyjant bendrovę (jos verslą) turto pirkimo-pardavimo sutartimi, turtas turi būti identifikuojamas ir perduodamas pagal skirtingus reikalavimus, taikomus kiekvienos rūšies turtui ar įsipareigojimams (Keijzer, Rappard-Priem, 2022, p. 4).

teisės aktų reikalavimams, o tai lemia šalių norą struktūruoti sandorį kaip akcijų pirkimą-pardavimą.

Tokia praktika atspindi ir Lietuvoje. Pavyzdžiui, įmonės pirkimo-pardavimo atveju Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.402 – 6.410 straipsniuose pateiktas sudėtingas pirkimo-pardavimo sutarties sudarymo procesas, apimantis privalomą notarinę formą, konkrečių sutarties priedų reikalavimus, kreditorių informavimą, pareigos mokėti kainą ir perduoti įmonę specialų vykdymą (Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, 2000). Kita vertus, visose analizuojamose valstybėse pažymima, kad įmonės pirkimo-pardavimo atveju objektas turi būti aiškiai apibrėžtas – pateiktas išsamus turto, įsipareigojimų, skolų sąrašas, o tai lemia parduodamo objekto aiškumą. Tuo tarpu, akcijų pardavimo atveju, pirkėjas įsigyja verslą „toks, koks yra“ (angl. *business „as is“*) – bendrovę su visu jos turtu, gautinomis sumomis, įsipareigojimais, sutartimis, prievolėmis (net ir tomis, apie kurias jis nežino) (Nelle, 2017, p. 10). Taip pat perleidžiant įmonę kaip objektą, pirkėjas tinkamai įvykdęs informavimo ir atsiskaitymo pareigas apsisaugo nuo galimų kreditorių reikalavimų ateityje, kartu nustatydamas tikrąją įmonės vertę (jos turto sudėtį ir skolų dydį) (Kiršienė, Kerutis, 2006, p. 28). Atsižvelgiant į tai, nors įmonės, kaip turtinio komplekso ar jo esminės dalies, įsigijimo procesas pasižymi sudėtinga ir ilga procedūra, akcijų pirkėjas neretai susiduria su „katės pirkimo maiše“ situacija.

Akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo sandoriai paprastai laikomi verslo perdavimu plačiąja prasme². Kai sandorio ekonominis tikslas yra verslo valdymo ar kontrolės teisių įsigijimas, o ne paprasčiausių akcijų, kaip investavimo priemonių, pirkimas, akcijų pirkimą-pardavimą galime pripažinti verslo perleidimu (Bitė, 2010, p. 362). Tačiau, akcijų pirkimo-pardavimo sutartis neturėtų būti laikoma verslo perdavimu, tais atvejais kai parduodamos naujai įsteigtos bendrovės, nevykdžiusios jokios ūkinės komercinės veiklos, akcijos (vadinamosios „tuščios“ bendrovės) arba neperleidžiamas bendrovės 2/3 (dviejų trečdalių) ar didesnę balsų daugumą suteikiantis akcijų paketas, suteikiantis galimybę priimti reikšmingiausius su bendrovės valdymu ir kontrole susijusius sprendimus (Zagurskis, 2017, p. 41). Pažymėtina, kad toks formalus požiūris dėl akcijų kiekio ribos pasiekimo nėra tinkamas visais atvejais, nes lemiamą įtaką bendrovės veiklai galima daryti ir turint mažesnę akcijų paketą, pasitelkiant įvairias sutartis, pavyzdžiui, balsavimo susitarimus.

² Verslo perdavimas tai verslo (kaip komercinės veiklos) ekonominio valdytojo pasikeitimas, kai iš vieno subjekto kitam perduodamos (visam laikui arba laikinai) teisės/galimybės priimti ekonominius ir strateginius sprendimus vykdant konkretų verslą (komercinę veiklą) ir teisės/galimybės disponuoti pelnu/nuostoliu iš tos veiklos (Bitė, 2010).

Akcijų pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimas verslo perleidimu yra svarbus, nes nuo to priklauso pirkėjo teisinės apsaugos apimtis. Jei akcijų pirkimo sandoris vertinamas neatsižvelgiant į jo ekonominę tikslą perleisti verslą, pirkėjas perima bendrovę su visais jos žinomais ir nežinomais įsipareigojimais, tačiau netenka papildomos apsaugos, kuri taikoma įmonės pardavimo atveju – daikto (įmonės) trūkumų instituto. Tiek Nyderlandų, tiek Vokietijos teismų praktika pripažįsta daikto trūkumų instituto taikymą verslo perleidimo atveju. Pavyzdžiui, Nyderlandų teismų praktikoje pripažįstama, kad tuo atveju, kai perleistas verslas neatitinka reikalavimų, kaip išeities taškas turėtų būti taikoma bendroji daikto trūkumų norma, pagal kurią daiktas neatitinka sutarties, jeigu, atsižvelgiant į daikto pobūdį ir pardavėjo pareiškimus apie daiktą, jis neturi tų savybių, kurių pirkėjas galėjo tikėtis sutarties pagrindu (taikoma ir turbinoms teisėms) (Nyderlandų centrinio apygardos teismo 2022 m. birželio 1 d. sprendimas)³. Tačiau tik Vokietijos teismų praktikoje pažymima, kad akcijų pirkėjas gali remtis daikto trūkumų institutu, jei akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi yra perleidžiamas verslas, suformuojant aiškius verslo perleidimo pripažinimo kriterijus⁴. Vokietijos teismų praktikoje ilgą laiką bandyta ieškoti atsakymo, kokia perleidžiamų bendrovės dalių (akcijų) riba, galėtų būti vertinama kaip verslo perleidimas. Besivystantis Vokietijos teismų požiūris nuo absoliutaus visų bendrovės akcijų perleidimo iki bendrovės įstatus galinčios pakeisti daugumos (peržengianti 75 procentų daugumos ribą), galiausiai suformulavo bendrą taisyklę, nesiejant su konkrečios ribos nustatymu – akcijų pirkimo-pardavimo prilyginimą įmonės (verslo) perleidimui lemia tai, kad sutarties šalių valia yra nukreipta į verslo pardavimą ir pirkėjas, įgydamas akcijas, kartu įgauna pilną verslo kontrolę, kai formaliai bendrovė pasilieka verslo kaip dalyko savininku, o tretiesiems asmenims ir (ar) pardavėjui lieka tokia menka įstatinio kapitalo dalis, kuri iš esmės nesudaro kliūčių įgijėjui daryti esminę įtaką verslui (Bitė, 2010, p. 363)⁵. Šiuo atveju, pirkėjui įsigijus verslą, nors tarp šalių ir sudaryta

³ Daikto trūkumus reglamentuojančios normos (Nyderlandų civilinio kodekso 7:17 ir 7:47 straipsniai) taikomos tiek, kiek šių taisyklių pobūdis netrukdo jų taikyti (Martinius, 2005, p. 372).

⁴ Vokietijos Civilinio kodekso (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*) 453 straipsnio 1 ir 3 dalyse nurodoma, kad daiktų pirkimą reglamentuojančios normos taikomos teisių ir kitų objektų įsigijimui, taip pat jeigu parduodama teisė, įgalinanti valdyti daiktą, pardavėjas privalo perduoti pirkėjui ir patį daiktą be daiktinių ir teisinių trūkumų.

⁵ Darytina išvada, kad Vokietijos teismų praktikoje verslo perleidimo atveju turi egzistuoti ekonominis tikslas (abiejų šalių valia perleisti verslą), „faktinis“ sandorio objektas verslas (ne tik pavienės ekonominės gėrybės, bet ir daiktų, teisių, organizuotas vienetas, kuriuo pirkėjas įgyja galimybę toliau plėtoti verslą) ir perleidžiamų akcijų kiekis. Papildomi kriterijai atskleidžiantys verslo perdavimą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi yra didelė akcijų kaina (ypatingai, jei ji siejama su bendrovės finansiniais rodikliais, aktyvų ir pasyvų verte), papildomi pardavėjo įsipareigojimai sutartyje (pavyzdžiui, nekonkuravimo įsipareigojimas) (Bitė, 2010, p. 369).

akcijų pirkimo-pardavimo, tačiau atitinka verslo perleidimo kriterijus, suteikiama galimybė reikšti reikalavimus dėl įmonės trūkumų.

Lietuvos teismų praktika nepateikia verslo perleidimo pripažinimo kriterijų. Nors vienoje byloje teismas nurodė, kad tuo atveju, kai kartu su 100 procentų bendrovės akcijų perleidimu nurodomas bendrovės turtas, skoliniai įsipareigojimai, perduodami finansinės atskaitomybės dokumentai, akcijų pirkimo-pardavimo sutartis turi ir įmonės pirkimui-pardavimui būdingų požymių. Šiuo atveju, teismas atsižvelgdamas į „faktinį“ sandorio objektą konstatavo, kad tarp šalių sudaryta mišri sutartis. Tačiau, šioje byloje akcijų pirkimo-pardavimo sutarties neprilygino verslo perleidimui, atsižvelgiant į tai, kad dominuojantis sutarties elementas yra būtent akcijų perleidimas, dėl jo sulygo šalys, sudarydamos paprastos rašytinės formos sutartį (įmonės pirkimo-pardavimo atveju notarinė forma yra privaloma) ir sutarties sąlygomis pardavėjas neįsipareigojo užtikrinti bendrovės verslo veiklos tęstinumo po akcijų perleidimo, nepateikė jokių garantijų dėl verslo ateities (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje)⁶. Nors šiuo konkrečiu atveju, sutiktina su teismo išvada, kad pirkėjas tinkamai nesusipažino su finansine bendrovės padėtimi, atitinkamai pirkėjo lūkesčių dėl įsigytos bendrovės tolesnio verslo perspektyvų nepatvirtina ir sutarties sąlygos, todėl vien tik 100 procentų bendrovės akcijų įsigijimas negali lemti verslo perleidimo. Tačiau, sutiktina su V. Bitės išsakyta nuomone, kad Lietuvos teismams reiktų laikytis Vokietijos teismų formuojamos pozicijos, kad tais atvejais, kai akcijų pirkimas-pardavimas gali būti prilygintas verslo (įmonės) perleidimui, teismai turėtų leisti pirkėjui reikšti pretenzijas pardavėjui ne tik dėl akcijų, bet ir dėl įmonės (verslo) trūkumų (Bitė, 2010, p. 371)⁷. Verslo perleidimo kriterijų nepripažinimas teismų praktikoje sukuria situaciją, kai pirkėjas akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi iš esmės pirksdamas įmonę (ekonominė prasme), negali pasinaudoti daikto trūkumų institutu.

Nors tokį teismų požiūrį galima pateisinti, atsižvelgiant į tai, kad akcijos tai vertybinis popierius, patvirtinantis akcininko teisę į įstatymų nustatytas teises (pavyzdžiui, teisę dalyvauti valdant įmonę) (CK 1.102 straipsnis). Atitinkamai, bendrovės akcijų

⁶ Šioje byloje pirkėjai ginčijo, kad įgydami bendrovės 100 procentų akcijų tikėjosi tęsti verslo veiklą tomis pačiomis sąlygomis, kokiomis veikė bendrovė iki akcijų perleidimo, išsaugant prekių („Tommy Hilfiger“ drabužių) tiekimo sąlygas, klientus, pasiektą apyvartą, o verslo veiklos tęstinumo neliko.

⁷ Tokia teismų pozicija galėtų būti grindžiama sutartinių teisinių santykių teisinio kvalifikavimo ir sutarčių aiškinimo taisyklėmis (CK 6.193, 6.195 straipsniuose) bei bendraisiais protingumo ir sąžiningumo principais (CK 1.5 straipsnis), įstatymo analogija (CK 1.8 straipsnis). Atitinkamai, kai akcijų pirkimas-pardavimas gali būti prilygintas įmonės (verslo) perleidimui, teismas turėtų taikyti bendrąsias daikto trūkumus ir pirkėjo teises reglamentuojančias normas. Kita vertus siekiant pašalinti dabartinio teisinio reglamentavimo neaiškumą galima CK 6.327 straipsnio 1 dalies nuostatas papildyti antru sakiniu: „Jeigu parduodama teisė ar vertybinis popierius, įgalinantis valdyti daiktą ar įmonę, pardavėjas privalo perduoti pirkėjui ir patį daiktą ar įmonę, atitinkančius šioje straipsnio dalyje nurodytus reikalavimus. (Bitė, 2010, p. 371).

įsigijimas savo esme yra laikomas teisių įsigijimu, taigi akcijų pardavėjas atsakingas tik už parduotų teisių egzistavimo tęstinumą arba už jų įprastą ar sutartą kokybę, bet ne už jų ekonominę vertę (finansinį patikimumą) (Bitė, 2010 cituota Volhard, 1997, p. 369). Tai patvirtina ir teismų praktika, kurioje nurodoma, kad akcijų vertė priklauso nuo tokių veiksnių, kaip įmonės finansinė būklė, todėl dėl tam tikrų pašalinių veiksnių jų vertė gali nukristi, arba priešingai pakilti, o būsimi pokyčiai paprastai iš anksto negali būti žinomi, todėl pirkėjas privalo kuo išsamiau išsianalizuoti įmonės, kurios akcijas jis perka, padėtį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje). Doktrinoje pripažįstama, kad akcijos gali turėti teisinių (pavyzdžiui, pardavėjo teisė disponuoti akcijomis yra atimta) ir objektinių (pavyzdžiui, akcijos neegzistuoja, yra neapmokėtos) trūkumų (Kasiulynas, 2023, p. 51). Atsižvelgiant į akcijų, kaip civilinės teisės objekto, specifiką, akcijų pirkėjo rizikos dėl bendrovės turto, įsipareigojimų ir kitų aspektų gali būti valdomos tik sutartyje aiškiai aptarus jų „kokybę“ patvirtinimų ir garantijų instituto pagalba. Priešingu atveju, akcijų pirkėjas iš esmės neturėdamas jokios tiesioginės teisės į bendrovės turtą, neturi ir teisės reikalauti kompensacijos dėl bendrovės arba jos turto savybių, kurių jis tikėjosi, nebuvimo (Bitė, 2009 cituota Picot, 2002, p. 131). Taip pardavėjo atsakomybė už įmonės „trūkumus“ tampa ribota, o akcijų pirkėjas prisima riziką, kurią kontroliuoti gali sutarties nuostatomis ir atlikdamas bendrovės verslo perspektyvų tyrimą.

Kita vertus, teismų praktikoje netiesiogiai patvirtinama, kad akcijų pardavimui galėtų būti taikomos daikto (įmonės) trūkumus reglamentuojančios normos. Pavyzdžiui, byloje pirkėjas prašė teismo grąžinti permokėtą akcijų kainą, kadangi parduotos akcijos neatitiko jų pirkimo-pardavimo sutartyje užfiksuotos akcijų kokybės – sutarties straipsnio punktuose, apibrėžiančiuose įmonės turtinę padėtį, pardavėjas neteisingai nurodė įmonės sudarytus sandorius, dėl kurių įmonė negaus pelno. Teismas pripažino, kad vienas iš akcijų kokybę atspindinčių elementų yra įmonės, kurios akcijos perkamos, turtinė padėtis, tačiau pirkėjas turėjo visas galimybes atlikti įmonės dokumentų analizę, užduoti klausimus, todėl mažinti sutarties kainą dėl netinkamos kokybės akcijų (padengtos mažesniu, nei buvo tikėtasi turtu), nėra pagrindo (Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje). Kitoje byloje teismas remdamasis CK 6.333 straipsnio 6 dalyje nustatyta taisykle nustatė, kad pirkėjas neįrodė kokybės prasme gavęs ne tokį turtą, kokio pagrįstai tikėjosi ir vien netinkamos apskaitos vedimo aplinkybė neleidžia daryti išvados, kad pirkėjas gavo kokybės reikalavimų neatitinkantį turtą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje). Vėl gi, teismas pažymėjo, kad pirkėjas vertindamas bendrovės galimybes padengti savo trumpalaikius įsipareigojimus, turėjo

atidžiai įvertinti visas bendrovės turto grupes. Toks netiesioginis daikto trūkumus reglamentuojančių normų paminėjimas neleidžia daryti išvados dėl akcijų pirkėjo teisių gynimo būdų išplėtimo, atvirkščiai, patvirtina, kad akcijų pirkėjas turi imtis aktyvių veiksmų ir atlikti bendrovės tyrimą.

Darytina išvada, kad Lietuvoje akcijų pirkimo-pardavimo atveju pirkėjas prisiima riziką dėl įmonės „trūkumų“, o įstatyminė akcijų pirkėjo apsauga neužtikrina galimybės reikšti reikalavimą dėl daikto (įmonės) trūkumų net ir tuo atveju, kai sutartimi perkama įmonė (ekonominė prasme). Nepakankamas įstatyminis reguliavimas sukuria papildomą pareigą pirkėjui, visų pirma, išsamiai ištirti bendrovę ir jos veiklą, kartu sutartyje patvirtinimų ir garantijų pagalba perkelti riziką pardavėjui dėl neatskleistų įmonės trūkumų. Atitinkamai, Lietuvos teismų praktikoje trūksta verslo perleidimo kriterijų taikymo, kurie suteiktų galimybę, atsižvelgiant į šalių tikruosius ketinimus, kvalifikuoti sutartį pagal jos ekonominį tikslą – abiejų šalių valių perleisti verslą.

2. Ikisutartinis bendrovės patikrinimas

2.1. Pardavėjo pareiga atskleisti ir pirkėjo pareiga domėtis

Šiandien įmonių įsigijimo sandoriams klasikinės „oferta“ ir „akcepta“ taisyklės neužtenka. Akcijų pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymas paprastai prasideda ikisutartinių santykių etapu, kuriame reikšmingą vaidmenį atlieka derybos ir planuojamos įsigyti įmonės (ar jos dalies) patikrinimas (auditas) (angl. *due diligence*). Ikisutartinis bendrovės patikrinimas yra romėnų teisės principo „caveat emptor“ (liet. *tegu pirkėjas saugosi*), pabrėžiančio pirkėjo pareigą atsakingai įvertinti perkamą objektą ir anglų-amerikiečių verslo praktikos derinys, kuris verslo perleidimo sandorių atveju paprastai užima svarbiausią vietą priimant sprendimą „akceptuoti“ pardavėjo pasiūlymą pirkti bendrovę.

Civilinių santykių dalyviai prieš atlikdami įmonės patikrinimą, derybų rezultatus fiksuoja ikisutartiniuose susitarimuose. Praktikoje šie susitarimai paprastai apima konfidencialumo ar informacijos neatskleidimo susitarimą (angl. *non-disclosure agreement*) bei ketinimų protokolą (angl. *letter of intent*)⁸. Konfidencialumo susitarimu šalys siekia apsaugoti derybų ir perduodamos konfidencialios informacijos potencialiam pirkėjui slaptumą atliekant įmonės patikrinimą, šios informacijos naudojimą tik sandorio tikslais. Pažymėtina, kad praktikoje ypač jautriai informacijai apsaugoti sudaromi „švarios komandos“ informacijos neatskleidimo susitarimai (angl. *clean team non-disclosure agreements*), pagal kuriuos prieiga prie atitinkamų dokumentų suteikiama tik ribotam asmenų skaičiui, nustatomos dokumentų naudojimo taisyklės, o jų atskleidimui paprastai reikalingas išankstinis sutikimas (Morshäuser, 2022, p. 7). Tuo tarpu, ketinimų protokolu paprastai aptariamos pagrindinės numatomo sandorio sąlygos, akcijų kiekis, pirkimo kaina, atidedamosios sąlygos (angl. *conditions precedent*). Atsižvelgiant į tai, kad įmonės patikrinimo (audito) metu pirkėjas patiria nemažai išlaidų, paprastai nustatoma ir išimtinių derybų teisė apibrėžtam laikotarpiui (Nelle, 2017, p. 9). Nors įprastai laikomasi nuomonės, kad pastarasis susitarimas nėra privalomojo pobūdžio, praktikoje tiek konfidencialumo įsipareigojimas, tiek ketinimų protokolas yra būtinas tarpinis žingsnis iki bendrovės patikrinimo atlikimo.

Ikisutartinių santykių stadijoje ypatingą reikšmę turi ir romėnų teisės sąžiningumo principas, kuris tiesiogiai atspindi Lietuvos CK 1.5 ir 6.158 straipsniuose. Nyderlandų civilinio kodekso (oland. *Burgerlijk Wetboek*) (toliau – BW) 6:2 ir 6:248 straipsniuose taip pat nurodomas sąžiningumo principo atitikmuo, kuris yra išreiškiamas „protingumo ir

⁸ Doktrinoje ir praktikoje ketinimų protokolas gali būti vadinamas ir susitarimo memorandumu (angl. *memorandum of understanding*), sąlygų aprašu (angl. *term sheet*).

teisingumo“ žodžių junginiu⁹. Doktrinoje teigiama, kad Vokietijos civilinio kodekso (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*) (toliau – BGB) 157 ir 242 straipsnių analizė leidžia daryti išvadą, kad viena iš sąžiningumo principo funkcijų yra sutartinės prievolės turinio papildymas sukuriant antraeiles (papildomas) pareigas¹⁰. Viena iš šių papildomų pareigų yra informuoti kontrahentą apie pastarajam reikšmingas aplinkybes (Balčikonis, 2003, p. 168)¹¹. Šiuo atveju akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo sutartyse informacijos atskleidimas yra sąžiningumas objektyviaja prasme – teisingo elgesio standartas sutartiniuose santykiuose, arba sutartinis teisingumas. Atskleidimo pareiga (angl. *duty to disclose*), kuri atsirado iš ikisutartinio sąžiningumo doktrinos, vyrauja ir Nyderlanduose – pradedant derybas šalys atsiduria „specialiame teisiniame santykiyje“ ir šalys privalo atsižvelgti į kitos šalies pagrįstus lūkesčius sudarant sutartį, užkirsti kelią sudaryti sutartį remiantis neteisingomis prielaidomis (Visser, 2002, p. 13). Lietuvos CK 6.163 straipsnio 4 dalis taip pat nurodo, kad šalys privalo atskleisti viena kitai joms žinomą informaciją, turinčią esminės reikšmės sutarčiai sudaryti¹². Darytina išvada, kad informavimo pareiga yra sąžiningumo pareigos ikisutartiniuose santykiuose elementas.

Atitinkamai, kyla klausimas, kokią informaciją privalo atskleisti pardavėjas apie sandoriui reikšmingas aplinkybes ir kiek pats pirkėjas turi būti aktyvus domėdamasis ar prašydamas reikalingos informacijos. Nors CK 6.163 straipsnio 4 dalyje nenurodoma kokia informacija turėtų būti atskleista, manytina, kad tuo atveju, kai akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi perduodamas verslas, į esminės reikšmės sutarties sudarymui turinčių aplinkybių sąrašą patenka ne tik su akcijų nuosavybe susijusi informacija, bet ir aplinkybės susijusios su bendrove ir jos verslo rodikliais (Bitė, 2009, p. 70). Tokią išvadą tik iš dalies patvirtina Lietuvos teismų praktika. Viena vertus, pripažįstama, kad įmonės turtinė padėtis atspindi akcijų kokybę, tačiau sutartyje nurodant įmonės sudarytus sandorius, pardavėjui

⁹ Nyderlandų BW 6:2 straipsnio 1 dalis: „kreditorius ir skolininkas vienas kito atžvilgiu turi elgtis pagal protingumo ir teisingumo standartus“ ir BW 6:248 straipsnio 1 dalis: „susitarimas sukelia ne tik teises pasekmes, dėl kurių šalys susitarė, bet ir tas, kurios, atsižvelgiant į susitarimo pobūdį, kyla iš įstatymo, papročių (bendros praktikos) arba protingumo ir teisingumo standartų.“ Nors Nyderlandų įstatymų leidėjas objektyvaus sąžiningumo kategoriją pasirinko įtvirtinti žodžių junginiu „protingumas ir teisingumas“, tai yra sąžiningumo principo atitikmuo (Balčikonis, 2003, p. 170).

¹⁰ Vokietijos BGB 157 straipsnis: „sutartys turi būti aiškinamos sąžiningai, atsižvelgiant į įprastą praktiką“ ir BGB 242 straipsnis: „skolininkas privalo vykdyti prievolę pagal sąžiningumo reikalavimus, atsižvelgdamas į įprastą praktiką“.

¹¹ Pavyzdžiui, teismų praktikoje nurodoma, kad įstatymas suponuoja papildomas pareigas akcijų pirkimo-pardavimo sutarties šalims: pirkėjui – pareigą prieš sudarant sandorį išsiaiškinti, kokia nuosavybės teisės forma perleidžiami vertybiniai popieriai priklauso pardavėjui, pardavėjui – pareigą atskleisti šią informaciją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje).

¹² Vokietijos BGB 444 straipsnio redakcijoje galiojusioje iki 2001 metų, buvo numatyta pardavėjo pareiga informuoti pirkėją apie parduodamo daikto teises savybes be išankstinio pirkėjo prašymo pateikti tokią informaciją. Nors šiandien galiojančioje BGB redakcijoje šios normos nėra, doktrina ir teismų praktika patvirtina, kad ši pareiga toliau išlieka (Kalisz, 2013, p. 33).

neatskleidus apie neįvykusį įmonės įrengimų pardavimo sandorį, dėl ko bendrovė negauna pajamų, teismas konstatuoja, kad pirkėjas turėjo visas galimybes pasitikrinti abejones keliančius dokumentus ir daryti užklausimus pardavėjui arba minėto sandorio šaliai (Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje). Panašiai yra ir situacijose, kai sutartyje nėra jokių garantijų su tolesne verslo veikla, pirkėjas tikėjęsis perimti drabužių didmeninės prekybos bendrovę, nusipirko „tuščią“ bendrovę ir negalėjo turėti pagrįstų lūkesčių išsaugoti bendrovės verslo veiklą tomis pačiomis sąlygomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje). Visiškai kitokia situacija, kai parduodamos akcijos priklausiusios bendrosios jungtinės nuosavybės teise, nedalyvaujant kitam sutuoktiniui – pardavėjui tinkamai įvykdyti atskleidimo pareigą neužtenka tokios informacijos neslėpti, ar preziumuoti pirkėjo žinojimą apie gyvenimą santuokoje, pareiga atskleisti perleidžiamų vertybinių popierių priklausomybę tenka pardavėjui, nepriklausomai nuo to, ar pirkėjas konkrečiai teiraujasi (Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje). Atrodytų, kad Lietuvoje esminę reikšmę sandoriui turinčių aplinkybių sąrašas apsiriboja akcijų nuosavybe, o su pačiu verslu susijusių aplinkybių atskleidimą ir apsaugą pirkėjas turi užtikrinti tinkamomis sutartinėmis nuostatomis.

Atskleistinos informacijos ribas lemia konkrečios sandorio sudarymo aplinkybės, o pavyzdinį sąrašą galime atrasti tik teismų praktikoje. Pavyzdžiui, teismo nuomone, aplinkybė, kad pirkėjas neanalizavo įmonės, kurios finansinė padėtis buvo prasta, veiklos ir galimybių, tačiau naiviai pasitikėjo pardavėjo nurodymu, jog netrukus įmonė turėtų gauti apie 1,2 mln. litų pajamų, vertintina kaip itin aplaidūs pirkėjo veiksmai, neatitinkantys *bonus pater familias* elgesio standarto (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje). Priešinga pozicija pateikiama Vokietijoje, kadangi, tais atvejais, kai bendrovė veikia nuostolingai pardavėjas paprastai privalo informuoti pirkėją, net ir jo neprašomas, apie konkrečius įvykius, kurie yra svarbūs besitęsiančios įmonės krizės požymiai, pavyzdžiui, gresiantį ar jau esamą nemokumą, pernelyg didelį įsiskolinimą, pastarųjų metų nuostolius, galinčius kelti grėsmę sutarties tikslui. Byloje, pardavėjas pažeidė pareigą atskleisti informaciją apie bendrovės nemokumą (nors pateiktose verslo pajamų ataskaitose buvo nurodyti neigiami veiklos rezultatai) ir pranešime apie pardavimą pateikė klaidingą informaciją apie „labai greitą investicijų grąžą“ (Miuncheno aukštesniojo apygardos teismo 2020 m. gruodžio 2 d. sprendimas). Kita vertus, Lietuvoje, pardavėjas pateikęs visus bendrovės finansinę padėtį apibūdinančius dokumentus, neprivalo atskirai informuoti apie nemokumo lygį, atvirkščiai, pirkėjas turi galimybę pasitelkti specialistus, išanalizuoti padėtį ir prisiimti riziką (Lietuvos apeliacinio

teismo 2005 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje). Šiuo atveju, Vokietijoje, priešingai nei Lietuvoje, atskleistinos informacijos turinys apima ir teisingą pardavėjo asmeninių prognozių dėl bendrovės ekonominių rodiklių augimo ateityje nurodymą.

Taip pat, Lietuvos teismų praktikoje pažymima, kad įmonės pirkimo-pardavimo sandorio sudarymo metu pirkėjas turi vadovautis ne tik pardavėjo pateikta informacija, bet ir pats imtis aktyvių veiksmų, siekiant gauti, jo manymu, sandorio sudarymui esminę informaciją (Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje)¹³. Teismų praktikoje akcentuojama, kad pats pirkėjas turi prašyti papildomų duomenų, kelti klausimus dėl informacijos, kuri kelia abejonių. Pavyzdžiui, pirkėjas privalo pareikalauti reikalingų sutarčių priedų, kad būtų laikomas tinkamai įgyvendinusi savo teisę ir šios teisės sąlygotą pareigą reikalauti iš atsakovo visų jam reikšmingų duomenų (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. lapkričio 9 d. sprendimas civilinėje byloje). Anksčiau minėtoje byloje, pardavėjui nenurodžius apie sandorį, pirkėjas turi daryti užklausimus ne tik pardavėjui, bet ir trečiajai šaliai. Nyderlandų teismų praktikoje pripažįstama, kad atskleistinos informacijos apimtis priklauso nuo to, ar atitinkama informacija yra svarbi kitai šaliai¹⁴. Teismas nurodė, kad nors pirkėjas žinojęs teisingą nebaigtų darbų apimtį, būtų derėjęsis dėl mažesnės įmonės pirkimo kainos, jis akivaizdžiai nenurodė pardavėjui, kad tai yra jam svarbi aplinkybė ir pats turėjo galimybę prašyti papildomos informacijos iš pardavėjo (Nyderlandų centrinio apygardos teismo 2022 m. birželio 1 d. sprendimas). Atitinkamai, tiek Lietuvoje, tiek Nyderlanduose pirkėjas negali aklai pasitikėti pardavėjo atskleista informacija ir turi pareigą užduoti papildomus klausimus bei nurodyti informacijos svarbą pardavėjui.

Bendrovės akcijų ir (ar) įmonės pirkimo-pardavimo sutartis paprastai sudaro verslininkai, kuriems taikomi aukštesni profesionalumo, atidumo ir rūpestingumo standartai susiję su verslo rizika. Paprastai pripažįstama, kad toks sandoris kaip bendrovės įsigijimas perkant akcijų paketą yra rizikingas, todėl pirkėjas, būdamas profesionalas, turi protingai įvertinti tą riziką ir pats savo iniciatyva domėtis sutarčiais sudaryti svarbiomis detalėmis (Jakaitė, 2011, p. 114). Bendrosios teisės sistemos valstybėse suformuota griežta „caveat emport“ doktrina, teigia, kad atsakomybė už perkamo daikto būklės patikrinimą tenka pirkėjui, o pardavėjui suteikiamas „saugus uostas“ (angl. *safe harbor*) neatskleisti

¹³ Šioje byloje, pirkėjas nepatikrinęs Turto arešto aktų registro prisiėmė savo neveiklumo sąlygotą riziką – netinkamai įvykdė pareigą pasidomėti įgyjamu turtu ir jam taikomais disponavimo apribojimais.

¹⁴ Byloje nurodoma, kad pardavėjo pareigos atskleisti informaciją apimtis priklauso nuo konkrečių ginčo aplinkybių, tačiau atsižvelgiama į tai, ar: kita šalis žinojo teisingą faktinę situaciją, jai buvo žinoma arba turėjo būti žinoma, jog nagrinėjamas aspektas yra svarbus kitai šaliai, ji turėjo pagrįstai manyti, kad kita šalis apie atitinkamą faktą nežino, pagal vyraujančią nuomonę ji privalėjo informuoti kitą šalį.

jokios informacijos pirkėjui (Johnson, 2008, p. 104). Analizuojamose valstybėse ši doktrina nėra taikoma taip griežtai, tačiau tiek Lietuvoje, tiek Nyderlanduose bendrovės patikrinimas prieš sudarant akcijų ar įmonės pirkimo-pardavimo sandorius laikomas įprasta praktika. Šių valstybių teisės aktuose tik netiesiogiai atrandamas pirkėjo pareigos domėtis atitikmuo. Pavyzdžiui, Lietuvos CK 6.328 straipsnyje numatyta pirkėjo teisė (bet ne pareiga) patikrinti daiktą bet kokioje vietoje, bet kokiu laiku ar metodu, kurie atitinka protingumo kriterijus iki kainos sumokėjimo ar daiktų priėmimo. Tačiau, teismų praktikoje pripažįstama, kad *bonus pater familias* elgesio standartą atitinkantis pirkėjas turi pats kaip galima išsamiau ir nuodugniau išanalizuoti įmonės, kurios akcijas jis perka, padėtį, verslo perspektyvas, galimybes gauti pelną (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje). Taip pat sąžiningu gali būti laikomas tik tas įgijėjas, kuris jam prieinamomis priemonėmis pasidomėjo, ar sandorio objektas atitinka jo lūkesčius (Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje).

Pareiga domėtis perkamu daiktu eksplicitiškai nenurodyta ir Nyderlandų teisės aktuose – sutinkama tik prie sandorių negaliojimo pagrindų (BW 6:228 straipsnio 1 dalis). Doktrinoje teigiama, kad nors pirkėjas turi pareigą atlikti bendrovės tyrimą ir prašyti informacijos apie neaiškius aspektus, tačiau derybų šalis gali pasikliauti kitos šalies pareiškimų ir atskleistos informacijos teisingumu. Pirkėjo pareiga atlikti patikrinimą nereiškia, kad pardavėjas gali neatskleisti esminių sandoriui aplinkybių (Rek, 2006, p. 3)¹⁵. Tačiau tuo atveju, kai pirkėjas pasitelkia profesionalius ekspertus, teisininkus, pareigos atlikti tyrimą standartas yra aukštas, ypač jei tam tikra pateikta informacija turėjo sukelti raudoną signalą (angl. *red flag*) (Ruijter, Kanter, 2022). Tokia pozicija atsispindi ir teismų praktikoje, kurioje pažymima, kad tais atvejais, kai pirkėjas turi profesionalią ekspertų komandą atliekančią bendrovės patikrinimą, pardavėjo pateikti duomenys apie pardavimų sumažėjimą, finansinės ataskaitos ir jų projektai, turėjo būti pakankama informacija įvertinti riziką ir galimą įmonės bankroto bylos iškėlimą ateityje (Hagos apeliacinio teismo 2022 m. kovo 15 d. sprendimas)¹⁶. Pažymėtina, kad iš pradžių užsienio praktika – prieš perkant įmonę (ar jos dalį) atlikti išsamų įmonės patikrinimą – buvo netinkamai suderinta su ikisutartinėmis šalių pareigomis, reaguojant į besivystančią užsienio praktiką atliekant

¹⁵ Doktrinoje išreiškiama nuomonė, kad pareigos atlikti tyrimą (domėtis) apimtis priklauso nuo sandorio dydžio ir sudėtingumo, šalių specifinių žinių, galimybės atlikti tyrimą ir šalių tarpusavio pasitikėjimu pagrįstų santykių (Keijzer, Rappard-Priem, 2022, p. 8).

¹⁶ Lietuvos teismų praktikoje akcentuojamas ir šalių teisinis statusas. Pirkėjui pačiam užsiimančiam investicine veikla turėjo būti suprantama iš pardavėjo pateiktų dokumentų, kad įmonės finansinė padėtis yra prasta, atitinkamai neatlikus finansinės-ūkinės veiklos tyrimo, įsigijo nuostolingai veikiančios bendrovės akcijų, taip prisiėmė neprotingą riziką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje).

bendrovės patikrinimus. Nyderlandų Aukščiausiais teismas (oland. *Hoge Raad*) byloje Hoog Catharijne nusprendė, kad pirkėjas buvo aplaidus atlikdamas bendrovės patikrinimą, kai po verslo perdavimo paaiškėjo derybų metu neatskleistos paskolos sutartys su Utrechto miesto taryba, nors pardavėjas buvo pareiškęs, kad visi esminiai faktai yra atskleisti ir to nenurodė balanso ataskaitoje (Jakaitė, 2011 cituota Visser, 2002, p. 112). Teismas šioje byloje pripažino atsakomybės perkėlimą pirkėjui, kai jis, nusprendęs būti apdairesniu, atlieka išsamų įmonės ir jos veiklos tyrimą (paprastai su profesionalių patarėjų pagalba), kadangi turi didesnę tikimybę rasti trūkumus ir juos spręsti sutarties nuostatomis. Toks atsakomybės perkėlimas pirkėjui kritikuotinas, kadangi jo sprendimas atlikti bendrovės patikrinimą tampa savotiška bausme už parodytą apdairumą, tačiau ir šiandien teismų formuojamoje praktikoje pripažįstama, kad profesionalių ekspertų pagalba atliekamas bendrovės tyrimas yra reikšminga aplinkybė vertinant pareigos domėtis tinkamą įvykdymą (Visser, 2002, p. 17). Nors nei Lietuvos, nei Nyderlandų teisės aktai nenurodo, kad pirkėjas turi pareigą patikrinti daiktą, tuo labiau, kad toks patikrinimas turi būti išsamus bendrovės tyrimas, teismų praktikoje ši „gera verslo praktika“ tampa privaloma pareigos domėtis sudėtine dalimi.

Šiuo aveju, išsiskiria Vokietijoje įtvirtintos pirkėjo pareigos domėtis turinys. Vokietijos Komercinio kodekso (vok. *Handelsgesetzbuch*) 377 straipsnyje numatyta, kad kai pirkimas yra abiejų šalių komercinis sandoris, pirkėjas turi nedelsdamas patikrinti prekes¹⁷. Nors ir įtvirtina pirkėjo pareigą patikrinti daiktą, teismų praktikoje pripažįstama, kad derybose dėl bendrovės akcijų pirkimo pardavėjas turi svarbesnę pareigą informuoti būsimąjį pirkėją ir būti jo atžvilgiu atidus, atsižvelgiant į sandorio apimtį ir į tai, kad būsimajam pirkėjui yra sunkiau įvertinti pirkimo objektą (Federalinio Teisingumo Teismo 2001 m. balandžio 4 d. sprendimas). Anksčiau minėta Vokietijos teismų praktika suponuoja išvadą, kad pardavėjas vykdydamas savo pareigą atskleisti informaciją, privalo pateikti tik pagrįstas ir teisingas bendrovės veiklos prognozes, atskirai nurodyti bendrovės neigiamus finansinius rodiklius, nepaisant pirkėjui pateiktų dokumentų turinio. Pažymėtina, kad ši atskleidimo pareiga taikoma net jei pirkėjas neatlieka jokio išsamaus patikrinimo ir turi būti vykdoma, net jei jo apie tai konkrečiai neklausiama (Nelle, 2017, p. 11). Teismas byloje sprendė, kad pardavėjas laikomas įvykdžiusiu ikisutartinę informacijos atskleidimo pareigą tik tuo atveju, jei jis gali pagrįstai tikėtis, kad pirkėjas, susipažinęs su pateiktais dokumentais, taip pat sužinos apie atskleistą faktą. Byloje teismas vertino, kad pardavėjas

¹⁷ Vokietijos Komercinio kodekso (vok. *Handelsgesetzbuch*) 377 straipsnyje nurodyta, kad kai pirkimas yra abiejų šalių komercinis sandoris, pirkėjas turi nedelsdamas patikrinti prekes iš karto po to, kai pardavėjas jas pristato, jei tai įmanoma įprastomis verslo sąlygomis, ir nedelsdamas pranešti pardavėjui, jei paaiškėja defektas.

neįvykdė pareigos atskleisti informaciją vien tik įkeldamas visuotinio akcininkų susirinkimo protokolą į duomenų kambarį (angl. *data room*) likus trims dienoms iki pirkimo sutarties notarinio patvirtinimo ir negalėjo pagrįstai tikėtis, kad pirkėjas dar kartą peržiūrėjo duomenų kambarį ir jame pateiktus dokumentus bei atsižvelgė į jų turinį. Pardavėjas turėjo atskirai informuoti pirkėją apie pareigą padengti išlaidas kylančias iš pateikto dokumento, nes ši aplinkybė pirkėjui neabejotinai buvo svarbi. Šiuo atveju galimybė pirkėjui pačiam gauti informaciją automatiškai neatleidžia pardavėjo nuo pareigos atskleisti informaciją, taip pat pirkėjo patvirtinimas pirkimo sutartyje, kad jis gavo pastarųjų trejų metų susirinkimų protokolus, teismo nuomone, nereiškia, kad pardavėjas įvykdė ikisutartinę atskleidimo pareigą (Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugsėjo 15 d. sprendimas)¹⁸. Manytina, kad šis teismo sprendimas nustato itin didelę pardavėjo pareigą atskleisti informaciją, apimant pareigą įsitikinti, kad pirkėjas sužinojo atskleistinus faktus. Tačiau šioje byloje tokia informavimo našta gali būti pateisinama, kadangi nauji dokumentai buvo įkelti likus vos kelioms dienoms iki sandorio užbaigimo. Nors Vokietijoje tarp šalių egzistuojanti informacijos asimetrija nėra perkeliama pirkėjui, jį įpareigojant atlikti išsamų bendrovės patikrinimą, tačiau jo neatlikimas gali susilpninti pirkėjo teisinę padėtį, ypač dėl garantinių reikalavimų pareiškimų (Martinius, 2005, p. 273)¹⁹. Atitinkamai, Vokietijoje pirkėjas neturi pareigos atlikti bendrovės patikrinimą, o pardavėjas turi imtis aktyvių veiksmų siekiant informuoti pirkėją apie sandoriui reikšmingas aplinkybes.

Siekiant tinkamai įgyvendinti pirkėjo pareigą domėtis perkamu daiktu Lietuvoje ir Nyderlanduose, turi būti atliekamas įmonės patikrinimas (auditas) – potencialaus įgijėjo ar tarpininko atliekamas įmonės, vertybinių popierių ar kito turto vieneto, kurį numatoma įsigyti, tyrimas (Mizaras, 2017). Šis patikrinimas paprastai apima teisinį, finansinį ir mokestinį bendrovės įvertinimą, o atsižvelgiant į bendrovės veiklą, gali būti atliekamas ir aplinkosauginis, duomenų apsaugos ar kitų esminę įtaką turinčių sričių patikrinimas. Pagrindinis patikrinimo tikslas yra nustatyti įmonės, kurią ketinama įsigyti, korporatyvinę struktūrą, turimą turtą, intelektinės nuosavybės teises, finansavimą, skolas ir sutartinius įsipareigojimus (pavyzdžiui, nuomos, draudimo, paslaugų teikimo sutarčių) darbo santykius, vykstančius ir gresiančius teisinius procesus, atitiktį teisės aktams, leidimus,

¹⁸ Pažymėtina, kad nors ši teismų praktika suformuluota nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo kontekste, doktrinoje teigiama, kad sprendime išdėstyti principai bus taikomi ir bendrovės patikrinimui įmonių įsigijimo sandorių kontekste (Stock, 2023).

¹⁹ Doktrinoje taip pat pripažįstama, kad stambesnių sandorių atvejais bendrovės patikrinimas tapo „rinkos standartu“, todėl potencialus pirkėjas privalo atlikti patikrinimą, tačiau net ir šiais atvejais praktikoje vyrauja patikrinimas apimantis tik labiausiai riziką keliančias problemas (angl. *red flag*), neapimant išsamių dokumentų duomenų kambario turinio aprašymų (Nelle, 2017, p. 11).

aplinkosaugos klausimus (Nelle, 2017, p. 10). Kai kuriuos iš šių pirkėjas gali patikrinti, o Lietuvos teismų praktika nurodo, kad ir privalo patikrinti, atliekant paiešką viešuosiuose registruose. Paprastai dokumentai susiję su bendrove pateikiami naudojant virtualų duomenų kambarį, o esant poreikiui organizuojami susitikimai su vadovybe, klausimų ir atsakymų platformos. Priklausomai nuo pirkėjo poreikių, teisinis patikrinimas paprastai užbaigiamas išsamia patikrinimo ataskaita, kuri apibendrina esmines problemas ir pateikia rekomendacijas, kaip galima išspręsti, išvengti tam tikrų problemų (Martinius, 2005, p. 35). Pavyzdžiui, bendrovė turi negrąžintą paskolą bankui, o atitinkamoje paskolos sutartyje yra sąlyga dėl kontrolės pasikeitimo (angl. *change of control*). Tokioje situacijoje būtų rekomenduojama į sutartį įtraukti atidedamąją sąlygą, pagal kurią pardavėjas būtų įpareigotas informuoti banką apie sandorį ir gauti jo sutikimą iki sandorio užbaigimo. Būtent tokiu būdu pirkėjas ne tik įvykdo savo ikisutartinę pareigą, bet ir įsivertina rizikas, įvertina galimą bendrovės akcijų vertę.

Pažymėtina, kad toks bendrovės patikrinimas gali būti atliekamas ir paties pardavėjo. Pardavėjo teisinis patikrinimas (angl. *vendor due diligence*) yra savanoriškas procesas, kuris ypatingai patogus pardavimo aukcionu būdu atvejais. Doktrinoje teigiama, kad šis patikrinimas suteikia galimybę pardavėjui reikšmingai pagerinti savo derybinę poziciją, kadangi iš anksto išsiaiškinamos rizikos gali būti pašalinamos, ar įvertinamos kiekybiškai, taip išvengiant potencialaus pirkėjo prašymo sumažinti kainą, padengiant atitinkamą riziką. Taip pat bendrovės patikrinimas naudingas ir tais atvejais, kai pats pardavėjas turi mažai informacijos apie parduodamą bendrovę dėl to, kad parduodamos bendram portfeliui priklausančios įmonės, ar įmonių grupės organizacija yra labai decentralizuota (Peisert, 2008, p. 2). Atitinkamai, siekiant išvengti „katės pirkimo maiše“ situacijos, pirmiausia pirkėjas turėtų būti suinteresuotas išsiaiškinti bendrovės tikrąją būklę ir atitinkamai įvertinti jos akcijų potencialią vertę, o pardavėjo atliekamo patikrinimo metu – optimizuoti pardavimo kainą.

Apibendrinant, ikisutartinių santykių stadijoje dažnai susiduriama su šalių ikisutartinių pareigų vykdymo problema – kokią informaciją privalo atskleisti pardavėjas, kiek aplaidus ir nerūpestingas gali būti pirkėjas ir „aklai“ pasitikėti pardavėjo pateikta informacija. Atsižvelgiant į analizuojamų šalių teismų praktiką, ikisutartinių santykių etapas išplečiamas papildoma bendrovės patikrinimo stadija, kuri tiek Lietuvoje, tiek Nyderlanduose pripažįstama pirkėjo pareigos domėtis sudėtinio elementu. Papildomai, pirkėjas privalo imtis aktyvių veiksmų siekiant ištirti bendrovės veiklą ir prašyti papildomos informacijos, taip nepaliekant galimybės pirkėjui būti aplaidžiam. Tuo tarpu Vokietijoje, pardavėjas turi didesnę našą tinkamai pašalinti galimą šalių informacijos

asimetriją, nesukuriant pirkėjui papildomos pareigos atlikti išsamų bendrovės patikrinimą. Manytina, kad visose analizuojamose valstybėse siekiama užtikrinti tinkamą abiejų derybų šalių interesų pusiausvyrą derinant pardavėjo pareigą atskleisti „esminę sandoriui informaciją“ ir pirkėjo pareigą domėtis. Tačiau valstybėse, kuriose anglų-amerikiečių verslo praktika įsitvirtinusi labiau, pirkėjas ikisutartiniuose santykiuose privalo prisiimti didesnę atsakomybę ir veikti itin atidžiai, net kai ši pareiga nėra tiesiogiai įtvirtinta įstatymuose.

2.2. Rizikos paskirstymas sutartinių nuostatų pagalba

Ikisutartinio bendrovės patikrinimo metu neaptikus jokių kliūčių, lemiančių šalių nenorą toliau tęsti sutartinius santykius, paprastai šalys pereina prie konkrečių pirkimo-pardavimo sutarties sąlygų derybų. Pagrindinis rūpestis įmonių įsigijimo sandoriuose yra ekonominės naudos ir naštos, kuri bus gauta iš sandorio, nustatymas ir jų paskirstymas tarp šalių (Ginsburg *et al.*, 2023, p. 14). Atsižvelgiant į tai, kad dauguma civilinių kodeksų nuostatų nėra pakankamos apsaugoti verslo pirkėją, taip pat bendrosios pirkimo-pardavimo normos nėra tinkamos kompleksiniams verslo įsigijimo sandoriams, šalys linkusios pasitikėti savo derybų rezultatu – sutartimi, ypač jos patvirtinimų ir garantijų skyriumi (Bitė, 2009, p. 132). Bendrovės patikrinimo metu nustatomos įvairios rizikos – nuo leidimų iki konkrečių sutarčių, kurios gali kelti grėsmę, pavyzdžiui, prarasti pagrindinį tiekėją ar net visiškai sustabdyti bendrovės veiklą, atitinkamai visas šias rizikas vienija neapibrėžtumas, kurį galima suvaldyti tik akcijų pirkimo-pardavimo sutarties nuostatomis.

Net ir labai išsamus įmonės patikrinimas ne visada suteikia galimybę identifikuoti visas rizikas, todėl verslo perleidimo sutartyse paprastai pasinaudojama kita rizikos valdymo priemone – pardavėjo patvirtinimais ir garantijomis. Pastarosios dvi sąvokos neturi tikslios reikšmės už bendrosios teisės jurisdikcijos ribų ir įgijo savarankišką reikšmę, nepriklausomą nuo teisinių „patvirtinimas“ ir „garantija“ reikšmių konkrečioje nacionalinėje valstybėje (Tarptautiniai prekybos rūmai, 2004, p. 8)²⁰. Atvirkščiai nei bendrosios teisės sistemų valstybėse, analizuojamų valstybių praktikoje šis sutartinis institutas sutinkamas kaip bendras žodžių junginys arba tiesiog „garantija“, kurio pagrindinis tikslas yra perkelti atsakomybės riziką dėl nežinomų aplinkybių, pardavėjui patvirtinant, kad sutarties sąlygose nurodyti faktai apie konkretų įsigyjamą objektą yra teisingi²¹. Paprastai šios nuostatos patvirtina pirkėjui svarbius faktus, kurie apima bendrovės patikrinimo metu tiriamus aspektus, pavyzdžiui, nuosavybės teisę, finansinių ataskaitų teisingumą, licencijų turėjimą bei visos esminės informacijos atskleidimą (Bitė, 2009, p. 132). Pavyzdžiui, teisinio patikrinimo metu nustatius, kad bendrovė turi intelektinę nuosavybę, turėtų būti suformuota garantija, įtvirtinanti pardavėjo patvirtinimą, jog bendrovė turi galiojančią ir registruotą nuosavybės teisę į konkretų prekės ženklą. Jei

²⁰ Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje vieno iš terminų (patvirtinimas ar garantija) pasirinkimas gali turėti esminę reikšmę teisių gynimo priemonėms. Garantija yra sutartinis pažadas, kad tam tikras teiginys yra teisingas, o jos pažeidimas yra pagrindas reikšti ieškinį dėl sutartinės atsakomybės bei atlyginti pozityviuosius nuostolius (lūkesčių nuostolius). Tuo tarpu, patvirtinimo tikslas yra nustatyti galimą deliktinę atsakomybę už klaidingą pareiškimą (atlyginami restituciniai (negatyvūs) nuostoliai) (Harvey *et al.*, 2014).

²¹ Manytina, kad tikslus patvirtinimų ir garantijų reikšmės atskleidimas konkrečios valstybės teisės aktų kontekste nėra būtinas, kadangi tai nėra susiję su diferencijuota atsakomybe už šių pareiškimų pažeidimą.

pardavėjas patvirtina tam tikrą faktą, jis prisiima riziką dėl garantijos neteisingumo, priešingu atveju, nesuteikus konkrečios garantijos pirkėjui, atitinkamai prisiimama rizika neturėti apsaugos ir pasikliauti tik savo bendrovės patikrinimo apžvalga (Harrison, 2016, p. 87). Atitinkamai, pardavėjo pareiškimai leidžia patvirtinti pirkėjui svarbius faktus, nustatytus bendrovės patikrinimo metu, ir jų riziką sutartinėmis garantijomis perkelti pardavėjui.

Kaip pažymima Lietuvos teismų praktikoje, sutartyse šalių nurodomi pareiškimai bei garantijos nėra savitiksliis dalykas, o būtent šiomis garantijomis ir pareiškimais sutarties šalys iš esmės siekia apsisaugoti nuo sutarties šalių nesąžiningumo, maža to, remdamosi garantijų ir pareiškimų pažeidimo faktu, jos gali ginti (įrodinėti) savo pažeistas teises (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje). Paprastai kuo žemesnis pirkėjo informuotumo lygis, tuo labiau jis sieks šios specialios apsaugos sutartyje (Nelle, 2017, p. 10). Atitinkamai, sutartinis patvirtinimas atlieka prevencinę funkciją ir skatina pardavėją išsamiai išanalizuoti savo įmonės turtą, finansinę padėtį ir apie tai tinkamai informuoti pirkėją – elgtis sąžiningai. Gerai parengtos garantijos skatina pardavėją atskleisti reikšmingą informaciją prieš prisiimant su sandoriu susijusią riziką, taip papildant pirkėjo bendrovės patikrinimo rezultatus (Harrison, 2016, p. 93). Kita vertus, sutartinės nuostatos atlieka taisomąją funkciją – suteikia pirkėjui teises gynbos priemones, jei pardavėjo pareiškimai apie bendrovę yra neteisingi. Pirkėjas naudodamasis šiuo institutu gali pasiekti, jog pardavėjo pareiškimuose ir garantijose būtų įtvirtintos visos jam svarbios aplinkybės, dėl kurių jis ir įsigyja konkrečią bendrovę bei sumoka akcijų kainą didesnę nei jų nominali vertė (Kasiulynas, 2023, p. 54). Kaip minėta, būtent tokiais patvirtinimais dėl įmonės (verslo) būklės ir savybių šalys sutartyje aptaria akcijų kokybės reikalavimus, kurių pažeidimas lemia sutarties sąlygų neatitinkančio daikto perdavimą (Kasiulynas, 2023, p. 55). Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje nepripažįstama lygiavertė akcijų ir įmonės pirkėjo apsauga perleidžiant verslą, tai yra vienintelis būdas akcijų pirkėjui neapsiriboti jau minėtais teisiniais ir objektiniais akcijų trūkumais. Nors Vokietijoje ir Nyderlanduose akcijų pirkėjas turi šią apsaugą, tačiau bendrosios pirkimo-pardavimo normos nėra tinkamos verslo įsigijimo sandoriams, atitinkamai šalys siekia įtvirtinti sutartines taisykles. Taigi, garantijos ikisutartinių santykių metu, suteikia galimybę tiksliai apibrėžti įsigyjamo objekto kokybę ir identifikuoti bei valdyti su juo susijusias rizikas.

Kyla klausimas, kokiam teisinės sistemos institutui būtų galima prilyginti patvirtinimus ir garantijas. Pavyzdžiui, Vokietijos teisinėje literatūroje teigiama, kad patvirtinimai ir garantijos sutartyje laikomos nepriklausomu garantijos pažadu pagal BGB 311 straipsnį, taip užtikrinant, kad pardavėjas yra atsakingas už aplinkybes, kurias teismų

praktika vargu, ar pripažintų įsigijimo objekto kokybei svarbiais veiksniais (Martinius, 2005, p. 275)²². Lietuvoje, patvirtinimai dėl akcijų nuosavybės, atitinka CK 6.317 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą pardavėjo garantiją dėl daiktų nuosavybės teisės ir jų kokybės, kuri yra, nepaisant to, ar tokia garantija pirkimo-pardavimo sutartyje numatyta (garantija pagal įstatymą)²³. Šių normų taikymą akcijų pirkimo-pardavimo atveju Lietuvoje patvirtina ir teismų praktika, nurodant, kad pardavėjas turi pareigą atskleisti, kokia nuosavybės teisės forma (asmeninės ar jungtinės) perleidžiami vertybiniai popieriai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad šalys daugiau dėmesio skiria ne pačių akcijų, bet įsigijamos bendrovės būklei, savybėms, o ikisutartinėje sandorio stadijoje pardavėjo pateikiama bei pirkėjo tikrinama informacija yra susijusi labiau su pačia įmone ir jos verslu, o ne perkamomis akcijomis, pirkėjui itin svarbu įsigyti „kokybišką“ įmonę, ne tik akcijas (Bitė, 2010, p. 372). Atitinkamai, šalys aiškiai išreikštomis garantijomis tiksliai aprašo kokybę, kurią įmonė (verslas) turi turėti, kad atitiktų tikruosius pirkėjo reikalavimus. Iš pirmo žvilgsnio, patvirtinimų ir garantijų institutas dėl savo sutartinės prigimties ir šalių laisvės nuspręsti kokios apimties ir sąlygomis ją suteikti, galėtų būti laikomos sutartine kokybės garantija (komercinė garantija) (CK 6.335 straipsnis)²⁴. Atitinkamai, pardavėjas garantavęs daikto kokybę, atsakytų už daikto trūkumus per šalių sutartą garantinį terminą, neatsižvelgiant į tai, ar šie trūkumai buvo daikto perdavimo metu. Tačiau, tokios išvados neleidžia daryti šalių įrodinėjimo pareiga, nustatius daikto trūkumą. Pardavėjui suteikus komercinę garantiją, parduodamų daiktų trūkumų faktą turi įrodyti pirkėjas, o pardavėjui tenka pareiga įrodyti, kad jis nėra atsakingas už pirkėjo nurodytą trūkumą, kuris atsirado per parduoto daikto kokybės garantijos terminą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 30 d. apžvalga). Patvirtinimų ir garantijų pažeidimo atveju, pirkėjui neužtenka nurodyti trūkumo, tačiau jis privalo įrodyti visas civilinės sutartinės atsakomybės sąlygas. Atitinkamai, nors garantijos dėl savo turinio galėtų būti prilygintos komercinei garantijai, jų pažeidimo atveju įrodinėjimo pareiga suponuoja išvadą, kad tai yra tik sutarties sąlyga. Atsižvelgiant į klasikinę sutarties sąlygų klasifikaciją teisės doktrinoje, šios sąlygos laikytinos atsitiktinėmis, nes jos taikomos tik tuomet, jei šalys jas aiškiai įtraukia į sutartį, o sutarties

²² BGB 311 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad „prievolei pagal teisinį sandorį atsirasti ir prievolės turiniui pakeisti būtina šalių sutartis, jeigu įstatymai nenustato ko kita“, o jo antra dalis papildomai nurodo, kada prievolė su pareigomis gali būti sukurama.

²³ Garantijos dėl nuosavybės visų analizuojamų valstybių teisės aktuose nurodomas kaip esminis daikto perdavimo momentu keliamas reikalavimas (CK 6.317 straipsnis, BGB 435 straipsnis ir BW 7:20 straipsnis).

²⁴ Pažymėtina, kad tiek Vokietijoje, tiek Nyderlandų daikto trūkumus reglamentuojančiose normose yra nurodyta, kad daiktas yra be esminių trūkumų jei atitinka sutartą pobūdį (BGB 434 straipsnis) ir atitinka pirkimo-pardavimo sutarties sąlygas (BW 7:20 straipsnis).

šalių valia gali būti laikoma ir esmine sąlyga²⁵. Taigi, patvirtinimų ir garantijų instituto pagalba įtvirtinami akcijų ir įmonės (verslo) „kokybės“ kriterijai, kurių pažeidimas nors ir lemia netinkamos kokybės daikto perdavimą, yra sutarties sąlygos pažeidimas.

Šalims pasirašius akcijų pirkimo-pardavimo sutartį, patvirtinimų ir garantijų nuostatos atlieka reikšmingą vaidmenį ir kitų sutartinių priemonių kontekste. Iki sandorio užbaigimo stadijos, sandorio užbaigimo sąlyga (angl. *closing condition*) ir su ja susijusi teisė nutraukti sutartį, suteikia pirkėjui teisę neužbaigti sandorio, jei patvirtinimai ir garantijos yra neteisingi (Harrison, 2016, p. 93). Atsižvelgiant į tai, kad sandorio pasirašymo ir užbaigimo dienos paprastai nesutampa, užbaigimo sąlyga užtikrina, kad garantijos suteiktos pasirašymo dieną, būtų teisingos, lyg jos būtų pakartotos užbaigimo dieną (Harrison, 2016, p. 134)²⁶. Pardavėjas taip pat įsipareigoja ir dėl kitų būtinų sandorio sąlygų, pavyzdžiui, nacionalinės valstybės institucijų leidimų, trečiųjų šalių sutikimų gavimo²⁷. Atitinkamai, šios atidedamosios sąlygos padeda suvaldyti riziką iki sandorio užbaigimo ir numato pasitraukimo iš sutarties galimybę, jei sąlyga neįvykdoma. Paprastai sutartyje susitariama ir dėl papildomų įsipareigojimų (angl. *covenants*), kuriais suderinami pirkėjo ir pardavėjo interesai kontroliuoti verslo veiklą nuo sandorio pasirašymo iki užbaigimo dienos (Harrison, 2016, p. 117). Šie įsipareigojimai gali numatyti bendras pareigas, pavyzdžiui, nesiimti jokių veiksmų, dėl kurių pardavėjo garantijos taptų neteisingos, arba specifines – ribojimai mokėti dividendus, perleisti turtą, be išankstinio pirkėjo sutikimo nesudaryti sandorių, kurie viršija tam tikrą sumą ar nėra bendrovės įprastinės veiklos dalis (angl. *ordinary course of business*). Tokie įsipareigojimai gali būti numatyti ir po sandorio užbaigimo – nekonkuravimo susitarimai, bendrovės darbuotojų ar klientų neviliojimo susitarimai (Keijzer, Rappard-Priem, 2022, p. 14). Manytina, kad tiksliai apibrėžtos užbaigimo ir papildomų įsipareigojimų sąlygos užtikrina, kad pirkėjas

²⁵ Sutarčių teisėje viena iš klasikinių klasifikacijų yra sutarties sąlygų skirstymas į esmines, įprastines ir atsitiktines sąlygas. Prie esminių sąlygų priskiriamas sutarties dalykas ir teisės aktų numatytos būtinios sąlygos, kad sutartis būtų laikoma sudaryta. Esminė sąlyga gali būti pagal įstatymą ir esminė dėl to, kad sutarties šalys joms suteikia tokią prasmę (esminės pagal šalių valią) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje). Įprastinės sąlygos yra tos, kurios numatytos teisės aktuose ir kurių nebūtina įtraukti į sutartį, o atsitiktinės – individualiai šalių įtrauktos sąlygos (Bitė, 2009, p. 134).

²⁶ Paprastai garantijos turi išlikti tokios pačios kaip ir pasirašymo dieną, nes užbaigimo momentu pirkėjas siekia įgyti nuosavybės teisę į bendrovę tokiomis sąlygomis, kokios buvo užtikrintos pardavėjo pareiškimais. Tačiau, doktrinoje pažymima, kad šalys gali susitarti, kad tik esminės (angl. *fundamental*) garantijos turi išlikti visiškai teisingos, o likusios būtų laikomos įvykdytomis, jei jų netikslumai nesukeltų esminio neigiamo poveikio (Harrison, 2016, p. 135).

²⁷ Pažymėtina, kad trečiųjų šalių sutikimai gali būti reikalingi ir tuo atveju, kai ketinama įsigyti įmonę turi sutarčių, kuriose numatytos kontrolės pasikeitimo (angl. *change of control*) sąlygos (pavyzdžiui, paskolos sutartyse paprastai numatoma skolininko pareiga pranešti kreditoriui apie akcininko, turinčio 25 procentus bendrovės akcijų, pasikeitimą).

įsigytų verslą tokiomis aplinkybėmis, kokios buvo numatytos sutarties sudarymo metu, išvengiant nenumatytų rizikų.

Tinkamas rizikos paskirstymas svarbus ir verslo vertei nustatyti, kadangi nuo pasirašymo dienos iki sandorio užbaigimo ji gali pakisti, atitinkamai sutarta pirkimo kaina gali neatspindėti įsigyjamo objekto vertės. Būtent todėl šalys sutartyje nustato nefiksuotą pirkimo kainą, apskaičiuojant ją, pagal bendrovės finansinę būklę sandorio užbaigimo dieną arba atidedant dalį kainos mokėjimo (vadinamasis „earn-outs“ mechanizmas) (Tarptautiniai prekybos rūmai, 2004, p. 9). Pastaruoju atveju, likusi pirkimo kainos dalis gali būti pakoreguojama tiek pirkėjo, tiek pardavėjo naudai, atsižvelgiant į bendrovės veiklos rezultatus (pajamas ar pelną prieš palūkanas, mokesčius, nusidėvėjimą ir amortizaciją) (Harrison, 2016, p. 80). Kita vertus, pirkėjas negali būti tikras, kad pardavėjas atlygins nuostolius, tuo atveju, jei bus pažeidžiama suteikta garantija. Atitinkamai, atidėta pirkimo kainos dalis gali būti sulaikyta iki garantijų galiojimo termino pabaigos, siekiant įsitikinti, jog pardavėjas atlygins pirkėjo nuostolius dėl garantijų pažeidimo. Taip pat modelinėje sutartyje nurodomos tokios priemonės, kaip banko garantija, kurios terminas ir suma galėtų būti susiejamos su garantinių reikalavimų tikėtinu dydžiu, susitarimas dėl sąlyginio deponavimo sąskaitos, kai trečioji šalis (agentas) saugo lėšas iki kol įvyksta tam tikros sutarties sąlygos (Tarptautiniai prekybos rūmai, 2004, p. 11). Taigi, akcijų kokybę apibūdinančių garantijų pažeidimas mažins perkamo verslo vertę, o ši rizika gali būti integruota į pirkimo kainos ir papildomų nuostatų nustatymo mechanizmą.

Iš esmės pasikeitus aplinkybėms, verslo vertė gali reikšmingai sumažėti, o tai gali lemti pirkėjo nenorą užbaigti sandorį. Tokiu atveju, sutarties šalys aptaria esminio neigiamo poveikio (angl. *material adverse change*) sąlygą, kurios paskirtis yra atleisti pirkėją nuo savo įsipareigojimų pagal sutartį vykdymo, kai iš esmės pasikeičia tam tikros iš anksto nustatytos aplinkybės (Tarptautiniai prekybos rūmai, 2004, p. 27). Manytina, kad ši nuostata remiasi sutarties tikslo žlugimo (frustacijos) doktrina²⁸. Pagal šią doktriną, jeigu po sutarties sudarymo iš esmės pasikeičia sandorio pagrindą sudarančios aplinkybės arba paaiškėja, kad šalių bendros prielaidos buvo klaidingos, nukentėjusioji šalis gali reikalauti pakeisti sutartį, o jei tai neįmanoma ar neprotinga – ją nutraukti (BGB 313 straipsnis) (Wagner, Zekoll, 2019, p. 245). Atitinkamai, šalys turėtų aiškiai ir nedvipramiškai numatyti sutartyje galimybę nutraukti sutartį esant esminiam neigiamui poveikiui, priešingu atveju,

²⁸ Ši doktrina Lietuvoje paminėta COVID-19 pandemijos kontekste, kai teismas išplėtė antrąjį nenugalimos jėgos kriterijų papildant jį aiškinimu, kad nenugalima jėga laikomi ne tik objektyvaus neįmanomumo atvejai, bet ir kitos išorinių veiksnių nulemtos neįmanomumo atmainos, kurios pripažįstamos šiuolaikinėje sutarčių teisėje, pavyzdžiui, sutarties vykdymo ekonominis (praktinis) neįmanomumas, sutarties tikslo žlugimas (frustracija) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje).

teismų praktikoje vienašališkas sutarties nutraukimas laikomas neteisėtu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau, praktikoje šalys gali susitarti, kas yra esminis neigiamas poveikis. Teisinėje literatūroje rekomenduojama šią sąlygą apibrėžti kaip atskirą individualią užbaigimo sąlygą, siekiant išvengti pardavėjo atskleidimo dokumento (angl. *disclosure letter*) vertinimo (jei ši sąlyga būtų suformuota kaip garantija), tiksliai nustatant esminio pasikeitimo kriterijus, vengiant bendrų visas pasaulio bendroves veikiančių kriterijų (Harrison, 2016, p. 170). Pavyzdžiui, esminis neigiamas poveikis yra bet koks neigiamas pokytis, poveikis ar pasekmė, kuri viršija konkrečią šalių sutartą sumą ir daro reikšmingą žalą bendrovės turtui, įsipareigojimams ar veiklai šalių sutartą laikotarpį, išskyrus atvejus, kai poveikis kyla, pavyzdžiui, dėl taikytinų įstatymų pasikeitimo, elektros energijos rinkos kainos pokyčio. Atitinkamai, sutartinių nuostatų pagalba, šalys gali susitarti dėl kokių aplinkybių žlunga sutarties tikslas ir nutraukti sutartį.

Po sandorio užbaigimo pirkėjas įgyja nuosavybės teisę į akcijas, o kartu ir visą su tuo susijusią riziką. Viena iš priemonių naudojamų perkelti pardavėjui riziką po sandorio užbaigimo yra nuostolių atlyginimo (angl. *indemnity*) sąlyga. Ši priemonė paprastai naudojama, tais atvejais, kai atsakomybė yra neapibrėžta, pavyzdžiui, teismo bylinėjimosi rizika, trečiųjų šalių reikalavimai, kylantys dėl jų intelektinės nuosavybės teisių arba atitinkamų licencijų naudojimo (pažeidimo), kurių sutarties sudarymo metu neįmanoma įvertinti kiekybiškai, kadangi pati rizika dar nesimaterializavo (Doorne, 2022). Manytina, kad tokia sutartinė sąlyga gali būti nustatyta ir tais atvejais, kai trūkumas yra žinomas, tačiau šalys susitaria paskirstyti riziką taip, kad už tokio trūkumo neigiamus padarinius, kurių sutarties sudarymo metu nėra įmanoma tiksliai įvertinti pinigine išraiška, būtų atsakingas pardavėjas. Tuo atveju, kai rizika yra žinoma ir ją galima kiekybiškai įvertinti, pirkėjas paprastai renkasi pirkimo kainos sumažinimą (Lutz, 2019). Toks reikalavimas atlyginti nuostolius užsienio valstybių literatūroje laikomas reikalavimu dėl prievolės įvykdymo, nereikalaujant įrodyti pažeidimo (Ast, Eberson, 2023). Atsižvelgiant į tai, kad šis institutas yra bendrosios teisės sistemų valstybių praktikos dalis, Lietuvos teisinėje sistemoje konkretaus instituto atitikmens nėra, o teismų praktikoje, kilus ginčui, preziumuotina, kad turėtų būti derinamas su įstatyme numatytais pirkėjo gynybos priemonėmis. Doktrinoje išskiriamos dvi nuostolių atlyginimo rūšys – paprastoji (angl. *basic*), pagal kurią pardavėjas sutinka atlyginti nuostolius po sandorio užbaigimo, pažeidus garantijas ir specialioji, kai pardavėjas sutinka dėl tam tikrų nuostolių ar atsakomybės prisiėmimo, nepaisant to, ar yra pažeidimas (Harrison, 2016, p. 246). Pastarosios gali apimti bet kokius šalių sutartus atvejus, dėl kurių teisinio patikrinimo metu kilo abejonių,

pavyzdžiui, mokesčius, trečiųjų šalių reikalavimus dėl konkrečių bendrovės sudarytų sutarčių. Atitinkamai, tokiu būdu iš anksto sutartyje numatoma pardavėjo pareiga mokėti kompensaciją, nors jo tiesioginių neteisėtų veiksmų gali ir nebūti.

Darytina išvada, kad įsigyjant verslą visada susiduriama su iššūkiu, kaip teisingai paskirstyti tam tikrą (ekonominę) riziką tarp pardavėjo ir pirkėjo. Šalys, atsižvelgiant į įsigyjamos bendrovės verslo specifiką, naudoja įvairias sutartines priemones, kuriomis siekia įsitikinti, kad įsigyjamas verslas atitinka pirkėjo lūkesčius ir sutartą pirkimo kainą. Pirkimo–pardavimo sutarčių nuostatos veikia kaip įrankiai valdyti esamas ar potencialias rizikas, kurios skiriasi atsižvelgiant į apsaugos lygį ir galimų nuostolių atsiradimo momentą – prieš sandorio sudarymą, jo metu ar po jo. Atsižvelgiant į pirmosios darbo dalies išvadą, manytina, kad net suteikus sutarties šalims teisę reikšti reikalavimus dėl daikto (įmonės) trūkumų, bendrosios pirkimo–pardavimo normos nėra tinkamos kompleksiniams verslo perleidimo sandoriams ir šalių pasiekta sutartinė apsauga yra vienintelis būdas išvengti galimų rizikų verslo pirkėjui.

2.3. Atskleistos informacijos įtaka pirkėjo ir pardavėjo atsakomybei

Analizuojamų valstybių teisiniame reguliavime laikomasi teisinio principo, kad jeigu tam tikros problemos buvo atskleistos arba turėjo tapti žinomos pirkėjui teisinio audito metu, jis negali užbaigus sandorį pareikšti pretenzijų dėl tų problemų (Bitė, 2009 cituota Martinius, 2005, p. 139). Pavyzdžiui, Lietuvos CK 6.327 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad pardavėjas neatsako už bet kokių daiktų neatitikimą, jeigu sutarties sudarymo metu pirkėjas žinojo ar negalėjo nežinoti apie tokį neatitikimą. Tokia pozicija atsispindi ir Nyderlandų BW 7:17 straipsnio 5 dalyje²⁹ bei Vokietijos BGB 442 straipsnio 1 dalyje³⁰. Visų šalių civiliniai kodeksai numato atsakomybės netaikymą pardavėjui, tuo atveju, kai pirkėjas faktiškai žino apie pažeidimą. Atitinkamai, apribojama galimybė verslo perleidimo sutartyse nustatyti „pro-sandbagging“ sąlygą, pagal kurią pirkėjas gali pareikšti reikalavimą dėl garantijų pažeidimo, apie kurį žinojo sudarydamas sutartį (Haberstock, 2017, p. 7). Pirkėjo faktinių žinių apimtis tiesiogiai koreliuoja su pardavėjo atskleistos informacijos išsamumu, todėl tinkamas pardavėjo ikisutartinių pareigų vykdymas yra esminis veiksnys, lemiantis jo atsakomybės atsiradimo riziką. Atsižvelgiant į tai, kad šalių atsakomybė priklauso nuo jų žinojimo apie tam tikrus faktus, paprastai verslo perleidimo sutartyse aptariamai tiek pirkėjo, tiek pardavėjo „žinojimo“ kvalifikavimo kriterijai.

Įmonės patikrinimo metu atskleista informacija įgauna svarbią įrodomąją reikšmę apie įmonės būklę sandorio sudarymo momentu, nustatant išankstinį pirkėjo žinojimą apie aplinkybes lemiančias garantijų neteisingumą (Bitė, 2009, p. 139). Ikisutartinių santykių metu pardavėjas atskleidžia įvairius dokumentus virtualiame duomenų kambaryje, paprastai kartu pateikiamos klausimų-atsakymų platformos, per kurias pirkėjas (ar jo patarėjai, profesionalūs konsultantai) užduodamas papildomus klausimus gali įsitikinti jam reikšmingos informacijos pateikimu, sužinoti konkrečių duomenų nebuvimo priežastis. Taip pat Vokietijos teismų praktikoje pateikiami kriterijai, kuriuos turi atitikti duomenų kambarys – aiškiai organizuotas ir struktūrizuotas, tam kad pirkėjas galėtų lengvai rasti atitinkamus dokumentus ir informaciją (struktūrinis aspektas), taip pat dokumentai turi būti įkeliami laiku, kad pardavėjas galėtų pagrįstai tikėtis, jog pirkėjas susipažins su atitinkama informacija (laiko aspektas) (Tross, Braun, 2023). Tačiau pirkėjas ne visada gali būti tikras, kad gauta informacija yra teisinga ir tiksli, todėl pardavėjas suteikia tam tikras garantijas,

²⁹ Nyderlandų BW 7:17 straipsnio 5 dalis nurodo, kad pirkėjas negali apeliuoti į tai, kad daiktas neatitinka sutarties, jeigu sutarties sudarymo metu jis žinojo arba pagrįstai turėjo žinoti apie neatitikimą.

³⁰ Vokietijos BGB 442 straipsnio 1 dalis nurodo, kad pirkėjas žinantis apie pirkimo objekto trūkumus negali reikšti reikalavimų. Jei defektas pirkėjui liko nežinomas dėl didelio neatsargumo, pirkėjas gali pareikšti reikalavimą tik tuo atveju, kai pardavėjas nesąžiningai nslėpė trūkumus ar suteikė garantiją dėl daikto kokybės.

užtikrinančias informacijos, kurią pirkėjas gavo siekdamas įvertinti įmonę, teisingumą ir išsamumą (Tarptautiniai prekybos rūmai, 2004, p. 11). Šios sutartinės priemonės taip pat suteikia pirkėjui informaciją, kurios negali atrasti dokumentų peržiūros metu, pavyzdžiui, kai kurie teisės pažeidimai dėl savo pobūdžio nėra dokumentuojami, taip paskatinant pardavėją iš anksto atskleisti informaciją prieš prisiimant atsakomybę už jų išaiškėjimo riziką (Harrison, 2016, p. 94). Paprastai patvirtinimai ir garantijos formuluojami kaip faktą patvirtinantys pozityvūs pareiškimai, o išlygos iš pateikto patvirtinimo (jei yra) pateikiamos atskirame atskleidimo laiške (angl. *disclosure letter*)³¹, arba pačiame patvirtinimų ir garantijų skyriuje (pavyzdžiui, visas bendrovės turtas yra teisėtai valdomas nuosavybės teise ir neturi jokių suvaržymų, išskyrus konkretaus turtinio komplekso įkeitimą). Visa pardavėjo atskleista informacija tampa verslo perleidimo sutarties priedu, o tai ypatingai svarbu, kai laikomasi viso susitarimo (angl. *entire agreement*) principo³². Standartinėje verslo perleidimo praktikoje, pirkėjo faktinis žinojimas apibrėžiamas kaip bendrovės patikrinimo metu sąžiningai atskleisto duomenų kambario turinys (Habershtock, 2017, p. 8). Tačiau net ir šalims susitarus dėl visiško duomenų kambario atskleidimo, pirkėjas vis tiek gali reikalauti, kad pardavėjas atskirai atskleistų išlygas atskleidimo dokumente (Witteveen, Tjaden, 2021, p. 207). Taigi, pardavėjo atskleidžiama informacija privalo būti išsamiai dokumentuota ir aiškiai susieta su sutartinėmis nuostatomis, taip, kad pirkėjas turėtų galimybę tinkamai įvertinti jos reikšmę prieš prisiimdamas riziką.

Atitinkamai, pirkėjo atsakomybė gali priklausyti ne tik nuo jo faktinio žinojimo apie atskleistą aplinkybę, tačiau ir konstruktyvaus – informacijos, kurią asmuo, tinkamai išanalizavęs pateiktus dokumentus, pagrįstai turėjo žinoti. Atsižvelgiant į sutarčių laisvės principo įtaką sutarčių teisėje, paprastai šalys sutartyje susitaria dėl pirkėjo pareigos ištirti ir pardavėjo pareigos atskleisti informaciją apimties. Modelinėje sutartyje siūlomi du kraštutiniai sprendimai – griežta taisyklė, pagal kurią reikalavimas dėl garantijos pažeidimo ribojamas tik tomis išimtimis, kurios aiškiai nurodytos sutartyje (arba atskleidimo laiške), ir kita taisyklė, pagal kurią bet kokia informacija, kurią pirkėjas žino arba turėtų žinoti (nes ji jam buvo koku nors būdu atskleista), apriboja pardavėjo teikiamas garantijas (Tarptautiniai prekybos rūmai, 2004, p. 12). Šį pasirinkimą lemia šalių derybinė galia,

³¹ Atskleidimo laiškas yra visų faktų, kurie, pardavėjo žiniomis, padarytų jo pareiškimus neteisingais, jei jie nebūtų atskleisti, sąrašas (Harrison, 2016, p. 102).

³² Pavyzdžiui, modelinėje sutartyje pateikiama „entire agreement“ sąvoka: „Ši Sutartis yra visas šalių susitarimas dėl Akcijų pirkimo ir pardavimo bei kitų joje aptariamų klausimų ir pakeičia visus ankstesnius šalių susitarimus dėl šių klausimų, kurie netenka galios“ (Tarptautiniai prekybos rūmai, 2004, p. 24). Atitinkamai, sutarties sąlygos apribojamos tik tuo, kas yra parašyta sutartyje, nesuteikiant galimybės šaliai remtis ankstesniais susitarimais, susirašinėjimu elektroniniais laiškais ir kitokia į sutartį neįtraukta informacija.

kadangi, pardavėjo požiūriu, visa pirkėjui žinoma informacija arba bet kokia informacija, kuri galėjo būti pagrįstai nustatyta, turėtų užkirsti kelią reikalavimui pagal garantijas, o pirkėjas norės nustatyti, kad atliktas bendrovės patikrinimas neapriboja jo teisės pareikšti tokį reikalavimą (Witteveen, Tjaden, 2022). Šiuo atveju, sutarties laisvės principas suponuotų, kad šalys gali susitarti nuo įstatyminio režimo nukrypstančio kompromiso – tik aiškiai išreikšta informacija riboja pirkėjo galimybę reikšti reikalavimus dėl patvirtinimų ir garantijų pažeidimo. Atitinkamai, pardavėjui tektų rizika dėl to, kad sutartyje aiškiai neatskleidė tam tikrų faktų, net jei galėtų įrodyti, kad pirkėjas tokį faktą žino. Tačiau, toks pirkėjo žinojimo apribojimas kritiškai vertinamas teismų praktikoje. Pavyzdžiui, Nyderlandų teismų praktikoje pripažįstama, kad reikalavimas, grindžiamas garantijos pažeidimu, gali būti vertinamas kaip sąžiningumo ir protingumo principų pažeidimas, todėl gali būti atmestas, jei pirkėjo atliktas bendrovės tyrimas galėjo atskleisti, jog garantija, kuria jis rėmėsi, yra neteisinga (Rek, 2006, p. 4). Atsižvelgiant į tai, kad pirkėjas atlieka išsamų bendrovės patikrinimą, o pagal civilinius teisės aktus atsako už daikto neatitikimus, kuriuos žinojo ar negalėjo nežinoti, pirkėjo žinojimas turėtų būti apibrėžiamas kaip visa atskleista informacija (kaip ji apibrėžta sutartyje) bei ta informacija, kurią protingas ir rūpestingas pirkėjas, padedamas profesionalių konsultantų, galėtų suprasti kaip pardavėjo garantijos pažeidimą. Atitinkamai, pirkėjas atsakingas ne tik už faktinį, bet ir konstruktyvų žinojimą, o, kai pirkėjas žino apie tam tikrą galimą riziką, turėtų naudotis kita sutartine priemone – nuostolių atlyginimo (angl. *indemnity*) sąlyga.

Atrodytų, kad pirkėjas siekdamas įsigyti verslą akcijų pirkimo-pardavimo sutartimi privalo atlikti išsamų bendrovės patikrinimą, papildomai užduoti klausimus pardavėjui, jei atskleista informacija yra neaiški, o net ir esant sutartyje numatytai garantijai, gali tekti prisiimti atsakomybę jei „negalėjo nežinoti“ apie jos neteisingumą. Lingvistinė CK 6.327 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos normos analizė leidžia daryti išvadą, kad pardavėjo atsakomybės ribojimas tais atvejais, kai pirkėjas žinojo arba negalėjo nežinoti apie daikto neatitikimus, nėra imperatyvaus pobūdžio ir nėra tiesiogiai susijusi su viešuoju interesu. Atitinkamai, šalys sutartyje gali susitarti, kad pirkėjo žinojimas ribojamas tik aiškiai sutartyje (arba atskleidimo laiške) nurodyta informacija. Manytina, kad teismai neturėtų kritikuoti tokio susitarimo, atsižvelgiant į tai, kad šalys susitarimu gali nukrypti nuo dispozityvių normų. Kyla klausimas, kaip turėtų būti sprendžiama situacija, kai pirkėjas atlieka teisinį patikrinimą, kurio metu randa trūkumą, tačiau pardavėjas sutartyje garantuoja, kad trūkumų nėra. Šiuo atveju, jei pirkėjo žinojimas yra ir konstruktyvus, jis negalėtų reikšti reikalavimo dėl garantijų pažeidimo, kadangi žinojo apie tokį trūkumą. Tokia situacija turėtų būti sprendžiama pasitelkiant jau minėtas sutartines priemones ir

atsižvelgiant į rasto trūkumo reikšmingumą. Jei trūkumas yra svarbus pirkėjui (pavyzdžiui, nėra gautas leidimas būtinai vykdyti veiklą), manytina, kad sutartyje reikėtų formuluoti sandorio užbaigimo sąlygą, kuri suteiktų galimybę pirkėjui neužbaigti sandorio. Tuo atveju, kai trūkumas nėra esminis, siūlytina sutartyje apibrėžti pardavėjo įsipareigojimus iki sandorio užbaigimo (angl. *pre-closing obligations*), atitinkamai, jų neįvykdžius pirkėjas turės užbaigti sandorį, tačiau įtvirtinus nuostolių atlyginimo sąlygą (angl. *indemnity*), pirkėjui išliktų teisė prašyti kompensacijos. Taigi, visa pirkėjo našta įsigyjant verslą gali būti sumažinama apribojant pirkėjo žinojimą, pasitelkiant sutartines priemones.

Tuo tarpu, pardavėjas siekdamas apriboti savo atsakomybę dėl patvirtinimų ir garantijų pažeidimo, stengiasi verslo perleidimo sutartyje suteikiamas garantijas riboti remiantis savo žiniomis. Paprastai tai pasiekama įtraukiant į atitinkamus sutarties punktus tokias formuluotes kaip „(geriausiomis) pardavėjo žiniomis“, „išskyrus tai, kas buvo sąžiningai atskleista“ ar analogiškas išlygas, kurios riboja pardavėjo atsakomybę už neatskleistas problemas, apie kurias jis gali nežinoti (o kai kuriais atvejais ir pagrįstai negalėjo žinoti). Tačiau tokių nuostatų naudojimas yra ribotas, atsižvelgiant į tai, kad patvirtinimų ir garantijų funkcija yra apibrėžti verslo vertę, atitinkamai subjektyvus pardavėjo žinojimas ar galimas žinojimas sukurtų nepagrįstą naštą pirkėjui (Tarptautiniai prekybos rūmai, 2004, p. 14). Žinoma, tai netrukdo pardavėjui atskleidimo dokumente nurodyti aplinkybes, lemiančias garantijų neteisingumą, dėl ko atsakomybė nebūtų perkeliama. Manytina, kad pardavėjo žinių ribojimas turėtų būti naudojamas tik situacijose, apie kurias pardavėjas išties gali nežinoti. Pavyzdžiui, tuo atveju, kai pardavėjas suteikia garantiją dėl to, kad nėra jokių vykstančių teisminių ar arbitražo procesų, ar sutarčių, kurios galėtų turėti įtakos pardavėjo teisei parduoti verslą, ir, pardavėjo žiniomis, šiuo atžvilgiu nėra jokio pagrindo ginčui. Šiuo atveju, pirmoji sąlyga nėra apribojama pardavėjo žinių, tačiau antroji, susijusi su faktais, kurie potencialiai gali sudaryti ieškinio pagrindą, ribojama pardavėjo faktinių arba numanomų žinių. Paprastai pirkėjas sutikdamas su pardavėjo žinių kvalifikavimo sąlyga, tai daro dėl užbaigimo ir nuostolių atlyginimo (angl. *indemnity*) sąlygų. Pavyzdžiui, pirkėjas gali priimti riziką dėl netikėtos atsakomybės už aplinkos apsaugos pažeidimus, kuri pasireiškė praėjus laikui nuo sandorio užbaigimo, bet išsaugoti teisę neužbaigti sandorio, jei tokia atsakomybė kiltų prieš sandorio užbaigimą, o kartu derėtis ir dėl pirkimo kainos sumažinimo (Harrison, 2016, p. 99). Taigi, pardavėjo žinių kvalifikavimas yra itin ribotai individualioms garantijoms pardavėjo naudai taikoma priemonė, apsauganti jį nuo galimos rizikos, apie kurią iš anksto nežino nė viena iš sutarties šalių.

Šiuo atveju, būtina akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje konkrečiai apibrėžti kas yra pardavėjo žinojimas. Pardavėjo žinojimas gali būti apibrėžiamas ne tik kaip faktinis, tačiau ir konstruktyvus žinojimas, kurio apibrėžimą šalys nustato sutartyje, pavyzdžiui, informacija, kurią asmuo turėtų žinoti po bendrovės patikrinimo, arba informacija, kurią konkretus asmuo turėtų žinoti kaip bendrovės direktorius (Avery, 2018). Paprastai, pardavėjas norės naudoti faktinių žinių apibrėžimą, be jokios pareigos atlikti papildomą tyrimą, kad įsitikinti garantijos teisingumu. Kita vertus, pirkėjui palankiau apibrėžti pardavėjo žinojimą kaip konstruktyvų, priskiriant konkrečių žinančių asmenų (angl. *knowledge persons*) grupės, paprastai žinančios svarbius faktus, susijusius su bendrove, žinias (Harrison, 2016, p. 101). Atitinkamai, nurodytų asmenų faktinis ir konstruktyvus žinojimas būtų priskirtas pardavėjui, kaip jo paties žinojimas. Atsižvelgiant į tai, siūlytina įtraukti konkrečius pardavėjo atstovus ar patarėjus, kurių žinojimo pagrindu yra suformuota atitinkama garantija³³. Manytina, kad pardavėjo žinios turėtų būti suprantamos kaip visa iki sandorio užbaigimo turima ar objektyviai jam prieinama informacija, įvykiai ir aplinkybės, kurių jis, veikdamas kaip bendrovės direktorius, negali nežinoti, atlikęs tinkamą patvirtinimų ir garantijų peržiūrą kartu su aiškiai nurodytais asmenimis. Taip pat, kaip minėta anksčiau, pardavėjo patvirtinimai gali būti ribojami ir atskleidimo dokumente nurodyta informacija. Pažymėtina, kad tokiu atveju atskleidimo laiške nurodyta informacija turi būti iš esmės susijusi su pardavėjo garantijomis konkrečiame sutarties skirsnyje, į kurį jos aiškiai nukreipia, o ne su bet kuria kita pardavėjo garantija sutartyje (Harrison, 2016, p. 102). Taigi, netikslus pardavėjo žinojimo apibrėžimas, gali sudaryti galimybę pardavėjui teigti, kad tam tikra informacija nebuvo jam „žinoma“, ginčyti pardavėjo prievolę būti informuotam apie tam tikras rizikas, taip apribojant pirkėjo galimybę pareikšti reikalavimus dėl garantijų pažeidimo.

Kita problema, kai tarp sandorio pasirašymo ir užbaigimo yra laiko tarpas, tai atitinkamos datos, kurią garantijos turi būti teisingos ir tikslios, kad būtų išvengta pretenzijų dėl jų pažeidimo, apibrėžimas. Modelinėje sutartyje pateikiamos abiejų scenarijų galimos pasekmės. Viena vertus, jei šalys susitaria šią datą laikyti sutarties pasirašymo diena, bet koks verslo būklės pablogėjimas po pasirašymo neturės įtakos pirkimo kainos sumažinimui, o pirkėjas turės prisiimti visą susijusią verslo riziką. Kita vertus, kai tokia

³³ Doktrinoje pažymima, kad paprastai perleidus verslą bendrovėje lieka dirbti tie patys pardavėjo darbuotojai. Atitinkamai, jei šie asmenys yra nurodyti kaip informaciją žinantys asmenys (angl. *knowledge persons*), gali kilti problemų ginčo atveju norint įrodyti pardavėjui priskirtiną žinojimą apie garantijos neteisingumą, pavyzdžiui teigti, kad tokių žinių neturėjo ir negalėjo pagrįstai turėti, norėdama atrodyti sąžiningesnė prieš naująjį verslo pirkėją, arba atvirkščiai, nurodyti, kad tokia informacija buvo prieinama, siekiant, kad pirkėjo nuostolių atlyginimo (angl. *indemnity*) sąlyga būtų patenkinama (Harrison, 2016, p. 100).

data laikoma sandorio užbaigimo diena, pardavėjas gali būti laikomas pažeidusiu garantiją dėl netikėto įvykio, įvykusio po pasirašymo dienos (Tarptautiniai prekybos rūmai, 2004, p. 13). Taip pat ir tuo atveju, kai konkrečios garantijos yra apribojamos pardavėjo žiniomis. Pavyzdžiui, sutartyje patvirtinama, kad, pardavėjo žiniomis, verslas atitinka visus taikomus įstatymus, o nuo pasirašymo dienos pardavėjui tampa žinomi ankstesni įstatymų pažeidimai. Jei sąvoka „žinojimas“ apibrėžiama tik žiniomis, kurias jis turėjo pasirašymo metu, arba pardavėjo žinojimas nėra „tikrinamas“ pasirašymo ir užbaigimo metu, pirkėjas rizikuoja užbaigti sandorį su atsiradusiomis problemomis (Harrison, 2016, p. 99). Teismų praktikoje pirkėjas siekė įrodyti patirtą žalą remdamasis garantija, pagal kurią pardavėjas patvirtino, kad neturi žinių apie jokių įsipareigojimus ar pretenzijas bendrovei, išskyrus tuos, kurie buvo nurodyti metinėje finansinėje atskaitomybėje. Kadangi garantijos buvo suteiktos pirkimo sutarties sudarymo metu ir sutartyje nebuvo priešingų išlygų, pirkėjo reikalavimas dėl žalos, atsiradusios dėl sąskaitų faktūrų, gautų praėjus mėnesiui po sutarties sudarymo, buvo vertinamas atsižvelgiant į pardavėjo faktines žinias sutarties sudarymo momentu, o jo žinojimo apie šias sąskaitas nepavyko įrodyti (Hagos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 19 d. sprendimas). Atitinkamai, netinkamas sutarties momento, kurio metu vertinamas sutarties garantijų teisingumas, nustatymas, lemia sunkią pirkėjo įrodinėjimo naštą, būtent todėl pardavėjo patvirtinimai ir garantijos yra „tikrinami“, įtraukiant į sutartį atitinkamą užbaigimo sąlygą.

Atitinkamai, pardavėjas turėtų būti suinteresuotas susitarti dėl teisės atnaujinti atskleidimo dokumentą nuo pasirašymo iki sandorio užbaigimo, jį papildant atsiradusiomis problemomis (Keijzer, Rappard-Priem, 2022, p. 13). Tačiau tokia pardavėjo teisė gali suponuoti pirkėjo pareigą užbaigti sandorį, neatsižvelgiant į atsiradusių trūkumų reikšmingumą, todėl atsižvelgiant į garantijų paskirtį, būtų teisinga, kad dėl bet kokio neigiamo poveikio verslo vertei, pirkimo kaina būtų sumažinama, o esant tam tikroms sąlygoms ir neužbaigti sandorio (Tarptautiniai prekybos rūmai, 2004, p. 13). Šiuo atveju, pasitelkiant jau minėtas sutartines priemones, siūlytina, pirkėjo teisės užtikrinti tiksliai apibrėžiant esminio neigiamo poveikio sąlygą. Atitinkamai, pardavėjui atskleidus informaciją, kuri yra pakankamai reikšminga pirkėjui, jis neprivalo sudaryti sutarties. Tačiau tuo atveju, jei pirkėjas nusprendžia sutartį sudaryti, jis netenka teisės reikšti reikalavimą atlyginti nuostolius (angl. *indemnity claim*) dėl pateiktų patvirtinimų ir garantijų, susijusių su nauja informacija, pažeidimo (Harrison, 2016, p. 112). Taigi, patvirtinimų ir garantijų teisingumo nustatymo momentas yra esminis veiksnys, lemiantis vėlesnę pirkėjo prisiimamą riziką.

Apibendrinant, ikisutartinių santykių metu atskleista informacija turi esminę reikšmę sprendžiant kiekvienos iš šalių atsakomybės klausimą dėl patvirtinimų ir garantijų pažeidimo. Visa pardavėjo atskleista informacija laikoma esminiu veiksmu, lemiančiu jo atsakomybės ribojimą už garantijos pažeidimą. Pagal civilinio kodekso nuostatas, pirkėjo faktinis ir konstruktyvus žinojimas apie garantijos neteisingumą paprastai užkerta kelią reikšti reikalavimą dėl garantijos pažeidimo. Atitinkamai, pirkėjas gali būti laikomas atsakingu ne tik už tiesiogiai jam suteiktą informaciją, bet ir už tą, kurią protingas ir rūpestingas pirkėjas, atlikęs bendrovės patikrinimą, galėjo suprasti kaip pardavėjo garantijos pažeidimą. Tačiau, akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje pirkėjas turi galimybę apriboti savo atsakomybę faktiniu žinojimu – aiškiai pardavėjo atskleista informacija. Pardavėjas taip pat gali suteikiamas garantijas riboti remiantis savo „geriausiomis“ žiniomis, tačiau toks ribojimas, manytina, kad turėtų būti taikomas tik specifinėms garantijoms, kurių (kaip ir visų likusių garantijų) „tikrinimą“ reikėtų atlikti tiek sandorio pasirašymo, tiek užbaigimo metu.

3. Sutartinė atsakomybė pažeidus patvirtinimus ir garantijas

Sutartinių patvirtinimų ir garantijų, kaip sutarties sąlygų, pažeidimas lemia sutartinės civilinės atsakomybės taikymą. Paprastai šių sutarties sąlygų pažeidimas grindžiamas netinkamu ikisutartinių santykių pareigų – pardavėjo pareigos atskleisti informaciją ir pirkėjo pareigos domėtis – pažeidimu. Teismas vertindamas, ar garantija yra pažeista, analizuoja virtualiame duomenų kambaryje atskleistą informaciją, atsižvelgiant į tai, ar apdairiam pirkėjui, kuriam padeda profesionalūs konsultantai, nebuvo ar neturėjo būti pagrįstai akivaizdi informacija, susijusi su garantijos pažeidimu (Amsterdamo apygardos teismo 2022 m. lapkričio 2 d. sprendimas). Atitinkamai, šių pareigų netinkamas vykdymas lemia neteisėtus veiksmus, pasireiškiančius tikrovės neatitinkančių garantijų sutartyje pateikimu, kaip vienos iš būtinų civilinės atsakomybės sąlygų³⁴. Sutartinė atsakomybė atsiranda už sutartinės prievolės neįvykdymą, netinkamą įvykdymą arba bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimą (CK 6.246 straipsnio 1 dalis). Sutarties netinkamas vykdymas pirkimo-pardavimo atveju apima ir netinkamos kokybės daikto perdavimą (Ambrasienė *et al.*, 2004, p. 184). Atsižvelgiant į tai, kad patvirtinimai ir garantijos yra akcijų kokybės rodikliai, bet koks jų pažeidimas, lemia netinkamos kokybės daikto perdavimą. Atitinkamai, pardavėjui pažeidus pareigą patvirtinti nuosavybės teisę ir perduoti „laisvą“ nuo suvaržymų daiktą, atsiranda CK 6.321 straipsnyje numatyti teisiniai padariniai – sumažinti kainą arba nutraukti sutartį. Komercinės garantijos pažeidimo atveju, teoriškai, akcijų pirkėjas galėtų remtis CK 6.334 straipsnyje numatytais pirkėjo teisės gauti tinkamos kokybės daiktą gynimo būdais – reikalauti, kad daiktas būtų pakeistas tinkamos kokybės daiktu, sumažinti pirkimo kainą, pašalinti daikto trūkumus arba atlyginti pirkėjo išlaidas jiems ištaisyti, grąžinti sumokėtą kainą ir atsisakyti sutarties, kai netinkamos kokybės daikto pardavimas yra esminis sutarties pažeidimas³⁵. Atrodytų, kad pirkėjas, susidūręs su garantijos pažeidimu, turi teisę reikšti reikalavimus dėl sutartinės civilinės atsakomybės ir kartu pasinaudoti teisės į tinkamos kokybės daiktą gynimo mechanizmais.

³⁴ Bendra taisyklė, kad civilinė atsakomybė, kaip turtinė prievolė, atsiranda esant juridinių faktų visetui – neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys, kaltė, kaip civilinės atsakomybės sąlyga, žala (Ambrasienė *et al.*, 2004, p. 181). Tačiau ši taisyklė, atsižvelgiant į susiklosčiusius teisinius santykius, gali būti koreguojama. Pavyzdžiui, pagal CK 6.256 straipsnio 4 dalį, kai sutartinės prievolės neįvykdo ar netinkamai ją įvykdo įmonė (verslininkas), tai ji atsako visais atvejais, jei neįrodo, kad prievolės neįvykdė ar netinkamai ją įvykdė dėl nenugalimos jėgos, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ko kita. Atitinkamai, verslo perleidimo atveju atsako be kaltės, nebent sutartyje būtų aptarta, kad šalys atsako esant kaltei.

³⁵ Konkretaus teisių gynimo būdo pasirinkimas ar derinimas priklauso nuo pažeidimo pobūdžio, tačiau pirkėjas visada turi teisę reikšti reikalavimą dėl civilinės atsakomybės taikymo, kadangi tai yra papildoma turtinė prievolė, pasižyminti savarankišku turiniu ir deranti su visais kitais teisių gynimo būdais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 30 d. apžvalga).

Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teismų praktikoje šie teisių gynimo būdai, išskyrus įstatyminių garantijų pažeidimų atvejus, akcijų pirkėjui nėra žinomi, pirkėjas turi teisę kreiptis tik dėl sutarties sąlygos, atitinkamo patvirtinimo ir garantijos, pažeidimo. Net ir tais atvejais, kai netiesiogiai nurodomos daikto trūkumus reglamentuojančios normos, visose bylose patys pirkėjai formuoja savo reikalavimą remdamiesi šiomis normomis, o teismui konstatavus, kad pirkėjai neįrodė bendrovės turto trūkumo fakto, specialiųjų taisyklių taikymas negali būti pripažintas situacijose, nesusijusiose su akcijų nuosavybe (Kasiulynas, 2023, p. 52). Vokietijoje daikto trūkumus reglamentuojančios normos taikomos ir verslo perleidimo atveju, o kai suteikiama garantija – pagal BGB 444 straipsnį pirkėjo teisių dėl trūkumų negalima apriboti sutartimi. Tačiau, teismų praktikoje atrandama situacijų, kai šalys siekia daryti išimtį iš šios taisyklės³⁶. Šiuo atveju, teismas nurodė, kad išimtis dėl pardavėjo pareigos, susijusios su įsigyto daikto kokybe, po rizikos perleidimo, gali būti daroma, tačiau bet kuriuo atveju atsakomybė kyla, jei pardavėjas veikė nesąžiningai arba tyčia nusišlėpdamas trūkumą (Diuseldorfo aukštesniojo apygardos teismo 2016 m. sausio 1 d. sprendimas)³⁷. Kyla klausimas, kodėl šalys siekia susitarti dėl šių nuostatų netaikymo. Manytina, kad įstatyminių garantijų taisyklių taikymas įmonės įsigijimo kontekste yra problematiškas ir dažnai neatspindi šalių interesų, kadangi daikto trūkumų turinys apibrėžia fizinę daikto kokybę, kurių taikymas pagal analogiją vertybiniais popieriais ne visada įmanomas. Kartu, atsižvelgiant į tai, kad trūkumai gali pasireikšti įmonės, kaip ekonominio vieneto arba kaip atskirų įmonės elementų trūkumai, tiksliai neapibrėžus kokybės, kurią įmonė turi turėti, kad atitiktų tikruosius pirkėjo reikalavimus, bendrųjų normų teisinės pasekmės, teismų vertinimu, gali būti taikomos tik jeigu trūkumas yra toks reikšmingas, kad daro neigiamą poveikį įmonės kaip visumos vertei (Martinius, 2005, p. 261). Taip pat, Lietuvos teismų praktikoje pirkėjai, savo reikalavimus grįsdami CK 6.334 straipsniu, dažnai susidurdavo su situacijomis, kai jie nebuvo atlikę bendrovės teisinio patikrinimo arba sutarties sąlygose nebuvo aiškiai apibrėžę akcijų vertę lemiančių rodiklių, dėl ko faktiškai sumažėjo akcijų vertė. Tai rodo, kad įstatyminė trūkumų apsauga tampa aktuali tais atvejais, kai sutartinė šalių apsauga yra nepakankama – neapimanti visų galimų rizikų. Atitinkamai, jei šalys įtraukia specialių garantijų sąrašą su

³⁶ Šalys susitarė dėl nepriklausomų garantinių pasižadėjimų pagal BGB 311 straipsnio 1 dalį, numatydamos, kad garantijos nėra nei susitarimai dėl kokybės, kaip apibrėžta BGB 434 straipsnio 1 dalyje, nei daikto kokybės garantijos, kaip apibrėžta BGB 443, 444 straipsniuose.

³⁷ Šis pirkėjo teisių dėl daikto trūkumų gynimo būdų atsisakymas nurodomas, kaip įprasta praktika ir Nyderlandų literatūroje (atsisakant BW 6:89, 7:17 ir 7:20-7:23 straipsnių apsaugos) (Keijzer, Rappard-Priem, 2022, p. 18). Tačiau, šiuo klausimu teismų praktikos nerasta.

diferencijuotomis teisinėmis pasekmėmis, pirkėjo teisių gynimo mechanizmai, susiję su daikto trūkumais, iš esmės tampa nereikalingi.

Sutartyje šalys, paskirstydamos su įsigyjama bendrove susijusią riziką, nustato savo teisių gynimo režimą, kuris skiriasi nuo įstatyme numatyto reguliavimo. Šalys yra laisvos derėtis dėl įvairių teisių gynimo priemonių, pavyzdžiui, pirkimo kainos koregavimo tvarkos, piniginių kompensacijų, sutarties vykdymo ar nutraukimo. Atsižvelgiant į tai, kad šie pareiškimai paprastai suteikiami pirkėjo naudai, paprastai pardavėjas siekia apriboti patvirtinimus ir garantijas nustatant įvairias išlygas. Įprasti apribojimai yra susiję su maksimaliomis ir minimaliomis sumomis bei laiko apribojimais – daikto kokybės garantijos terminu, per kurį gali būti reiškiami reikalavimai dėl daikto trūkumų, vadinamieji „išlikimo laikotarpiai“ (angl. *survival periods*) (Martinius, 2005, p. 379). Atitinkamai, doktrinoje skiriamos dvi apribojimų rūšys – materialieji (naudojant „krepšius“ (angl. *baskets*), „dangčius“ (angl. *caps*), kitokius apribojimus) ir procedūriniai (įtvirtinant naikinamuosius terminus reikalavimų pareiškimui) (Bitė, 2009, p. 141)³⁸. Pačios šalys nusprendžia dėl kokių konkrečių patvirtinimų ir garantijų susitaria riboti pardavėjo atsakomybę, o materialųjų apribojimų atveju ir pirkėjo teisę reikšti pretenziją. Manytina, kad garantijoms, susijusioms su nuosavybės teisės į akcijas ar kitą bendrovės turtą, taip pat mokesčių institucijų reikalavimus, susijusius su iki verslo perleidimo uždirbtomis pajamomis, paprastai nėra taikomi jokie apribojimai. Procedūriniai terminai taip pat nustatomi šalių susitarimu, tačiau paprastai galioja bendra taisyklė, kad esminėms (angl. *fundamental*) garantijoms dėl bendrovės turto ir akcijų nuosavybės, ar kitoms, susijusioms su pagrindinėmis teisinėmis bendrovės ir akcijų savybėmis, nustatomi ilgesni terminai (Nelle, 2017, p. 14)³⁹. Taigi, šalys standartines įstatymų apsaugos priemones paprastai pakeičia specialiai sutarties sąlygoms pritaikytu atsakomybės režimu, o pardavėjo suteikiamos komercinės garantijos gali būti apribojamos tiek konkrečia suma, tiek naikinamuoju terminu.

Tokie susitarimai dispozityviųjų normų atžvilgiu yra leidžiami, tačiau, remiantis CK 6.252 straipsniu, susitarimai dėl atsakomybės už nuostolius (žalą), padarytus dėl

³⁸ Standartinėje verslo perleidimo sandorių praktikoje nustatoma „maksimali kepurė“ (angl. *maximum cap*) – dažniausiai maksimali pardavėjo atsakomybė dėl esminių garantijų pažeidimo ribojama pirkimo kainos suma. Taip pat numatomos apatinės sumos riba, dėl kurios gali būti pareiškiamas reikalavimas (vadinamoji *de minimus*, arba „krepšio“ (angl. *basket*) nuostata), siekiant panaikinti pirkėjui galimybę reikšti pretenzijas dėl nedidelių pažeidimų (Bitė, 2009, p. 142).

³⁹ Doktrinoje nurodoma, kad paprastai pardavėjas siekia, kad visoms verslo garantijoms būtų taikomas 12 mėnesių terminas, tačiau pirkėjas dažnai reikalauja jį pratęsti iki 18–24 mėnesių nuo sandorio užbaigimo, o mokestinių garantijų pažeidimo atveju ieškiniai dažniausiai turi būti pateikiami per 3–6 mėnesius po atitinkamam mokestiniam klausimui taikytino įstatyminio senaties termino pabaigos. Esminių garantijų terminas pardavėjo pageidavimu siekia nuo 1 iki 3 metų, o pirkėjas gali reikalauti jį pratęsti iki 7–10 metų (Keijzer, Rappard-Priem, 2022, p. 16).

skolininko tyčios ar didelio neatsargumo, netaikymo ar jos dydžio apribojimo, yra negalimi⁴⁰. Visų šiame darbe analizuojamų valstybių kontekste, atsakomybė, tyčinio suklaidinimo ar apgaulės atveju, negali būti pašalinama ar apribojama sutartimi (Kläsener, 2024)⁴¹. Atitinkamai, jei pardavėjas tyčia pateikia neteisingus pareiškimus dėl tam tikrų aplinkybių, kurios turėjo lemiamą reikšmę pirkėjo sprendimui pirkti, pardavėjo atsakomybės apribojimai nėra taikomi. Sutarties šalių laisvė ribojama ir imperatyviųjų teisės normų, nustatančių civilinę atsakomybę, jos formą ar dydį, keitimu (CK 6.252 straipsnio 2 dalis). Imperatyvios normos gali būti numatytos ir kituose įstatymuose, pavyzdžiui, pareiškimas nereikšti jokių pretenzijų dėl garantijų pažeidimo, prieštarautų Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5 straipsnio 2 daliai – teisės kreiptis į teismą atsisakymas negalioja. Šiuo atveju, pardavėjas siekdamas išvengti garantinių reikalavimų ateiityje, turėtų atskleisti visus trūkumus ir apriboti garantijas iki teiginių, kuriuos pardavėjas gali pagrįstai įvertinti, kad išvengtų galimos atsakomybės.

Kyla klausimas, kaip teismų praktikoje vertinama šalių sutartinė apsauga ir jos apribojimai. Visų pirma, pažymėtina, kad verslo perleidimo sutartyse įprasta praktika susitarti dėl ginčų, kylančių iš sutarties, sprendimo arbitraže – arbitražinės išlygos⁴². Būtent dėl arbitražų sprendimų konfidencialumo, atsakomybė pažeidus patvirtinimus ir garantijas gali būti nagrinėjama ribotai, vertinant tik itin mažą analizuojamų valstybių nacionalinių teismų sprendimų kiekį⁴³. Negausi teismų praktika patvirtina materialųjų apribojimų taikymą. Pavyzdžiui, Hagos apeliacinis teismas atsižvelgė į šalių sutartyje numatytą atsakomybės apribojimą – nuostoliai atlyginami tik tuo atveju, jei viršija 5 000 eurų (Hagos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 19 d. sprendimas). Iš pirmo žvilgsnio, žemiausios sumos ribos, kurios nepasiekus pirkėjas negali reikšti pretenzijų, galėtų susidurti su nacionalinių teisės aktų minėtu draudimu dėl atsisakymo teisės kreiptis į teismą negaliojimu. Tačiau,

⁴⁰ Panaši nuostata pateikiama ir BGB 276 straipsnio 3 dalyje – atsakomybės apribojimai netaikomi, jei pardavėjas veikia tyčia. Taip pat BGB 444 straipsnyje nurodoma, kad pardavėjas negali remtis susitarimu, kuris panaikina arba apriboja pirkėjo teises dėl daikto trūkumų, jeigu jis nesąžiningai nuslėpė trūkumus arba prisiėmė daikto kokybės garantiją. Nyderlanduose atsakomybės už žalą, padarytą tyčia ar dėl didelio neatsargumo, panaikinimas ar ribojimas prieštarauja visuotinai pripažintiems moralės principams (BW 3:40 straipsnis) ir paprastai laikomas negaliojančiu. Be to, remiantis protingumo ir teisingumo principais (BW 6:248 straipsnio 2 dalis), gali būti daroma išvada, kad išimties taikymas, kuris apskritai riboja atsakomybę, yra neleistinas (Ast, Eberson, 2023).

⁴¹ Vokietijos doktrinoje teigiama, kad pardavėjo atsakomybė dėl apgaulės negali būti panaikinta (Lutz, 2019). Nyderlanduose – susitarimas dėl tokių teisių gynimo priemonių netaikymo gali būti neįgyvendinamas teismuose (Witteveen, Tjaden, 2022).

⁴² Ginčų sprendimų perdavimą arbitražui siūlo ir modelinės akcijų pirkimo-pardavimo sutarties autoriai (Tarptautiniai prekybos rūmai, 2004, p. 28).

⁴³ Atsižvelgiant į tai, kad šalys sutartyje susitaria dėl specifinių sutartinių priemonių, kurių atitikmenis sunku atrasti nacionaliniuose valstybių teisės aktuose, arbitražinė išlyga sutartyje užtikrina ne tik ginčo konfidencialumą, tačiau galimybę pasirinkti taikytiną teisę, arbitrus, turinčius specializuotų žinių įmonių įsigijimo sandorių srityje, o tai leidžia priimti lankstesnį ir verslo poreikiams pritaiktą sprendimą, išvengiant bendrųjų nacionalinių teisės aktų pirkimo-pardavimo normų taikymo (Gessel, 2013).

atsižvelgiant į tai, kad užsienio šalių teismų praktika patvirtina tokių susitarimų dėl mažiausios (vadinamosios *de minimus*) ribos susitarimų galimybę, manytina, kad praktikoje tokie apribojimai yra sėkmingai naudojami. Šalys sutartyje gali susitarti ir dėl reikalavimų krepšelių (angl. *baskets*), kuriais susitariama, kad reikalavimai būtų reiškiami visi kartu, o ne po vieną. Manytina, kad tokios nuostatos vykdymo užtikrinimui priemonių analizuojamų valstybių teisinėse sistemose nėra, atitinkamai šalių sutartinė prievolė pakeičiama į prigimtine – moralinę pareigą laikytis susitarimo.

Kaip minėta, materialieji apribojimai gali riboti ir teisę į nuostolių kompensaciją, įtvirtinant maksimalią galimų pirkėjo nuostolių ribą. Pavyzdžiui, vienoje byloje šalys susitarė riboti pardavėjo atsakomybę dėl esminių garantijų – pirkimo kainos suma, dėl kitų garantijų – 10 procentų pirkimo kainos, o „sukčiavimo“ atveju materialijų apribojimų išvis netaikyti. Kilus ginčui, pirkėjas siekė įrodyti, kad garantijų, susijusių su galiojančių teisės aktų reikalavimų nesilaikymu, pažeidimas kilo dėl pardavėjo apgaulės – nuslėpė institucijų nustatytus pažeidimus, siuntė suklastotus duomenis, veikė pažeisdamas galiojančius teisės aktus. Tačiau, teismas sprendė, kad pateikti faktai nesudaro pagrindo spręsti dėl apgaulės, kadangi neįrodė sąmoningo fakto nuslėpimo, kurį privalėjo atskleisti, atitinkamai pardavėjas galėjo remtis atsakomybės ribojimu dėl maksimalios atlygintinos sumos (angl. *maximum cap*), išreikštu procentine išraiška nuo pirkimo kainos (Šiaurės Nyderlandų apygardos teismo 2022 m. gruodžio 22 d. sprendimas). Nors atsakomybės apribojimai netaikomi, tuo atveju, kai pardavėjas veikia tyčia, akivaizdu, kad įrodyti tyčinio elgesio faktą verslo perleidimo sandoriuose yra pakankamai sunku. Pavyzdžiui, net tuo atveju, kai pardavėjas neatskleidė informacijos, tai nereiškia, kad jis sąmoningai tyčia nuslėpė šią informaciją, siekdamas paskatinti pirkėją pirkti įmonę, atitinkamai atsakomybės ribojimas yra taikomas (Amsterdamo apygardos teismo 2022 m. lapkričio 2 d. sprendimas). Ankstesnėse darbo dalyse analizuota Lietuvos teismų praktika taip pat rodo, kad siekiant įrodyti pardavėjo apgaulę, teismai dažnai akcentuoja paties pirkėjo nepakankamą atidumą atliekant bendrovės patikrinimą, o pardavėjo netinkamai atskleista informacija nėra pakankama priežastis pripažinti sandorį negaliojančiu. Darytina išvada, kad įrodyti pardavėjo tyčią yra pakankamai sunku, o materialijų apribojimų taikymas apriboja tiek pirkėjo galimybę reikšti reikalavimus (žemiausios sumos ribos nustatymo atveju), tiek gauti visišką nuostolių atlyginimą (maksimalios „kepurės“ nustatymo atveju).

Šalys sutartimi gali įtvirtinti ir procedūrinius terminus, kurie pakeičia civilinių teisių gynimo terminus – pretenzinius ir garantinius terminus. Ieškinio senaties terminų ir jų skaičiavimo tvarkos pagal CK 1.125 straipsnio 13 dalį susitarimu pakeisti yra draudžiama. Pažymėtina, kad įstatyminės garantijos atveju, pirkėjas visada turi teisę ne vėliau kaip per

dvejus metus nuo daikto perdavimo dienos kreiptis dėl daikto trūkumų, jeigu pirkėjas įrodo, kad šie trūkumai buvo daikto perdavimo metu ar atsirado dėl iki daikto perdavimo metu buvusių priežasčių, nepaisant šalių susitarimo (CK 6.333 straipsnio 1 dalis, 6.338 straipsnio 5 dalis). Sutartinių patvirtinimų ir garantijų atveju, šalys sutartyje gali susitarti dėl dviejų terminų – termino, per kurį pirkėjas turi pareigą, sužinojęs apie trūkumus, informuoti pardavėją (pretenzinis terminas) ir termino, per kurį pardavėjas prisiima atsakomybę už šiuo laikotarpiu atsiradusį neatitikimą (garantinis terminas). Pretenzinių terminų nesilaikymas yra siejamas su įstatyme numatytais pasekmėmis – pirkėjas netenka teisės remtis daiktų neatitikimu, jeigu jis nepranešė apie neatitikimą pardavėjui per protingą laiką po to, kai jį pastebėjo arba pagrįstai turėjo pastebėti (CK 6.327 straipsnio 5 dalis)⁴⁴. Nyderlandų teismų praktikoje formuluojama taisyklė, pagal kurią sutartyje nustatytas terminas turi esminę reikšmę, jei jo nesilaikymo atveju yra numatyta pasekmė⁴⁵. Byloje teismas sprendė, kad pirkėjas sužinojęs apie pažeistą garantiją dėl finansinių ataskaitų pagal sutartį turėjo raštu pranešti per 2 mėnesius nuo faktų ir aplinkybių, sudarančių pagrindą pretenzijai pareikšti, sužinojimo, nurodymas žinomus faktus ir kuo tikslesnę pretenzijos sumą, priešingu atveju rizikuoja prarasti teisę į kompensaciją. Šiuo atveju, susitarus dėl protingo termino pranešti apie trūkumus įtvirtinimo konkrečiu pretenziniu terminu, pirkėjas praleidęs terminą, prarado teisę į piniginę kompensaciją (Arnhemo-Leuwardeno apeliacinio teismo 2022 m. sausio 11 d. sprendimas). Kitoje byloje pirkėjas apie garantijos pažeidimą turėjo informuoti kuo greičiau, bet ne vėliau kaip per 10 dienų nuo pažeidimo sužinojimo. Teismas į šį terminą neatsižvelgė, kadangi sutarties straipsniui nebuvo taikomos jokios pasekmės už termino praleidimą, o bendrasis 18 mėnesių garantinis terminas, numatytas sutartyje nebuvo pasibaigęs, todėl teisė remtis garantijos pažeidimu neišnyko (Amsterdamo apygardos teismo 2023 m. gegužės 17 d. sprendimas). Atitinkamai, sutartyje numatyto garantinio termino pabaiga lemia pardavėjo suteiktos garantijos, atitinkamai ir atsakomybės, išnykimą. Darytina išvada, kad procedūrinių teisinių gynybos būdų taikymo sąlygų svarbu laikytis, kadangi tiek sutartyje, tiek įstatyme yra numatytas pirkėjo rizikos prisiėmimas už jų praleidimą.

⁴⁴ Pažymėtina, kad CK 6.327 straipsnio 5 dalyje numatyta taisyklė turi būti aiškinama kartu CK 6.348 straipsniu, todėl pardavėjas turi įrodyti, kad pirkėjui pažeidus savo pareigą nebeįmanoma įvykdyti jo reikalavimų arba kad tų reikalavimų įvykdymas pareikalautų nepaprastai didelių pardavėjo išlaidų, palyginti su tomis, kurių pardavėjas būtų turėjęs, jei pirkėjas būtų tinkamai pranešęs pardavėjui apie sutarties pažeidimą, išskyrus, kai pardavėjas žinojo ar turėjo žinoti, kad parduodamas daiktas neatitinka kokybės (CK 6.348 straipsnio 2, 3 dalys).

⁴⁵ Pažymėtina, kad Nyderlandų BW 7:23 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad pirkėjas negali reikšti pretenzijos, kad pristatytas daiktas neatitinka pirkimo-pardavimo sutarties sąlygų, jeigu jis nepranešė apie neatitikimą pardavėjui per protingą laiką po to, kai jį pastebėjo arba pagrįstai turėjo pastebėti.

Bendrasis žalos atlyginimo principas suponuoja pardavėjo pareigą atlyginti pirkėjo nuostolius, kad jis atsidurtų tokioje padėtyje, tarsi sutartinės garantijos pažeidimo nebūtų buvę⁴⁶. Atsižvelgiant į tai, kad garantijų pažeidimas yra susijęs su netinkamu ikisutartinių pareigų vykdymu, reikalaujamą atlyginti žalą paprastai sudaro skirtumas tarp faktiškai sumokėtos sumos ir sumos, kurią pirkėjas būtų sumokėjęs, jei įsigijimo metu jam būtų buvę žinoma apie tam tikrą neatskleistą faktą (Amsterdamo apygardos teismo 2022 m. lapkričio 2 d. sprendimas)⁴⁷. Paprastai šalys susitaria, kad pažeidimo atveju bus atlyginami tik tiesioginiai nuostoliai, darant išimtį dėl negautų pajamų – pirkėjo realaus negauto pelno dėl pažeidimo – atlyginimo⁴⁸. Doktrinoje nuostolių dydžio nustatymas vertinamas kaip itin sudėtingas tais atvejais, kai pažeistos garantijos susijusios su aplinkybėmis dėl kurių įmonės vertė negali būti paprastai apibrėžta, pavyzdžiui, su intelektinėmis teisėmis, sutartimis su verslo klientais (Bitė, 2009, p. 137). Šiek tiek aiškesnė situacija yra tais atvejais, kai yra pažeidžiamos finansinių ataskaitų garantijos, pavyzdžiui, sumokėti sumą lygią tiksliam skirtumui tarp „teisingo balanso“ ir „neteisingo balanso“ arba faktiškai sumokėtos kainos ir kainos, kurią pirkėjas būtų sumokėjęs žinodamas tikrąsias finansines ataskaitas skirtumas (Altenkirch, 2017). Pavyzdžiui, teismas nurodė, kad apgaulingai tvarkant apskaitą nuslėpta pinigų suma (kuri nebuvo fiksuota finansinėje atskaitomybėje vykdant įmonės privatizavimą) buvo nepagrįstai padidinta privatizuojamos įmonės vertė ir šis nepagrįstas įmonės vertės padidėjimas buvo kvalifikuotas kaip pirkėjo patirti nuostoliai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje). Atsižvelgiant į tai, kad pirkėjas susiduria su itin sunkia įrodinėjimo našta pagrįsti pardavėjo neatskleistos informacijos poveikį akcijų vertei, siūlytina šalims iš anksto susitarti dėl mokėtinų sumų pažeidus garantiją.

⁴⁶ Šis principas tiesiogiai atsispindi CK 6.249 straipsnio 1 dalyje, BGB 249 straipsnio 1 dalyje – asmuo, kuris privalo atlyginti žalą, turi atkurti padėtį, kuri būtų buvusi, jeigu nebūtų atsiradusi aplinkybė, dėl kurios jis privalo atlyginti žalą.

⁴⁷ Šioje byloje pirkėjas teigė, kad buvo pažeista garantija, nes pristatymo furgonai buvo konstrukciškai pakrauti didesniu nei leistinu kiekiu, o pirkimo metu apie tai nebuvo pranešta. Teismas, atsižvelgęs į tai duomenų kambaryje pateiktus dokumentus, nustatė, kad nebuvo jokios informacijos apie baudas, gautas už transporto priemonių perkrovimą, ir jokių bendrovės dokumentų, kuriuose būtų minima tokia netinkama praktika, išskyrus mažomis raidėmis paminėtas leistinas bendras svoris ir tuščias mikroautobusų svoris. Atitinkamai, tai, kad pirkėjas turėjo galimybę pats atlikti svorio skaičiavimus ir sujungti minėtuose dokumentuose ir duomenų kambaryje esančią fragmentišką informaciją su savo duomenimis apie gaminių svorius, neleido daryti išvados, kad pardavėjas tinkamai atskleidė informaciją (Amsterdamo apygardos teismo 2022 m. lapkričio 2 d. sprendimas).

⁴⁸ Teismų praktikoje atrandama situacijų, kai negautos pajamos buvo priteisiamos. Byloje kilo ginčas dėl pareigos sumokėti 2 milijonų eurų baudą pagal preliminarį sutartį nesudarius pagrindinės akcijų pirkimo-pardavimo sutarties. Teismas netesybas (baudą) sumažino iki realiai patirtų nuostolių, priteisdamas negautas pajamas ir sutarties kainą, kadangi sutarties kainą neatspindėjo sandorio vertės (viena iš sutarties sąlygų buvo pardavėjo išipareigojimas atpirkti Holdingo dalis, pirkėjui pateikus raštišką reikalavimą) (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje).

Įprasta praktika atėjusi iš užsienio valstybių, sutartimi iš anksto nustatyti sutarties pažeidimo pasekmes, įtvirtinant sumas (angl. *liquidated damages*), kurios savo esme artimos netesyboms (išreiškiamoms baudos ar delspinigių forma). Visose analizuojamose valstybėse ši civilinės atsakomybės forma yra kompensacinio, bet ne baudinio pobūdžio. Atitinkamai tais atvejais, kai jos yra neproporcingos, jų dydis prieštarauja protingumo, sąžiningumo principams, teismas, net ir įvertinęs konkrečių sutartinių santykių pobūdį, kad sutartį sudarė asmenys, turintys patirties verslo ir derybų srityse, galintys įvertinti įsipareigojimų neįvykdymo padarinius, gali netesybas sumažinti iki protingos sumos, tačiau tik tiek, kad jos netaptų mažesnės už nuostolius, patirtus dėl prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje)⁴⁹. Pavyzdžiui, šalys susitarė, kad dėl nekonkuravimo susitarimo pažeidimo, pardavėjas turės sumokėti baudą už kiekvieną pažeidimo dieną, kurios suma beveik prilygo akcijų pirkimo kainai. Atsižvelgdamas į tai, teismas vertino, kad baudos dydis yra neproporcingas ir pirkėjas nesugebėjo pagrįsti realiai kilusių nuostolių, tačiau net jei hipotetiškai būtų įrodęs, daroma prielaida, kad bauda yra daug kartų didesnė už šiuos nuostolius, todėl mažintina (Midden-Nederlando apygardos teismo 2022 m. lapkričio 16 d. sprendimas)⁵⁰. Viena vertus, teismas sumažindamas baudą iš esmės panaikina vieną iš netesybų funkcijų – skatinti skolininką laiku įvykdyti savo įsipareigojimus, kita vertus, sutiktina, kad baudos suma, lygi akcijų pirkimo kainai, yra neproporcinga sankcija ir neatitinka sutarties pažeidimo masto. Kitoje byloje nagrinėta situacija, kai pardavėjas pažeidė sutartinę garantiją dėl laiku sumokėtų mokesčių, todėl kilo pareiga sumokėti iš anksto aptartus minimalius nuostolius – 45 000 eurų. Šiuo atveju, teismas įvertinęs, kad mokestinės prievolės buvo sumokėtos (nors ir pavėluotai) ir pirkėjas pagal sutartį šios garantijos nelaikė turinčios esminę reikšmę, priėmė sprendimą sumažinti netesybų sumą beveik keturis kartus, ją prilygindamas faktiškai patirtiems nuostoliams – delspinigių sumai, kurią pardavėjas buvo skolingas muitinei (Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje). Atsižvelgiant į tai, kad teisės doktrinoje analizuojant baudines netesybas Lietuvoje, dažnai akcentuojama problema yra sudėtingas užsienio arbitražų teismų sprendimų pripažinimas Lietuvoje dėl didelių sumų, atitinkamai neatitinkančių kompensacinio pobūdžio, baudinių netesybų, manytina, kad šalys susitardamos dėl arbitražinės išlygos sutartyje turi didesnę galimybę gauti visą iš anksto

⁴⁹ Netesybų mažinimo taisyklė įtvirtinta kiekviename iš analizuojamų valstybių teisės aktų – CK 6.73 straipsnio 2 dalis, 6.258 straipsnio 3 dalis, BGB 343 straipsnis ir BW 6:109, 6:94 straipsniai. Pažymėtina, kad teismas mažina netesybas tik tuo atveju, jei pats skolininkas prašo.

⁵⁰ Apygardos teismas vertino šias aplinkybes: atsakovo elgesio pobūdį ir sunkumą, šalių elgesį ir aplinkybes, kuriomis buvo pasinaudota sąlyga, susitarimo pobūdį ir sutartinės baudos ir nuostolių dydžio santykį.

sutartą nuostolių atlyginimą. Tokia pozicija atspindi V. Budreckienės 2019 metų straipsnyje „Baudinės netesybos ir kitos savo prigimtimi artimos lupikiškos sumos Lietuvos Respublikos sutarčių teisėje“. Atitinkamai, teismų praktikoje sutarties laisvė nėra absoliuti, todėl bet koks realius nuostolius viršijantis susitarimas teismų praktikoje nėra įgyvendinamas.

Šalys sutartyje gali aptarti ne tik piniginių kompensacijų mokėjimą, tačiau ir dėl kurios garantijos neatitikimo tikrovei kita šalis turės teisę nutraukti sutartį arba sumažinti akcijų kainą. Atsižvelgiant į tai, kad CK 6.334 straipsnyje numatyti pirkėjo teisių gynimo būdai yra labiau susiję su daikto fizinėmis savybėmis, siekiant pagrįsti akcijų kainos mažinimą, sutartyje būtina aiškiai nustatyti kainos apskaičiavimo principus ir kriterijus, kurie būtų laikomi akcijų kokybę atspindinčiais rodikliais. Pavyzdžiui, teismų praktikoje konstatuota, kad nebuvo pakankamo pagrindo pripažinti, jog pajų pirkimo kaina turėtų būti mažinama pirkėjo nurodyta suma, nes nebuvo pateikta įrodymų, patvirtinančių, jog būtent trumpalaikio turto vertė lėmė pajų vertės ir pirkimo kainos nustatymą (Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 30 d. sprendimas civilinėje byloje). Manytina, kad jei sutartyje būtų numatyta pirkimo kainos koregavimo tvarka (pavyzdžiui, formulė), ginčą nagrinėjanti institucija jos laikytųsi, nebent tai prieštarautų protingumo ir sąžiningumo principams. Kita vertus, sutarties šalys paprastai numato galimybę nutraukti sutartį laikotarpiu nuo jos pasirašymo iki sandorio užbaigimo, o tam tikros sutartinės priemonės, tokios kaip užbaigimo sąlygos, iš esmės negalėtų funkcionuoti be teisės nutraukti sutartį (Harrison, 2016, p. 155). Pažymėtina, kad vienašališkas sutarties nutraukimas nesikreipiant į teismą galimas, kai sutarties pažeidimas yra esminis pagal CK 6.217 straipsnio kriterijus. Atsižvelgiant į tai, kad esminė sutarties sąlyga gali būti apibrėžta ne tik įstatymu, bet ir šalių susitarimu, jos reikšmė turėtų būti aiškiai įtvirtinta sutartyje.

Apibendrinant, nors įstatymas suteikia akcijų pirkėjui teisę remtis įstatyminės garantijos teisinėmis pasekmėmis, o Vokietijos ir Nyderlandų atveju taikomi ir bendrieji pirkėjo teisių gynbos mechanizmai, siekiant tinkamai apsaugoti verslo pirkėjo interesus, būtina numatyti specialią garantijų sistemą su diferencijuotomis teisinėmis pasekmėmis. Sutartyje numatytas atsakomybės režimas suteikia galimybę pardavėjui riboti savo atsakomybę, įtvirtinant materialius ir procedūrinius apribojimus. Tačiau šie susitarimai yra ribojami imperatyvių teisės normų, taip pat teismo teisės sumažinti netesybas iki protingos sumos – realiai patirtų nuostolių.

4. Standartinės patvirtinimų ir garantijų nuostatos sutartyse

Tinkamos rizikos paskirstymas tarp šalių neišvengiamai priklauso nuo sutarties išsamumo ir tinkamų patvirtinimų ir garantijų įtraukimo. Ryškus bendrosios teisės sistemų valstybių, kuriose vyrauja pažodinis sutarčių aiškinimo metodas, praktikos pavyzdys yra tai, kad patvirtinimai ir garantijos dažnai formuluojami pateikiant pavyzdžius, būdingos ilgose sutartyse. Šiame darbe analizuojamų valstybių kontekste išsamių sutarčių nereikia, atsižvelgiant į tai, kad civiliniai teisės aktai pateikia dispozityvių normų rinkinį ir pagrindinis sutarčių aiškinimo metodas yra subjektyvus, kuris nepripažįsta sutarties teksto, kaip vienintelio įrodymų šaltinio (Baum, 2012). Nepaisant to, pastebima anglų-amerikiečių tendencija rengti ilgas ir viską apimančias sutartis. Paprastai praktikoje kiekvieną verslo perleidimo sutartį lydi standartinių garantijų sąrašas. Šioje darbo dalyje bus analizuojamos praktikoje sudarytų sutarčių ir Tarptautinių prekybos rūmų modelinės akcijų pirkimo-pardavimo sutarties nuostatos, siekiant suformuoti standartinių patvirtinimų ir garantijų sąrašą, kuris bus pateikiamas kaip šio darbo priedas (toliau – Priedas)⁵¹. Šiame Priede pateikiamos standartinės garantijos, susijusios su sutarties šalimis, akcijomis, bendrove, įstatiniu kapitalu, finansinėmis ataskaitomis, ginčais, atskleista informacija, tačiau jos neapima specifinių garantijų, kurios gali skirtis priklausomai nuo konkretaus perleidžiamo verslo specifikos. Atsižvelgiant į bendrovės vykdomą veiklą, turtą, teises, kiekvienoje sutartyje gali būti numatytos skirtingos papildomos garantijos.

Paprastai patvirtinimų ir garantijų sąrašas prasideda nuo bendrų abiejų šalių patvirtinimų, susijusių su šalių teisiniu statusu, taip pat galimybe sudaryti sutartį. Atitinkamai, jei šalis yra juridinis asmuo – patvirtina, kad yra tinkamai įsteigtas, nėra atliekamos jokios juridinio asmens pertvarkymo ar pabaigos procedūros, o jei šalis yra fizinis asmuo – veiksnumo ir mokumo patvirtinimas (Priedo 1.1, 1.2 punktai)⁵². Taip pat šalys patvirtina, kad turi teisę ir nėra jokių kliūčių sudaryti sutartį ir vykdyti įsipareigojimus (Priedo 1.3–1.7 punktai). Pavyzdžiui, akcijų pardavimas gali sukelti kitų bendrovės sudarytų sutarčių pažeidimą. Trečiųjų šalių sutikimai gali būti reikalingi, kai sutartyse nurodyta numatytos kontrolės pasikeitimo (angl. *change of control*) sąlyga, kuri įpareigoja pranešti kreditoriui apie akcininko, turinčio atitinkamą dalį bendrovės akcijų, pasikeitimą. Pažymėtina, kad akcijų pardavimo atveju gali reikėti ir kitų sutikimų, atsižvelgiant į

⁵¹ Atsižvelgiant į tai, kad tiek Vokietijos, tiek Nyderlandų praktikoje sudaromų sutarčių nėra galimybės analizuoti, pažymėtina, kad Tarptautinių prekybos rūmų modelinė sutartis yra parengta komercinės teisės ir praktikos komisijos, kurią sudarė abiejų valstybių atstovai.

⁵² Priede šios standartinės garantijos pateikiamos tiek juridinio, tiek fizinio asmens atveju taikomos formuluotės.

specialius įstatymus ar bendrovės įstatus⁵³. Pardavėjo – fizinio asmens – teisė disponuoti akcijomis taip pat priklauso nuo jo šeimyninės padėties, kadangi pagal CK 3.92 straipsnio 4 dalyje numatytus ypatingus reikalavimus, sandorius dėl bendros įmonės ir vertybinių popierių, kurie yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, perleidimo ar teisių į juos suvaržymo gali sudaryti tik abu sutuoktiniai, arba vienas sutuoktinis, turėdamas kito įgaliojimą. Atitinkamai, pardavėjas privalo atskleisti tokią informaciją, priešingu atveju, sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu (CK 3.96 straipsnis). Taigi, šiais pareiškimais šalys patvirtina, kad turi teisę prisiimti ir įgyvendinti įsipareigojimus pagal sutartį.

Kaip numatyta CK 6.317 straipsnio 2 dalyje, akcijų pirkėjui taikoma įstatyminė garantija dėl nesuvaržytos nuosavybės teisės į parduodamą objektą, nepriklausomai nuo to, ar ji įtvirtinta pirkimo-pardavimo sutartyje. Vis dėlto, verslo perleidimo sutartyse įprastai įtraukiamos garantijos, patvirtinančios parduodamų akcijų nuosavybės teisę ir bet kokių jų suvaržymų nebuvimą (Priedo 2.1.4, 2.1.5 punktai). Priežastis gali būti įstatyminės garantijos nepatrauklumas, kadangi pardavėjas atsako tik už trūkumus, esančius nuosavybės teisės perėjimo metu, taip pat įrodinėjimo našta įrodyti, kad trūkumas buvo iki arba perdavimo metu, tenka pirkėjui (CK 6.327 straipsnio 3 dalis). Nuosavybės teisės į akcijas nustatymas yra svarbi ikisutartinio bendrovės patikrinimo užduotis, kurios tikslas – esant ankstesnių akcijų perleidimų, ne visais atvejais aiškiai atsispindinčių vertybinių popierių apskaitos dokumentuose, nustatyti nenutrūkstamą nuosavybės teisės perėjimo grandinę nuo pradinio įgijėjo iki dabartinio pardavėjo (Doll, Denny, 2013, p. 252)⁵⁴. Papildomi reikalavimai numatyti ir specialiuose įstatymuose, kurių būtina laikytis siekiant parduoti akcijas. Pagal Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 46 straipsnio 7 dalį – akcininkas neturi teisės perleisti kitiems asmenims nevysiškai apmokėtų akcijų (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, 2000) (Priedo 2.1.1 punktas). Taip pat, kai akcijas parduoda ne vienintelis bendrovės akcininkas, būtina atsižvelgti į kitų akcininkų turtines teises – pirmumo teisę įsigyti bendrovės išleidžiamas akcijas (ABĮ 47 straipsnis) (Priedo 2.1.2 punktas). Pagal Lietuvos teismų praktiką

⁵³ Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 34 straipsnio 4 dalyje nurodyti valdybos priimami sprendimai dėl ilgalaikio turto, kurio balansinė vertė didesnė kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo, investavimo, perleidimo, nuomos, jeigu įstatuose nenurodyta kitokia vertė.

⁵⁴ Paprastai sunku tiksliai nustatyti nuosavybės teisę į akcijas atvejais, kai vertybinių popierių sąskaitas tvarko pati bendrovė ir nėra praeityje įvykusių akcijų perleidimų pagrindžiančių dokumentų. Atitinkamai, ikisutartinio bendrovės patikrinimo metu atliekama „tikėtinumo patikra“, kurios metu bandoma sudaryti nepertraukiamą nuosavybės perleidimo dokumentų grandinę, iš kurių matyti, kaip nuosavybės teisė į konkrečias akcijas iš pradinio akcijų įgijėjo pereina dabartiniam pardavėjui. Tačiau, net ir šiuo atveju nėra aišku, ar visi iš grandinėje esančių asmenų iš tikrųjų perleido savo akcijas. Paprastai tokio tikėtinumo patikrinimo esmė yra ne nustatyti nuosavybės teisę į akcijas, o nustatyti, ar nuosavybės teisės dokumentų grandinėje nėra akivaizdžių neatitikimų, leidžiančių manyti, kad pardavėjas nėra tikrasis savininkas (Doll, Denny, 2013, p. 253).

akcininkas nepažeidžia likusiųjų bendrovės akcininkų pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas pranešdamas apie ketinimą parduoti akcijas po jų pirkimo-pardavimo sutarties pasirašymo, tačiau dar jos neįvykdžius ir neperleidus akcijų nuosavybės teisės pirkėjui (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje)⁵⁵. Kita vertus, akcininkų pirmumo teisė gali būti atšaukta, o tai ypatingai reikšminga, kai sandoryje dalyvauja keli pardavėjai (keli tos pačios bendrovės akcininkai) – jie atsisako savo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas, kurias pagal sudarytą sutartį perleidžia kitas pardavėjas (Priedo 2.1.3 punktas). Atitinkamai, nepaisant garantijos pagal įstatymą, praktikoje šalys susitaria dėl nuosavybės teisės į akcijas perdavimo užtikrinimo bei specialiųjų teisės aktų nuostatų laikymosi.

Likusios garantijos paprastai susijusios su pačia bendrove, kurios akcijos yra perkamos. Kaip minėta, šios garantijos, atsižvelgiant į bendrovės vykdomą veiklą, turimą turtą ir teises, gali būti labai skirtingos. Pavyzdžiui, jei bendrovė turi intelektinės nuosavybės, kuri įsigyjama kartu su verslu, turėtų būti formuluojamos garantijos – bendrovės teisės, kylančios iš intelektinės nuosavybės, yra galiojančios ir vykdytinos, sutarties sudarymas nelemia jokių trečiųjų asmenų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo. Paprastai praktikoje sudaromose sutartyse galima išskirti standartines garantijas dėl bendrų nuostatų, susijusių su bendrovės teisiniu statusu, nemokumo būsenos nebuvimu, įstatinio kapitalo dydžiu ir akcijų skaičiumi (Priedo 2.2, 2.3.1 punktai). Taip pat įstatinio kapitalo didinimo atveju, iki pakeistų įstatų įregistravimo, akcijas pasirašęs asmuo neturi teisės perleisti akcijų kitiems asmenims, todėl svarbu užtikrinti, kad tokie sprendimai nėra priimti (ABĮ 46 straipsnio 6 dalis) (Priedo 2.3.2 punktas). Siekiant įgyti nesuvaržytą nuosavybės teisę į akcijas, Priedo 2.3.3 punktu užtikrinama, kad nėra trečiųjų asmenų, kurie turi teisę į perleidžiamas akcijas, kas sumažintų pirkėjo įgyjamą kontrolę.

Viena svarbiausių garantijų akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje yra pardavėjo patvirtinimai dėl finansinių ataskaitų, kurie praktikoje dažnai neapsiriboja Priede pateikiamomis garantijomis (Priedo 2.4 punktas). Priklausomai nuo pasirinktos akcijų pirkimo kainos nustatymo formulės ar apskaičiavimo mechanizmo, finansiniai duomenys,

⁵⁵ Atitinkamai net ir tuo atveju, kai pardavėjas pasirašo sutartį patvirtindamas, kad yra gauti visi leidimai, patvirtinimai, sutikimai ir pritarimai, kuriuos reikia gauti pagal galiojančius įstatymus, tai turi reikšmę tik šalių tarpusavio santykiams (sutarties uždarojo principas) ir nėra pažeidžiama informavimo pareiga. Pažymėtina, kad perleidžiant akcijas pagal sutartį, pirkėjas jų nuosavybės teisę įgyja ne tada, kai sudaroma sutartis, bet tik tada, kai akcijų savininko pasikeitimas fiksuojamas pirkėjo ir pardavėjo vertybinių popierių sąskaitose (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje).

kuriais pirkėjas grindžia sandorio kainą, turi išlikti tikslūs ir išsamūs, o po nustatytos datos neturėtų įvykti reikšmingų pokyčių, galinčių turėti įtakos įsigyjamoms bendrovės vertei⁵⁶.

Papildomai, teismų praktikos analizuotose bylose paprastai pirkėjas reikšdamas reikalavimą dėl specialios garantijos pažeidimo, kaip alternatyva pasinaudoja informacine garantija (Priedo 2.6 punktas). Atitinkamai, pirkėjui naudinga į sutartį įtraukti nuostatą, pagal kurią pardavėjas garantuoja, kad pirkėjui pateikta informacija yra teisinga, išsami ir neklaidinanti, taip sukuriant pagrindą pareikšti ieškinį klaidinančio pareiškimo atveju. Manytina, kad paprasčiausio pirkimo-pardavimo sandorio sudarymo atveju pakanka šių standartinių garantijų, tačiau tai taikytina tik tuomet, kai bendrovės veikla, sutartys ir turtas nesudaro pagrindo prašyti papildomų specifinių garantijų arba pirkėjas sutinka prisiimti visą su tuo susijusią riziką.

Nors visas garantijas dėl akcijų ir bendrovės suteikia pardavėjas, praktikoje sudaromose sutartyse neapsiribojama pirkėjo patvirtinimu dėl teisės sudaryti sutartį. Atsižvelgiant į tai, kad pirkėjas turi priešpriešinę pareigą sumokėti pirkimo kainą, pirkėjas patvirtina, kad yra finansiškai pajėgus ją sumokėti (Priedo 3.2 punktas). Papildomai, pirkėjas patvirtina, kad pardavėjas suteikė galimybę susipažinti su bendrovės dokumentais ir atskleista informacija ir atliko bendrovės patikrinimą (pats ar padedamas savo profesionalių konsultantų), kuris leido priimti sprendimą pirkti parduodamas akcijas pagal sutarties sąlygas (Priedo 3.3 punktas). Tuo atveju, jei šalys sutartyje numato nuostolių atlyginimo (angl. *indemnity*) sąlygą, pardavėjas gali siekti, kad pirkėjas patvirtintų, jog sutarties sudarymo dieną jam nėra žinoma apie jokią pardavėjo garantijų pažeidimą (Priedo 3.4 punktas). Manytina, kad pirkėjo papildomi patvirtinimai dėl minėtų aplinkybių nėra būtini sutarties sudarymui, atsižvelgiant į tai, kad jų neįvykdymas paprastai yra kitų sutarties sąlygų pažeidimas. Pavyzdžiui, pirkimo kainos nesumokėjimas, kaip vienos iš esminių sandorio užbaigimo sąlygų neįvykdymas, o pirkėjo žinojimas apie bendrovės trūkumus ir garantijų neteisingumą gali būti vertinamas nustatant jo žinojimo sąvoką.

Patvirtinimai ir garantijos gali būti formuluojami atsižvelgiant į pardavėjo žinojimą, reikšmingumą bei momentą, kuriuo prisiimama atsakomybė už jų teisingumą. Tokių papildomų nuostatų įtraukimas lemia didesnę tikimybę, kad pirkėjas privalės užbaigti sandorį ir pardavėjai neturės mokėti kompensacijos pagal nuostolių atlyginimo sąlygą (angl. *indemnity*) (Harrison, 2016, 96). Pavyzdžiui, Priedo 2.5.1 punkte pateikta garantija

⁵⁶ Pavyzdžiui, taikant užrakintos dėžutės (angl. *locked box*) mechanizmą, pirkimo kaina nustatoma pagal paskutines turimas finansines ataskaitas (įsigaliojimo data). Paprastai visą pelną ir nuostolius po tokios įsigaliojimo datos perima pirkėjas. Todėl pardavėjas garantuoja, kad įsigaliojimo dienos ataskaitos yra tikslios ir teisingos, kad nuo įsigaliojimo dienos iki pasirašymo nebuvo išmokėti jokie dividendai, nebuvo imtasi jokių kapitalo didinimo ar mažinimo priemonių ir kitokių veiksmų (Fröhlich, 2013).

dėl ginčų ir pretenzijų, pardavėjas gali siekti apriboti garantijos dalį, dėl galimybės ateityje kilti ginčams, savo žinojimu. Tokia papildoma nuostata apribojama „pardavėjo žinojimu“ gali būti įtraukta į bet kurią šalių pasirinktą garantiją, atsižvelgiant į šalių derybinę galią. Kita vertus, sutartyje gali būti numatyti reikšmingumo (angl. *materiality*) apribojimai, kurie apriboja garantiją, atsižvelgiant į jos svarbą. Konkretaus ginčo atveju pakankamai sudėtinga įrodyti, ar pažeista garantija yra reikšminga pirkėjui, atitinkamai sutartyje reikšmingumas gali būti išreiškiamas kiekybiškai (Harrison, 2016, p. 97). Pavyzdžiui, „reikšmingos sutartys“ (angl. *material contracts*) yra bendrovės sutartys, pagal kurias bendrovės įsipareigojimai viršija tam tikrą konkrečią sumą⁵⁷. Taip pat prieš suteikiant garantijas nustatomas momentas – sutarties pasirašymo ar užbaigimo diena, ar kita šalių sutarta diena – kurią pateiktos garantijos turi būti teisingos, tikslios ir neklaidinančios. Taigi, kiekviena standartinė ar specifinė garantija gali būti modifikuojama įtvirtinant papildomas nuostatas.

Atsižvelgiant į praktikoje sudaromas sutartis, pastebima tendencija perimti anglų–amerikiečių ilgų ir išsamiai suformuluotų sutarčių modelį. Net standartinės patvirtinimų ir garantijų nuostatos formuluojamos kuo plačiau, siekiant apimti visas potencialias rizikas. Nors tam tikri teisiniai reikalavimai yra aiškiai įtvirtinti įstatymuose, šalys vis tiek siekia juos detalizuoti sutartyje, taip užtikrindamos didesnę teisinę aiškumą ir ginčų prevenciją. Standartinių garantijų sąrašas gali būti laikomas svarbus pradinis žingsnis sprendžiant „katės pirkimo maiše“ problemą, tačiau specifinės garantijos priklauso nuo perleidžiamos bendrovės individualių ypatumų bei šalių derybinės galios.

⁵⁷ Šiuo atveju, gali būti numatyta, jog žodis „reikšmingai“ prie daiktavardžio vartojamas kaip būdvardis ar prievieksmis reiškia, jog viršija tam tikrą konkrečią sumą.

IŠVADOS

1. Akcijų pirkimas-pardavimas yra verslo perleidimas, kai yra perleidžiamas verslą vykdančios bendrovės dviejų trečdalių ar didesnę balsų daugumą suteikiantis akcijų paketas, suteikiama galimybė toliau plėtoti verslą ir sutarties šalių valia yra nukreipta į verslo perleidimą. Lietuvos teismų praktikoje, tais atvejais, kai „faktinis“ akcijų pirkimo-pardavimo sandorio objektas yra verslas (perleidžiant 100 procentų bendrovės akcijų, nurodomas bendrovės turtas ir kiti įsipareigojimai), teismas konstatuoja, kad šalių sudaryta sutartis yra mišri, turinti įmonės pirkimui–pardavimui būdingų požymių, tačiau nesuteikia galimybės remtis daikto trūkumų institutu. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje verslo perleidimo pripažinimo kriterijai nėra taikomi, siūlytina, tais atvejais, kai akcijų pirkimas-pardavimas atitinka aukščiau nurodytus kriterijus, akcijų pirkėjui leisti pasinaudoti įstatymine apsauga dėl daikto (įmonės) trūkumų.
2. Lietuvoje ir Nyderlanduose ikisutartinis bendrovės patikrinimas yra neatsiejama pirkėjo pareigos domėtis dalis. Pardavėjo pareiga atskleisti sandorio sudarymui esminę informaciją yra siauresnė, o pirkėjui tenka aktyvi pareiga užduoti papildomus klausimus ir įsitikinti atskleistos informacijos tikslumu. Kita vertus, Vokietijoje pardavėjas turi didesnę našta tinkamai pašalinti galimą šalių informacijos asimetriją nepriklausomai nuo to, ar pirkėjas atlieka bendrovės patikrinimą ir užduoda klausimus.
3. Patvirtinimai ir garantijos yra individualiai šalių aptartos sutarties sąlygos, kuriomis pardavėjas patvirtina pirkėjui svarbius faktus, susijusius su bendrove ir verslu. Šios sutartinės nuostatos skatina pardavėją tinkamai informuoti pirkėją apie sandorio sudarymui reikšmingas aplinkybes ir suteikia pirkėjui teises gynėbos priemones, kai pardavėjo pareiškimai yra neteisingi.
4. Akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje gali būti numatytos papildomos rizikos valdymo priemonės, kurios skiriasi atsižvelgiant į nuostolių atsiradimo momentą – prieš sandorio sudarymą, jo metu ar po jo. Iki sandorio užbaigimo pirkėjas gali pasinaudoti sandorio užbaigimo sąlyga (angl. *closing condition*) ir nutraukti sutartį, jei pardavėjo pateikti patvirtinimai ir garantijos yra neteisingi. Verslo vertės pokyčiams suvaldyti taikoma esminio neigiamo poveikio (angl. *material adverse change*) sąlyga, kurios paskirtis yra atleisti pirkėją nuo savo įsipareigojimų pagal sutartį vykdymo, kai iš esmės pasikeičia tam tikros iš anksto nustatytos aplinkybės. Taip pat sutartyje gali būti nustatyti papildomi įsipareigojimai (angl. *covenants*) ir

pirkimo kainos apskaičiavimo sąlygos, kurios užtikrina, kad įsigijamas verslas atitinka pirkėjo lūkesčius ir sutartą pirkimo kainą. Po sandorio užbaigimo, pirkėjas gali reikšti reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo (angl. *indemnity*), nereikalaujant įrodyti pardavėjo neteisėtus veiksmus.

5. Pardavėjas tinkamai atskleidęs informaciją neatsako už patvirtinimo ir garantijos pažeidimą, jeigu sutarties sudarymo metu pirkėjas žinojo ar turėjo žinoti tokį neatitikimą. CK 6.327 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos normos dispozityvumas suponuoja išvadą, kad akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje pirkėjo žinojimas gali būti ribojamas pardavėjo aiškiai atskleista informacija, atitinkamai pirkėjo atliktas bendrovės patikrinimas neapriboja jo teisės reikšti reikalavimą dėl garantijų pažeidimo.
6. Šalys akcijų pirkimo-pardavimo sutartyje įtvirtina specialų sutarties sąlygoms pritaikytą atsakomybės režimą, apibrėždamos sutarties nutraukimo sąlygas, nuostolių atlyginimo ribas bei procedūrinius terminus reikalavimams pareikšti. Šalių laisvė nustatyti atsakomybę yra ribojama imperatyviomis įstatymo normomis, o susitarimai, kuriais siekiama eliminuoti atsakomybę už tyčinius veiksmus ar dideliu neatsargumu padarytą žalą, yra negalimi. Negausioje teismų praktikoje pastebima, kad teismai laikosi šalių įtvirtintų procedūrinių terminų, jei jų nesilaikymas lemia aiškiai nustatytas teises pasekmes, o iš anksto šalių sutartos netesybos yra mažinamos iki faktiškai patirtų nuostolių dydžio, siekiant išlaikyti jų kompensacinį pobūdį.
7. Siekiant įgyvendinti darbo tikslą analizuotos, praktikoje sudaromos, akcijų pirkimo-pardavimo sutartys, išsiskiria išsamiai apibrėžtomis nuostatomis. Standartiniai patvirtinimai ir garantijos formuluojami kuo plačiau, siekiant apimti visas potencialias rizikas, net ir tais atvejais, kai atitinkami klausimai yra reguliuojami imperatyviomis įstatymo normomis.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Teisės norminiai aktai:

1.1. Lietuvos Respublikos teisės norminiai aktai:

- 1.1.1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
- 1.1.2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (2001). *Valstybės žinios*, 64-1914.

1.2. Užsienio valstybių teisės norminiai aktai:

- 1.2.1. Vokietijos Federacinės Respublikos Civilinis kodeksas (1896). Prieiga per internetą: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html [žiūrėta 2025 m. kovo 15 d.].
- 1.2.2. Vokietijos Federacinės Respublikos Komercinis kodeksas (1900). Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/> [žiūrėta 2025 m. kovo 15 d.].
- 1.2.3. Nyderlandų Karalystės Civilinis kodeksas (1838). Prieiga per internetą: <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodegeneral.htm> [žiūrėta 2025 m. kovo 15 d.].

2. Specialioji literatūra:

- 2.1. Ambrasienė, D. et al. (2004). *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
- 2.2. Balčikonis, R. (2003). Sąžiningumo principas sutarčių teisėje. *Jurisprudencija*, 41(33), 164-183.
- 2.3. Bitė, V. (2009). *Sutartinių garantijų verslo pardavimo sutartyje prigimtis ir teisinis vertinimas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- 2.4. Bitė, V. (2010). *Akcijų pirkimo-pardavimo pripažinimas verslo perleidimu: diagnozavimo kriterijai ir reikšmė akcijų pardavėjo atsakomybei*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- 2.5. Doll, H., Denny, M. (2021). *Corporate Acquisitions and Mergers in Germany*. Netherlands: Kluwer Law International.
- 2.6. Fröhlich, M. (2013). Mergers and acquisitions in Germany. *Revista Derecho Social Y Empresa*, (x0), 105–120, <https://doi.org/10.18172/redsye.6071>.

- 2.7. Ginsburg, M., Levin, J. ir Rocap, D. (2023). *Mergers, Acquisitions and Buyouts*. Belgium: Kluwer Law International.
- 2.8. Harrison, C. (2016). *Make the deal: negotiating mergers and acquisitions*. Wiley, 1st ed. Hoboken, New Jersey: Bloomberg Press.
- 2.9. Jakaitė, A. (2011). *Pareiga atskleisti informaciją komercinių ikisutartinių santykių kontekste*. Vilnius: Teisė.
- 2.10. Johnson, A. (2008). An Economic Analysis of the Duty to Disclose Informatikon: Lessons Learned from the Caveat Emptor Doctrine. *San Diego Law Review*, 45 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://digital.sandiego.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2741&context=sdlr> [žiūrėta 2025 m. vasario 5 d.].
- 2.11. Kasiulynas, L. (2023). Uždarosios akcinės bendrovės akcijų pirkimo-pardavimo sutarties tvirtinimas notarine tvarka. *Notariatas*, 5 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://notarurumai.lt/data/public/uploads/2023/12/notariatas-plius_5-2023.pdf [žiūrėta 2025 m. sausio 20 d.].
- 2.12. Kalisz, B. (2013). Representations and Warranties Cross-Border Mergers and Acquisitions: The Challenges of Cultural Diversity. *ICC International Court of Arbitration Bulletin*, 24(1) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://gessel.pl/en/publications/representations-and-warranties-in-cross-border-mergers-and-acquisitions-the-challenges-of-cultural-diversity/> [žiūrėta 2025 m. sausio 20 d.].
- 2.13. Kiršienė, J., Kerutis, K. (2006). Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 3(81), 24-31.
- 2.14. Kläsener, A. (2024). The Guide to M&A Arbitration - Fifth Edition. How the Choice of Substantive Law for M&A Contracts can Affect M&A Disputes. *Pasaulinio arbitražo apžvalga*.
- 2.15. Martinius, P. (2005). *M&A – Protecting the Purchaser*. Belgium: Kluwer Law International.
- 2.16. Mizaras, V. (2017). *Prievolių teisė II. Atskirų pirkimo-pardavimo sutarčių tezės* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://web.vu.lt/tf/v.mizaras/wp-content/uploads/2015/02/Pirkimas-pardavimas_atskiros-sutartys_v1docx.pdf [žiūrėta 2025 m. vasario 10 d.].

- 2.17. Peisert, M. (2008). *German M&A and private equity news*. Frankfurt: Jones Day.
- 2.18. Rek, H. (2006). *Pre-contractual Good Faith and Breaking off Negotiations. Duty to Disclose v. Duty to Investigate the Target. Can extensive Warranties Avoid Uncertainty*. Netherlands: International Law Office.
- 2.19. Visser, E. (2002). Two Concepts Affected by European Legal Integration – More to come? *Scandinavian Conference on Legal Theory: European Legal Integration and Analytical Legal Theory*, 28-29, 10.
- 2.20. Zagurskis, S. (2017). Verslo perleidimas akcijų arba įmonės pardavimo būdu. *Notariatas*, 23 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/68176> [žiūrėta 2025 m. sausio 20 d.].
- 2.21. Zekoll, J., Wagner, G. (2019). *Introduction to German Law*. Netherlands: Kluwer Law International.

3. Teismų praktika:

3.1. Lietuvos Respublikos teismų praktika:

- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-614/2005.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-558/2006.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-145/2007.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-168/2009.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-252/2010.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-77/2012.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-26-686/2015.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-206-916/2015.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-943/2021.

- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-313/2022.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 30 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos pirkimo-pardavimo bylose apžvalga Nr. AC-57-1.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-341/2005.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-330/2008.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-310/2008.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3k-3-138/2013.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1009/2013.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 30 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-983/2014.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-400-186/2016.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-502-1120/2020.
- Vilniaus apygardos teismo 2020 m. lapkričio 9 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-3030-643/2020.

3.2. Nyderlandų Karalystės teismų praktika:

- Hagos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 19 d. sprendimas, ECLI:NL:GHDHA:2022:1706.
- Hagos apeliacinio teismo 2022 m. kovo 15 d. sprendimas, ECLI:NL:GHDHA:2022:2698, NJF 2023/89.
- Arnhemo-Leuwardeno apeliacinio teismo 2022 m. sausio 11 d. sprendimas ECLI:NL:GHARL:2022:162, RCR 2022/29.
- Amsterdamo apygardos teismo 2022 m. lapkričio 2 d. sprendimas, ECLI:NL:RBAMS:2022:7123.
- Midden-Nederlando apygardos teismo 2022 m. lapkričio 16 d. sprendimas, ECLI:NL:RBMNE:2022:4529.

- Midden-Nederlando apygardos teismo 2022 m. liepos 6 d. sprendimas, ECLI:NL:RBMNE:2022:2633.
- Šiaurės Nyderlandų apygardos teismo 2022 m. gruodžio 22 d. sprendimas, ECLI:NL:RBNNE:2022:4879.
- Nyderlandų centrinio apygardos teismo 2022 m. birželio 1 d. sprendimas, ECLI:NL:RBMNE:2022:3250.
- Amsterdamo apygardos teismo 2023 m. gegužės 17 d. sprendimas, ECLI:NL:RBAMS:2023:3217.

3.3.Vokietijos Federacinės Respublikos teismų praktika:

- Federalinio Teisingumo Teismo 2001 m. balandžio 4 d. nutartis Nr. VIII ZR 32/00.
- Federalinio Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugsėjo 15 d. nutartis Nr. V ZR 77/22.
- Diuseldorfo aukštesniojo apygardos teismo 2016 m. sausio 1 d. sprendimas Nr. I-6 U 20/15, ECLI:DE:OLGD:2016:0616.I6U20.15.00.
- Miuncheno aukštesniojo apygardos teismo 2020 m. gruodžio 2 d. nutartis Nr. 23 U 5742/19.
- Diuseldorfo apylinkės teismo 2022 m. rugpjūčio 18 d. sprendimas Nr. 24 S 1/221.

4. Kiti šaltiniai:

- 4.1.Avery, D. (2018). *Trends in M&A Transactions: Use of Knowledge Qualifiers for Representations and Warranties* [interaktyvus] (modifikuota 2018-05-09). Prieiga per internetą: <https://www.goulstonstorrs.com/content/uploads/pdf/publication/trends-in-ma-transactions-use-of-knowledge-qualifiers-for-representations-and-warranties.pdf> [žiūrėta 2025 m. kovo 10 d.].
- 4.2.Ast, M., Eberson, N. (2023). In brief: limiting contractual liability in Netherlands [interaktyvus] (modifikuota 2023-09-01). Prieiga per internetą: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=551c0152-ad7a-4af1-8ca4-c13a6fc7c948> [žiūrėta 2025 m. kovo 10 d.].
- 4.3.Altenkirch, M. (2017). Germany: Calculation of Damages For a Breach of a Financial Statements Warranty. Baker McKenzie blog, [blog] 23 February. Prieiga per internetą:

- <https://www.globalarbitrationnews.com/2017/02/23/calculation-of-damages-for-a-breach-of-a-financial-statements-warranty/> [žiūrėta 2025 m. kovo 10 d.].
- 4.4. Baum, M. (2012). *Mergers and Acquisitions* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://max-eup2012.mpipriv.de/index.php/Mergers_and_Acquisitions [žiūrėta 2025 m. kovo 20 d.].
- 4.5. Doorne, V. (2022). *Snapshot: tech M&A purchase agreements in Netherlands* [interaktyvus] (modifikuota 2022-09-30). Prieiga per internetą: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=e0e122ed-f62e-4a60-9255-33b8855d1d0f> [žiūrėta 2025 m. kovo 10 d.].
- 4.6. Haberstock, O. (2017). *Share Purchase Agreements in the German Practice: Standards and Recent Developments* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://nysba.org/NYSBA/Sections/International/Events/2017/Corporate%20Wedding%20Bells%20Cross-Border%20Mergers%20and%20Acquisitions/Coursebook/Panel%204/170523%20SPAs%20-%20Germany.pdf?srsId=AfmBOorFzUVh029woR2DF4O1j0dFeUGT8QJLOyh3xrzephTBJHRLJWtp> [žiūrėta 2025 m. kovo 15 d.].
- 4.7. Harvey, T., Spooner, S. ir Wedin, C. (2014). *Representations and warranties in private M&A*. [interaktyvus] (modifikuota 2014-10-14). Prieiga per internetą: <https://www.osborneclarke.com/insights/representations-and-warranties-in-private-ma> [žiūrėta 2025 m. vasario 10 d.].
- 4.8. Keijzer, L., Rappard-Priem, C. (2022). *Negotiated M&A Guide. Corporate and M&A Law Committee* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ibanet.org/document?id=Corporate-m-a-minority-Netherlands-22> [žiūrėta 2025 m. sausio 20 d.].
- 4.9. Lutz, G. (2019). *Private M&A in Germany* [interaktyvus] (modifikuota 2019-10-29). Prieiga per internetą: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=0b23ebbc-f0c9-4daa-b78e-cfd0556c2f1c> [žiūrėta 2025 m. kovo 10 d.].
- 4.10. Morshäuser, R. (2022). *Negotiated M&A Guide 2022. Corporate and M&A Law Committee* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ibanet.org/document?id=Corporate-m-a-minority-Germany-22> [žiūrėta 2025 m. sausio 20 d.].

- 4.11. Nelle, A. (2022). *Negotiated M&A Guide. Corporate and M&A Law Committee* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ibanet.org/document?id=NMAGermany> [žiūrėta 2025 m. sausio 20 d.].
- 4.12. Stock, M. (2023). *News from Karlsruhe – New Judgement of the Federal Court of Justice Court (Bundesgerichtshof) regarding disclosure obligations of (real estate) sellers* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www2.deloitte.com/dl/en/pages/legal/articles/aufklaerungspflichten-immobilien-verkauf.html> [žiūrėta 2025 m. sausio 20 d.].
- 4.13. Tross, F., Braun, S. (2023). *BGH: Seller's disclosure obligations in the due diligence process* [interaktyvus] (modifikuota 2023-09-21). Prieiga per internetą: <https://lpalaw.tax/en/newsletters/bgh-sellers-disclosure-obligations-in-the-due-diligence-process/> [žiūrėta 2025 m. kovo 10 d.].
- 4.14. Witteveen, H., Tjaden, J. (2021). *Private M&A* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.stibbe.com/sites/default/files/2022-07/Lexology_2022___Private_M_A___Netherlands_12663.pdf [žiūrėta 2025 m. sausio 20 d.].
- 4.15. Witteveen, H., Tjaden, J. (2022). *Q&A: due diligence for private M&A transactions in Netherlands* [interaktyvus] (modifikuota 2022-10-30). Prieiga per internetą: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=66a864fa-1dc9-45d5-85de-c2a9469fe821> [žiūrėta 2025 m. vasario 10 d.].

SANTRAUKA

Patvirtinimai ir garantijos akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse

Atėnė Šilytė

Magistro darbe analizuojamas patvirtinimų ir garantijų institutas akcijų pirkimo–pardavimo, kaip verslo perleidimo būdo, sutartyse. Darbe yra siekiama atskleisti šio instituto poreikį verslo praktikoje, atsižvelgiant į tai, kad akcijų pirkimo–pardavimo sandoriai paprastai nėra pripažįstami verslo perleidimu, o daikto trūkumų institutas jiems nėra taikomas. Vertinant patvirtinimų ir garantijų institutą, ypatingas dėmesys skiriamas ikisutartinių pareigų – pardavėjo pareigos atskleisti esminę informaciją ir pirkėjo pareigos domėtis įsigyjamu objektu – analizei. Nors pardavėjas turi pareigą atskleisti esminę informaciją, ši pareiga reikšmingai sumažinama dėl įsitvirtinusio užsienio verslo praktikos instrumento – išsamaus bendrovės patikrinimo (angl. *due diligence*) – kuris tampa neatsiejama pirkėjo pareigos domėtis dalimi. Šiame darbe analizuojamas šio instrumento taikymo pobūdis ir reikšmė įsigyjant verslą trijų valstybių – Lietuvos Respublikos, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Nyderlandų Karalystės – teisinio reguliavimo kontekste.

Darbe yra analizuojamos akcijų pirkėjo prisiimamos rizikos valdymo galimybės, kurios dėl netaikomo daikto trūkumų instituto turi būti išsamiai aptartos sutartyje. Atitinkamai, patvirtinimų ir garantijų instituto pagalba pirkėjas nustato konkrečius įmonės būklės rodiklius, kurių neatitikimas sutarties sąlygoms suteikia pirkėjui teisę reikšti reikalavimą pardavėjui. Taip pat darbe aptariamos praktikoje paplitusios sutartinės priemonės – atsakomybės apribojimai, šalių „žinojimo“ apibrėžimai bei kitos sutarties sąlygos, kurios, dėl arbitražinių susitarimų dominavimo, yra vertinamos itin negausioje nacionalinių teismų praktikoje. Teismų praktikos ir teisės aktų analizė leidžia atskleisti specialiai sutarties sąlygoms pritaikyto atsakomybės režimo įgyvendinimo problematiką. Atsižvelgiant į praktinį temos pobūdį, darbe atliekamas tyrimas – vertinamos 2023–2024 metais praktikoje sudarytos sutartys, siekiant nustatyti, kokie standartiniai patvirtinimai ir garantijos vyrauja verslo praktikoje.

SUMMARY

Representations and warranties in share sale and purchase agreements

Atėnė Šilytė

The Master's thesis analyses the institution of representations and warranties in share purchase agreements as a way of transferring business. The thesis seeks to highlight the need for this institution in business practice, taking into account the problem of non-recognition of the sale and purchase of shares as a transfer of business and the fact that these transactions are not subject to the defects of the object institute. In assessing the institution of representations and warranties, particular attention is paid to the analysis of the pre-contractual duties – the seller's duty to disclose material information and the buyer's duty to investigate the object to be acquired. Although the seller has a duty to disclose material information, this duty is significantly reduced by the introduction of a well-established instrument of foreign business practice – due diligence – which becomes an integral part of the buyer's duty to investigate. This thesis analyses the nature and significance of the application of this instrument in business acquisitions in the context of the legal regulation of three countries – the Republic of Lithuania, the Federal Republic of Germany and the Kingdom of the Netherlands.

The work analyses the risk management options for the buyer of the shares, which, due to the non-application of the institute of defects, must be fully addressed in the contract. Accordingly, the buyer, through the institute of representations and warranties, establishes specific indicators of the company's condition, the non-compliance of which with the terms of the contract gives the buyer the right to bring claims against the seller. This thesis also discusses contractual instruments common in practice, such as limitations of liability, definitions of the parties' "knowledge" and other contractual clauses, which, due to the predominance of arbitration clauses, are addressed in a very limited number of national court cases. An analysis of case law and legislation reveals the problems that arise in the implementation of a contractual liability regime specifically addressed to contractual terms. Given the practical nature of the topic, a study is being carried out to examine contracts in practice between 2023 and 2024 in order to determine which standard representations and warranties prevail in business practice.

PRIEDAS

Standartiniai patvirtinimai ir garantijos akcijų pirkimo-pardavimo sutartyse

1. Pirkėjo ir pardavėjo patvirtinimai ir garantijos:

- 1.1. Šalis yra: (i) pirkėjo atveju – bendrovė, tinkamai įsteigta ir teisėtai veikianti pagal įstatymus, nepertraukiamai veikianti nuo įsteigimo dienos; ir (ii) pardavėjo atveju – veiksnus fizinis asmuo⁵⁸.
- 1.2. Šalis nėra: (i) pirkėjo atžvilgiu – reorganizuojama (ir nedalyvauja jokiame trečiojo asmens reorganizavime), restruktūrizuojama, jo atžvilgiu nevykdoma atskyrimo, pertvarkymo, nemokumo, bankroto arba likvidavimo procedūra; ir (ii) pardavėjo atžvilgiu – netaikomos jokios nemokumo ir bankroto procedūros⁵⁹.
- 1.3. Šalis turi visas teises, galias ir įgaliojimus (įskaitant reikiamus savo organų, kreditorių ir institucijų sprendimus ir sutikimus) ir ėmėsi visų veiksmų, kurių reikia, kad pasinaudotų savo teisėmis ir įvykdytų savo įsipareigojimus pagal šią sutartį bei įformintų visus dokumentus, kurie turi būti įforminti sandorio užbaigimo metu arba iki jo.
- 1.4. Jei šioje sutartyje aiškiai nenurodyta kitaip, šalis gavo visus leidimus, kurių gali reikėti, kad būtų užtikrintas sutarties ir sutartyje numatyto sandorio galiojimas, priverstinio vykdymo galimybė, tinkamas įgaliojimų tam suteikimas, įforminimas ir vykdymas, tokie leidimai neanuliuoti ir neatšaukti.
- 1.5. Jei šioje sutartyje aiškiai nenumatyta kitaip, tai, kad šalis pasirašo sutartį ir bet kokią kitą su ja susijusį dokumentą ir vykdo savo įsipareigojimus pagal sutartį ir užbaigia sutartyje numatytus sandorius, nepažeidžia jokių (i) taikomų įstatymų, (ii) leidimo, kurio nors teismo arba valdžios institucijos sprendimo, įsakymo, nutarties arba dekreto, kurie privalomi šaliai, (iii) jokios sutarties, sąlygos, sandorio arba kitokio įsipareigojimo, kurio šalimi yra šalis arba kurių šalis privalo laikytis; ir (iv) šalies įstatų arba jos kompetentingų organų priimtų sprendimų, įsakymų arba instrukcijų nuostatų.
- 1.6. Sutartis ir šalies įsipareigojimų pagal sutartį vykdymas, taip pat bet koks kitas dokumentas, pasirašytas pagal sutartį, jį pasirašius, bus galiojantis ir privalomas vykdyti šalies įsipareigojimas, priverstinai vykdytinas atitinkamomis sąlygomis.

⁵⁸ *Tuo atveju, kai abi šalys yra juridiniai asmenys.* Šalis yra pagal taikomus įstatymus tinkamai įsteigta ir teisėtai veikianti bendrovė, nepertraukiamai veikianti nuo įsteigimo dienos.

⁵⁹ *Tuo atveju, kai abi šalys yra juridiniai asmenys.* Šalis nėra reorganizuojama (ir nedalyvauja jokiame trečiojo asmens reorganizavime), restruktūrizuojama, jos atžvilgiu nevykdoma atskyrimo, pertvarkymo, nemokumo, bankroto arba likvidavimo procedūra.

1.7. Prieš šalį nėra jokios pretenzijos, ieškinio, bylos, teismo arba arbitražo proceso, tyrimo arba nagrinėjimo, tiek vykstančio šiuo metu, tiek gresiančio kurioje nors institucijoje arba ginčų sprendimo organe, kurie neleistų šaliai vykdyti savo įsipareigojimų pagal šią sutartį.

2. Pardavėjo garantijos:

2.1. *Dėl parduodamų akcijų*

2.1.1. Visos bendrovės akcijos yra tinkamai ir teisėtai išleistos ir registruotos, yra visiškai apmokėtos ir suteikia visas turtines ir neturtines teises, kurias gali suteikti paprastosios vardinės akcijos pagal įstatymus, bendrovės įstatus.

2.1.2. Pardavėjas yra vienintelis teisėtas visų bendrovės akcijų savininkas. Parduodamos akcijos iš viso sudaro 100 (vieną šimtą) procentų viso bendrovės įstatinio kapitalo. Pardavėjas akcijas yra įsigijęs nuosavybės teise pagal taikomų įstatymų reikalavimus⁶⁰.

2.1.3. *Tuo atveju, jei yra keli pardavėjai.* Kiekvienam iš pardavėjų priklauso parduodamos akcijos tokiomis proporcijomis, kaip nurodyta šios sutarties įžanginėje dalyje. Parduodamos akcijos iš viso sudaro 100 (vieną šimtą) procentų viso bendrovės akcinio (įstatinio) kapitalo. Kiekvienas pardavėjas atsisakė savo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas, kurias pagal šią sutartį parduoda kitas pardavėjas. Pardavėjai parduodamas akcijas yra įsigiję nuosavybės teise pagal taikomų įstatymų reikalavimus.

2.1.4. Pardavėjas turi neginčijamą ir neribotą teisę parduoti ir perleisti nuosavybės teisę į akcijas pirkėjui (su visomis tokių akcijų suteikiamomis turtinėmis ir neturtinėmis teisėmis). Pardavėjas nėra įsipareigojęs perleisti akcijas kuriam nors trečiajam asmeniui arba suvaržyti teises į akcijas kokio nors trečiojo asmens naudai.

2.1.5. Pardavėjui nuosavybės teise priklausančios akcijos ir visos tokių akcijų suteikiamos teisės yra be jokių suvaržymų. Nėra jokių dėl pardavėjui nuosavybės teise priklausančių akcijų arba kokių nors tokių akcijų suteikiamų teisių vykstančių ginčų teisme, arbitraže arba administracinėse institucijose ir pardavėjas negavo jokių pranešimų dėl kokio nors gresiančio ginčo.

2.2. *Bendrovė*

⁶⁰ *Tuo atveju, kai parduodamas ne visos bendrovės akcijos.* Pardavėjas užtikrina, kad iki pasirašymo dienos asmenys, turintys teisę įsigyti parduodamas akcijas, tinkamai ir neatšaukiamai atsisakė visų pirmumo teisių, susijusių su numatomu sandoriu pagal sutartį.

2.2.1. Bendrovė yra uždaroji akcinė bendrovė, tinkamai įsteigta, teisėtai veikianti pagal taikomus Lietuvos Respublikos įstatymus ir nepertraukiamai egzistuojanti nuo jos įsteigimo. Bendrovė vykdo verslą tik Lietuvos Respublikoje.

2.2.2. Bendrovė nėra reorganizuojama (ir nedalyvauja jokiame trečiojo asmens reorganizavime), restruktūrizuojama, atskiriama, pertvarkoma. Tokių procedūrų bendrovės atžvilgiu nevyksta ir nėra grėsmės, kad jos bus vykdomos.

2.2.3. Bendrovė yra moki ir jos atžvilgiu nėra pradėta jokia nemokumo procedūra ar iškelta bankroto, restruktūrizavimo byla, taip pat nėra pateikęs jokio pranešimo jokiai trečiajai šaliai apie tai, kad negali laiku įvykdyti ar kad nevykdys įsipareigojimų ir mokėjimų.

2.3. Įstatinis kapitalas

2.3.1. Bendrovės įstatinis kapitalas yra lygus [] EUR, kuris padalytas į [] paprastąsias vardines akcijas, kurių kiekvienos nominalioji vertė yra [] EUR.

2.3.2. Bendrovės akcininkai nėra priėmę sprendimų padidinti ar sumažinti bendrovės įstatinį kapitalą.

2.3.3. Bendrovė neturi jokių kitų kokios nors klasės akcijų arba kitų nuosavybės vertybinių popierių (įskaitant konvertuojamąsias obligacijas), kuriuos išleido, nusprendė išleisti arba kuriuos nuosavybės teise priklauso pardavėjui arba bet kuriam kitam asmeniui (sąlyginai arba kitais pagrindais). Nėra jokių galiojančių akcijų pasirašymo, opciono, pirmumo arba panašių teisių, susijusių su bendrovės akcijomis.

2.4. Ataskaitos

2.4.1. Ataskaitos parengtos pagal taikomus įstatymus, apskaitos standartus ir atspindi tikrą ir teisingą bendrovės faktinę padėtį, jos turtą ir veiklos rezultatus už atitinkamus laikotarpius.

2.4.2. Ataskaitos parengtos pagal tuos pačius apskaitos standartus, kurie buvo naudojami rengiant audituotas bendrovės trejų ankstesnių finansinių metų finansines ataskaitas, įskaitant taikytą apskaitos politiką, principus, praktiką, metodus ir vertinimo būdus.

2.4.3. Po ataskaitų laikotarpio pabaigos, neįvyko jokių pasikeitimų, kurie gali neigiamai paveikti bendrovės finansinius bei veiklos rezultatus ir turto padėtį.

2.5. Pretenzijos ir ginčai

2.5.1. Bendrovės atžvilgiu nėra pradėtų teisinių veiksmų, ieškinių, bylinėjimosi, patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, tyrimo, arbitražo ar kitokio teisinio ar administracinio proceso ir, pardavėjo žiniomis, nėra pagrindo, kuriuo remiantis

tokios pretenzijos, teisiniai veiksmai ar ieškiniai galėtų būti pateikti ir (ar) pradėti bendrovės atžvilgiu.

2.6. Informacijos atskleidimas

2.6.1. Visa šioje sutartyje esanti informacija, taip pat visi dokumentai ir informacija, kuriuos pardavėjas atskleidė arba kurie jo vardu buvo atskleisti pirkėjui ar jo atstovui raštu (*arba elektroniniu paštu ar bet koku kitu būdu*) derybų, dėl kurių buvo sudaryta ši sutartis, metu arba atliekant teisinį patikrinimą, su sąlyga, kad ji buvo perduota pirkėjui kaip duomenų kambario dokumentai, visais atžvilgiais yra teisingi, išsamūs, tikslūs ir neklaidinantys, (*taip pat jie nebuvo pakeisti arba modifikuoti po jų atskleidimo dienos ir nėra jokių aplinkybių ar faktų, kurie sąlygoja, jog pirkėjams atskleista medžiaga yra neteisinga, netiksli ar neišsami*).

2.6.2. Nėra jokių faktų, įvykių ar aplinkybių, kurios nebuvo atskleistos pirkėjui dėl kurių atskleista medžiaga po jos atskleidimo iki šios sutarties sudarymo dienos tapo neteisinga, netiksli ar klaidinanti arba apie kuriuos žinodamas pirkėjas arba apskritai nebūtų įsigijęs akcijų, arba nebūtų sutikęs su sutartyje aptartomis akcijų įsigijimo sąlygomis.

2.6.3. *Tuo atveju, jei susitarta dėl esminio neigiamo poveikio*: Pardavėjas nenuslėpė jokios informacijos, dėl kurios galėtų atsirasti esminis neigiamas pokytis (*arba kurių, atsižvelgiant į šiame dokumente numatytą akcijų pardavimo sandorį ir bet kokius kitus sandorius, sudarytus kaip akcijų sandorio dalis, būtų tikslinga atskleisti pirkėjui iki sandorio užbaigimo*).

3. Pirkėjo garantijos

3.1. Pirkėjas garantuoja pardavėjui, kad kiekviena iš 1.1 – 1.7 punktuose nurodytų garantijų yra teisinga, tiksli ir neklaidinanti.

3.2. Pirkėjas yra finansiškai pajėgus sumokėti pirkimo kainą ir visus kitus mokėjimus, kuriuos pirkėjas turi atlikti pagal šią sutartį.

3.3. Pirkėjas patvirtina, kad jam buvo sudaryta galimybė susipažinti su bendrovės dokumentais ir padedamas savo profesionalių konsultantų, atliko bendrovės patikrinimą, pirkėjui tinkama apimtimi ir būdu.

3.4. *Tuo atveju, jei susitarta dėl nuostolių atlyginimo (angl. indemnity) sąlygos*: Pirkėjas pareiškia ir garantuoja pardavėjams, kad sutarties sudarymo dieną pirkėjui nėra žinoma apie jokių pardavėjų garantijų pažeidimą.